

**Comenius Egyetem Bölcsészettudományi Karának
Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéke**

**Filozofická fakulta Univerzity Komenského
Katedra maďarského jazyka a literatúry**

Lanstyák István

Nyelvi váltakozások a névelők körében

Nyelvhelyességi és nyelvi helyénvalósági kérdések

Szenci Molnár Albert Egyesület
Pozsony
2024

Nyelvi váltakozások a névelők körében

Nyelvhelyességi és nyelvi helyénvalósági kérdések

Jazyková variabilita určitého a neurčitého členu v maďarčine

z hľadiska jazykovej správnosti a jazykovej adekvátnosti

Lektorálta:

Benő Attila (Babeş–Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár)

Horváth Péter Iván (Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Budapest)

Nádor Orsolya (Károli Gáspár Református Egyetem, Budapest)

Recenzenti:

Prof. Attila Benő, PhD. (Univerzita Babeş–Bolyai, Koložvár, Rumunsko)

Mgr., Péter Iván Horváth, PhD. (Katolícka univerzita Petra Pazmáňa, Budapešť)

Doc. Orsolya Nádor, PhD. (Reformovaná univerzita Gašpara Károliho, Budapešť)

Tieto skriptá sú určené študentom Katedry maďarského jazyka a literatúry FiF UK v Bratislave. Obsahujú učebný materiál pre predmet Jazykový manažment.

CC BY-NC 4.0

Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International

This license requires that reusers give credit to the creator. It allows reusers to distribute, remix, adapt, and build upon the material in any medium or format, for noncommercial purposes only.

Nyelvi váltakozások a névelők körében: Nyelvhelyességi és nyelvi helyénvalósági kérdések by István Lanstyák is licensed under **CC BY-NC 4.0**. To view a copy of this license, visit <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

Kiadja a Szenci Molnár Albert Egyesület, Pozsony, 2024.

Vydalo Združenie Alberta Szenci Molnára, Bratislava, 2024.

ISBN 978-80-69002-12-8

EAN 9788069002128

© Lanstyák István

Tartalom

ELŐSZÓ	5
BEVEZETÉS	7
A HATÁROZOTT NÉVELŐ ALAKI KÉRDÉSEI	9
A HATÁROZOTT NÉVELŐ HASZNÁLATA EGYES SZÓFAJOK, MONDATRÉSZEK ELŐTT	13
1. Birtokos névmás előtt	13
2. Birtokos személyjeles szó előtt	16
3. Birtokos szerkezet és -é birtokjeles szó előtt	23
4. Felsőfok előtt	25
5. Időhatározó előtt	33
6. -ik toldalékkal ellátott névszó előtt	36
7. Az <i>utolsó</i> melléknév előtt	40
8. Birtokos szerkezetben a birtokszó előtt	44
A HATÁROZOTT NÉVELŐ HELYE NAGYOBB EGYSÉGEKBEK	58
1. Szerkezetes jelző előtt	58
2. Halmozott egynemű mondatrészek közt	62
A HATÁROZOTT NÉVELŐ HASZNÁLATA PRAGMATIKAI FUNKCIÓ SZERINT	65
1. Megszólítás előtt	65
2. Magasabb tisztségek megnevezése előtt	66
A HATÁROZOTT NÉVELŐ HASZNÁLATA REGISZTEREK SZERINT	67
1. A jogi és a hivatali szaknyelvben	67
2. Rövid (hivatalos) közleményekben	69
3. A mindennapi besznyében	71
4. „Hánya” népies, régies megkövesedett kifejezésekben	72
A HATÁROZOTT NÉVELŐ TULAJDONNEVEK ELŐTT	73
1. Személynevek előtt	73
2. Helynevek előtt	78
A HATÁROZATLAN NÉVELŐ HASZNÁLATA	84
1. Névszói állítmány előtt	84
2. Elvont főnevek és nem megszámlálható dolgok neve előtt	94
3. Mértékjelölő kifejezések előtt	95
4. Mondatkezdő helyzetben, főhangsúlyos mondatrész előtt	99
A HATÁROZOTT ÉS A HATÁROZATLAN NÉVELŐ VÁLTAKOZÁSA	102
1. A sajtónyelvben	102
2. Hasonlító szerkezetekben	102
3. Olyan szavak előtt, amelyek egy egész fajt képviselő egyedre vonatkoznak	112

4. Időhatározó előtt	113
EGYÉB KÉRDÉSEK	115
1. Határozatlan és határozott névelő együtt	115
2. Az <i>egyik</i> névmás a határozatlan névelő funkciójában	116
3. Határozatlan névelő jelző és jelzett szó között	117
A JEGYZETBEN EMLÍTETT NYELVI IDEOLÓGIÁK	119
NYELVMŰVELŐ IRODALOM ÉS SZAKIRODALOM	122
VIZSGATÉTELEK.....	131
JELMAGYARÁZAT	135
A SOROZAT KÖTETEI.....	136

ELŐSZÓ

Ez a jegyzet a határozott és a határozatlan névelővel kapcsolatos nyelvhelyességi és nyelvi helyénvalósági kérdéseket tárgyalja monografikus részletességgel. Sorra veszi a névelőkkel kapcsolatos nyelvi változókat: azokat az azonos jelentésű, ill. funkciójú nyelvi formákat, amelyek váltakozást mutatnak. A legtöbb esetben a határozott vagy határozatlan névelő megléte és hiánya közötti váltakozásról van szó, de olykor a határozott névelő két alakváltozata (*a*, *az*) között is találunk váltakozást, ezenkívül pedig vannak esetek, amikor a határozott névelő a határozatlannal és a névelőhiánnyal váltakozik. A kérdés ilyenkor az, hogy az adott változó egyes változatai (névelős névszó : névelőtlen névszó, ill. *a* alakú névelő : *az* alakú névelő; *a/az* névelő : *egy* névelő : névelőtlenesség), miben különböznek stílusérték és általában használati érték tekintetében, milyen stílusú, ill. milyen minőségű szövegekben szokás, ill. célszerű őket használni.

A kötet elsősorban a pozsonyi Comenius Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékének kiadványszerkesztő szakos hallgatóinak van szánva, és a *Nyelvalakítás* (FiF.KMJL/A-boED-119/15 – *Jazykový manažment*) c. tantárgy anyagának a névelőkre vonatkozó elméleti tudnivalóit tartalmazza. Az itt tárgyalt nyelvi váltakozások ismeretére a másik két oktatási program keretében tanuló hallgatóinknak, a tanár és a fordító–tolmács szakosoknak is szükségük van, csak éppen az ő tanrendjükben nincs olyan kurzus, melynek keretében ezek a kérdések megfelelő részletességgel tárgyalhatók volnának.

A kiadvány érdemi része tíz fejezetből áll. Az első fejezet nem más, mint egy rövid bevezetés, amely a határozott és a határozatlan névelő mibenlétéről, fő funkciójáról és eredetéről szól. A második fejezetben a határozott névelő *a* és *az* alakváltozatának váltakozásáról van szó, mássalhangzóval kezdődő szavak előtt. A harmadik, legterjedelmesebb fejezetben sorra vesszük azokat a változókat, amelyek bizonyos szófajú, ill. mondatrészi szerepű szavakhoz kötődnek. A negyedik fejezetben olyan váltakozásokkal foglalkozunk, melyek nagyobb szerkezeti egységekben érvényesülnek. Az ötödik fejezet a megszólításokhoz és tisztségnevekhez kapcsolódó határozottonévelő-használatról szól. Vannak váltakozások, amelyek bizonyos regiszterekhez kötődnek: ezekkel foglalkozik a hatodik fejezet. A hetedik fejezet a tulajdonnevek előtti névelőhasználatnak van szentelve. A nyolcadik fejezet a határozatlan névelő és annak hiánya közti váltakozásokkal foglalkozik. A kilencedik fejezetben a határozott és a határozatlan névelő közti váltakozásról van szó. A tizedik fejezet annak a néhány váltakozásnak a gyűjtőhelye, amelyek nem voltak elhelyezhetők az előző kilenc fejezetben.

A névelőkkel foglalkozó fejezetek után következik azoknak a nyelvi ideológiáknak a jellemzése, amelyek a kötetben – főként a nyelvművelői értékítéletekkel kapcsolatban – szóba kerültek. Ezeket az ideológiákat zavaró lett volna akár az első, akár az összes előfordulási helyükön meghatározni. Ezért került a kötetben említett nyelvi ideológiákat tartalmazó fogalomtár egy külön fejezetbe.

A jegyzet szövege a jobb áttekinthetőség és könnyebb tanulhatóság érdekében nem tartalmaz hivatkozásokat (a hosszabb szó szerinti idézetek kivételével). Ezt némiképp pótlandó, a legfontosabb felhasznált, ill. a kérdés további tanulmányozásához felhasználható nyelvművelő irodalom és nyelvészeti szakirodalom témakörök szerint van rendezve.

A jegyzet legvégén ellenőrző kérdéseket találunk, melyek a hallgatók figyelmét ráirányítják a legfontosabb tudnivalókra, s így megkönnyítik a zárthelyi dolgozatokra, valamint a félév végi vizsgára való felkészülésüket. Ezek egy része egyszersmind vizsgatétel is.

Mivel a jegyzetsorozat megjelentetésére nem adtunk be pályázatot, a kötetet magam tördeltem be, idő és tördelési gyakorlat híján a lehető legegyszerűbb módon, a szövegben való tájékozódást megkönnyítő fejléc és navigáció alkalmazása nélkül. A fejezetről fejezetre történő ugrás a &, valamint a # jelre való rákereséssel oldható meg, melyek a fejezetcímek előtt állnak.

A kötet egy jegyzetsorozat egyik darabja. A sorozat többi része más nyelvi váltakozásokkal foglalkozik. Azoknak az általános kérdéseknek a tárgyalását, melyekre a sorozat mindegyik darabjának használatához szükségük van a hallgatóknak (és más olvasóknak), külön kötetekben adtam, ill. terveim szerint adom a jövőben közre. A már megjelent kötetek bibliográfiai adatai a jegyzet végén találhatóak.

Köszönettel tartozom azoknak, akik a jegyzet megjelentetését lehetővé tették: lektoraimnak, Horváth Péter Ivánnak, Nádor Orsolyának és Benő Attilának, továbbá a Magyar Tudományos Akadémiának, amely Domus ösztöndíjprogramja keretében támogatta a témával kapcsolatos kutatásaimat, részben közvetlenül, részben a somorjai Fórum Kisebbségkutató Intézetben működő Gramma Nyelvi Iroda közvetítésével. A nyelvalkítás némely általánosabb vonatkozásával a Comenius Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékén foglalkoztam a Szlovák Kutatás- és Fejlesztéstámogató Ügynökség APVV-17-0254 számú projektjének keretében.

Köszönet illeti a munkahelyemet is, a Comenius Egyetem Bölcsészettudományi Karának mindenkori vezetését, valamint a Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék mindenkori vezetőjét, akik évtizedekig nyugodt körülményeket biztosítottak a kutatási (és persze az oktatási) munkámhoz. Nem ők tehetnek róla, hogy a minisztérium abnormalis követelményeket támasztó minősítési rendszere az elmúlt években egyre inkább lehetetlenné tette az elmélyült kutatást és azt, hogy igazán kiérlelt munkákat adjak ki a kezemből.

& BEVEZETÉS

A *Magyar grammatika* szerint a **NÉVELŐ logikai szerepű viszonyzó**, amely alapvetően a **határozottság – határozatlanság, ismertség – nem ismertség** kontrasztját fejezi ki.

A **HATÁROZOTT NÉVELŐ** a főnév határozottságát, ill. ismertségét, a **HATÁROZATLAN NÉVELŐ** pedig a főnév határozatlanságát, ill. nem ismertségét jelöli.

a) A nyelvújító kiadványok szerint a **határozott névelő** sok esetben arra szolgál, hogy le-
szűkítse a hozzá tartozó szóval megjelölt személynek vagy dolognak a fogalomkörét, vagy a meghatározott voltára utaljon. Tulajdonképpen rámutat a valóság egy konkrét szeletére, annak egy részletére vagy teljes fogalomkörére.

b) Ám az is előfordul, hogy a névelő **jelentéstani szempontból redundáns**:

Ki ez a fiatalember?

Az egyedítést már elvégezte az *ez* mutató névmás, ezért az *ez a fiatalember* szerkezetben az *a* határozott névelő **logikailag fölösleges** (vö. ang. *this young man*, nem pedig **this the young man*, mint a magyarban), nélküle mégis **agrammatikus** a mondat (**Ki ez fiatalember?*).

A *redundancia* műszó jelentését a Bakos Ferenc-féle *Idegen szavak és kifejezések kéziszótára* így határozza meg: „újabb információt nem adó felesleg a közleményben, amely nélkül azonban a megértés nehezebbé válna.” A *Magyar értelmező kéziszótár* új kiadásában pedig ezt olvashatjuk: „Közlésben az egyértelmű megértéshez (elvileg) elegendő minimumon felüli többlet.”

A redundanciajelenségek egy része szervesen be van épülve a nyelvi rendszerbe, azaz abszolút értelemben szükségszerű részei a közlésnek, nélkülük nem lehet helyes mondatot alkotni. Ilyen a tárgyalt eset is, a határozott névelő használata a mutató névmás után.

Természetesen a nyelvújítók **nem helytelenítik** a névelőnek ezt a használatát, pedig más-
kor az, ha egy elemnek úgy mond „nincs funkciója”, ok a hibáztatásra: gondoljunk az ún. „fö-
lösleges igekötőkre”. Itt tehát a **nyelvi szisztemizmus** (és persze a **nyelvi konzervativizmus**)
ideológiája felülírja a **nyelvi redundanzizmust** és a **nyelvi necesszizmust**.

c) Arra is van példa, hogy a határozott névelő **redundáns**, s a névelős és a névelőtlen forma **váltakoznak** egymással: olyankor áll fenn ez a helyzet, amikor a főnév, melyre a névelő vonatkozik, birtokos személyjellel van ellátva:

Névelős	Névelőtlen
A házunkat most tatarozzák.	Házunkat most tatarozzák.
Megkaptuk az üdvözléteket.	Megkaptuk üdvözléteket.

Erről a váltakozásról alább még lesz szó, most csak annyit jegyzünk meg, hogy a **névelős** forma inkább **bizalmas** stílusértékű, a névelőtlen pedig **választékos, irodalmias** vagy **formális**.

A határozott névelő az **az mutató névmásból** keletkezett az ómagyar korszak első felében (a 13–14. század körül) **szófajváltással**, a névmás kijelölő jelzői használatában **hangsúlyvesztés** és **nyomatékcsökkenés** következtében; nagyobb fokú elterjedése a kései ómagyar korban következett be.

Az ómagyar kort megelőzően nem volt semmilyen névelő a magyarban.

A határozott névelővel szemben áll a **HATÁROZATLAN NÉVELŐ**, amely a főnév **határozatlanságát**, ill. **nem ismertségét** jelöli. A határozatlan névelő az **egyalakú egy**. Az értelmező kézi-szótár szerint az *egy* szónak, amikor névelő, [eggy] vagy [egy] a kiejtése.

A határozatlan névelő az *egy számnévből*, ill. az *egy határozatlan névmásból* keletkezett (ezek kiejtése [eggy]). A határozatlan névelővé válás a **számérték képzetének elhalványulása** és **toldalékolhatatlanná válása** által, hangtani szempontból pedig **hangsúlytalanná** válás által következett be.

A *Nyelvművelő kézikönyv* szerint határozatlan névelő fünkciója általában véve az, hogy „a hozzá kapcsolódó szóval felidézett fogalom körén belül egy bizonyos egyedre ráirányítsa a figyelmet, anélkül azonban, hogy pontosan meghatározná, melyikre utal” (NyKk. I. 1983: 464).

Ha névelő nélkül azt mondjuk: *levelet ír*, a névelőtlen forma arra utal, hogy levelet, nem mást írt. Ezzel szemben a névelős *egy levelet ír* változat azt fejezi ki, hogy épp most egy bizonyos – eddig nem említett, közelebből nem ismert, meghatározatlan – levelet írt.

& A HATÁROZOTT NÉVELŐ ALAKI KÉRDÉSEI

A határozott névelőnek **két alakváltozata** van: mássalhangzóval kezdődő szó előtt **a**, magánhangzóval kezdődő szó előtt **az** alakban használatos a köznyelvben és a legtöbb nyelvjárásban.

1. A **csallóközi-szigetközi nyelvjárásban** az *a* névelőváltozat magánhangzóval kezdődő szavak előtt is állhat:

Itt a <u>ldi</u> !
Nem tudod, ki az <u>a</u> <u>öreg néni</u> ott a sarkon?
Mi volt máma a <u>iskolába</u> ?

Ez a nyelvjárási sajátosság mind az **iskolázatlan**, mind az **iskolázott** beszélők **informális** stílusú **szóbeli** diskurzusaiban elég **gyakorinak** látszik. Írásban viszont, továbbá **formális** vagy **választékos** besznyében a határozott névelő *a* alakja magánhangzóval kezdődő szavak előtt **stilisztikailag erősen jelölt** volna, **stílustörést** okozna. Ha netán kéziratban megjelenne ez a változat, javításra szorul.

2. Érdekes, hogy az *izé* szó előtt a névelőnek az *a* változata is állhat a **köznyelvben** is; talán azért, mert az *az az izé* kapcsolatban a három z egy kicsit zavaróan zizeg ☺. Az *a izé* ritkább változat az *az izé* mellett, legalábbis írásban: ez utóbbi az MNSZ2-ben mintegy tízszer gyakoribb.

Természetesen, akárcsak maga az *izé* szó, az *a* névelős változat is a **bizalmas** stílusra jellemző, **formális** vagy **választékos** stílusban **stílustörést** okozna. Igaz, senkinek sem jut eszébe formális stílusban az *a izé*-t használni, így aztán az *a izé* nem okoz valós helyénvalósági problémát.

Néhány példa az **MNSZ2**-ből:

Mer ha én lettem volna <u>a izéje</u> – a gyámja – a kölöknek – ennek, a lányomat nem is számolom – akkor ez annyi idő alatt ennyi! – Ez ki lett számolva! – Ennyivel tartozik! (Spiró György)
Riporter (Lendvai Béla): – Maguk felé is röpített valamit? Név nélkül: – Hogyne! Itt van <u>a izé</u> , akkorát robbant, hogy a frászt kaptuk. Itt van ez a tégladarab, ez onnan repült, meg ott a másik fele. A szomszéd mondja, hogy állítólag beállt valami két gerenda, vagy mi, nem tudom, mert állítólag a túloldalról nekik betört minden ablak. (besznye)
És mikor bementünk akkor láttam, hogy egy nagy asztalnál voltunk körülbelül tizenöten. Benne a miniszter, a gépírónő, ez a stb., összesen. És én ott láttam hogy baj van. Mert itten nem lehet nem megszólalni. És én hát nem tudok mit mondani. És megindult a beszéd. És akkor szerencsére nem énfelém indult a kör, hanem az ellenkező irányba és boldog voltam, hogy na Bandi, van két órád, nyertél. És böngésztem ezt <u>a izét</u> tovább, ezt a Mv.: – Alapanyagot nyilván. Balczó András: – Ezt a Nemzeti Alap Tantervet, a tervezetet. (besznye)
A pályaudvaron is beszéltem utasokkal. Az új, klimatizált vonatokra nem volt panasz, de a régieken állítólag a hőségben is fűtenek – mondja ez a hetvenéves férfi. Nyáron fűtenek,

télen meg le van hűtve. Pont fordítva csinálják. Tegnap is mentem egy vonaton, olyan kánikula volt benne, hogy meg lehetett döglenni, olyan meleg volt benn az embereknek. Szóltunk a kalauznak, hogy szóljon a <u>izének</u> , hogy kapcsolja ki, a vezetőnek. Azt mondta, ő nem tud... nem érdekli őtet ez. (besznye)
Na, végre! Már-már kezdett komplexusom lenni, hogy csak Én utálom a Bocskor meg a <u>izé</u> mü (bocs, nem tudom a hosszút elvárásolni a keyboardból) sorát, még a Cappucinó óta. Mert abban is, meg ebben is az egész ország halálra röhögte magát ezen a két bányú idiótán. (fórum)
Miujság a <u>izé</u> ügybe amibe belepofáztam neked a bulin (fórum)
Visszalépek. Az újságot olvasó férfi tudón rám mosolyog. Ismerős valahonnan, talán valamely klubból? Zavart dadogás: Én csak... itt hagytam a... (ezt a blamát! mit hagyhat az ember egy szaunában??!! hiszen a törülközőm rajtam van!)... a <u>izé</u> , tudjátok... lázas keresésbe fogok. Mindenütt a tünde lény közelében – hiszen az én nemrég elhagyott helyem mellett ül – végre megtalálom a megfelelő szavakat: a szívem. (fórum)
Én eztet nem merem leírni! Pedig pontosan ilyen gondolatok jártak a fejemben! Azt már meg sem említem, hogy közletről nézve, nem kis bátorság kell beleülni ebbe a izébe! (min. 120 éves valami) (közösségi)
De ott van az is, hogy az MS is nagyon elkezdte, hogy a régi rendszerekkel való kompatibilitás miatt sok felesleges dolog benne maradt az opendszerekben, de ugyanakkor ezeket sokszor szerencsétlen módon akarja elfedni. Márpedig attól az még ott van... És ez elég sok gondot okoz. (Pl. meghajtó-betűjelek vs. nevek... Amikor a user csak azt tudja, hogy neki a izé nevű meghajtót kell keresnie... pedig annak betűjele van még mindig, és minden úgy hivatkozik rá... Érted, akkor vagy betű legyen (tök elég lenne) vagy név. (közösségi)
HaFr barátunk mintha komolyan gondolta volna a konzervatív forradalmacskáját, barkácsolt egy csomó pontot is előző posztjaiban, amit akár értelmesen lehetne is vitatni, komolyabban megbeszélni. De mint aki bekattant, hirtelen megint ráront hűségese kommentelőire ezzel a izével itt. Elsőként elmondtam a véleményem, minek ragoznom tovább. Uff (közösségi)

„Erről a izéről” vers is született:

Varga Rudolf: EZ A IZÉ

Sehol nincs
lék, befagyott tó
az ég, lelkek bukdácsolnak
szikrázó jegén, hason
csúszva keresnek
valamit,
valamit nagyon keresnek,

orcájukon
lázrózsák izzanak,
de se fent, se lent
nincs lék, csak torkig érő
veríték, veríték,
csak a rémülés pénzmaszaga,
hahotázik a szél,

huzat húzza
őt is
valami másba,
örök farkasvakságba, kápráztató
homályba. Na jó. Akkor
legyen úszó aranysziget ez a izé.

3. Sebestyén Árpád (1994: 40) nyelvűvelő állítása szerint a **gyermeknyelvben** is előfordul ez a jelenség. A szerző ezt a jelenséget így minősíti, ill. így magyarázza eredetét:

Ez a teljesen értelmetlen gyermeknyelvi sajátság valószínűleg azért alakult ki, mert a felnőttek – mintegy segíteni akarván a gyermek beszédfejlődését – a legkönnyebben utánozható, egyszerűsített mintát kívánják adni a kicsiknek. A valamivel nehezebben kiejthető z-t, a névelő mássalhangzóját így elsikkasztják. Nem gondolják meg, hogy az a gyermek, amelyik folyton azt hallja: *Itt a apuci, jött a Annamáriácskáért*, hibásan tanulja meg a névelőt, és sokkal nehezebb lesz leszoktatni róla, mint eleve helyesen kiejteni.

Nem tudni, mit ért a szerző azon, hogy „értelmetlen” ez a gyermeknyelvi sajátság. Mi értelme kellene legyen egy gyermeknyelvi sajátságnak azon felül, hogy egyszerűbb és könnyebben ejthető? Hiszen minden gyermeknyelvi sajátság épp ilyen: egyszerűbb, és ha hangtaniról van szó, akkor könnyebben is ejthető.

A szerzőnek az az érve is logikátlan, hogy ez a gyermeknyelvi sajátság **megnehezíti** a „helyes” forma elsajátítását. Ez ugyanis **minden gyermeknyelvi sajátságra** áll. Így – ha már hisz abban, amit állít – **minden gyermeknyelvi szót, nyelvi formát el kellene ítélnie**, nem csak a határozott névelő egyalakúságát.

Egyébként az sem lenne tragédia, ha a névelő a gyermeknyelv (és az ezt a sajátosságot tartalmazó nyelvjárások hatására) végleg **egyalakúsodna** a magyarban, mint ahogy egyalakúsodott a csallóközi nyelvjárásban. Hiszen **korábban mássalhangzó előtt is az az formát használták, aztán mássalhangzó előtt eltűnt**: miért lenne baj, ha most ugyanez a változás magánhangzó előtt is végbemenne?

Az így végbement alaki megoszlás a mutató névmás és a határozott névelő közt a **nyelvi izomorfizmus** ideológiájának is megfelelne, melyet oly szívesen vetnek be nyelvünk őrei, amikor egy meglévő szó vagy nyelvtani forma új jelentését vagy funkcióját szeretnének visszatorzítani. Az alaki megoszlás következtében a határozott névelő csak *a* formában volna használatos, míg a mutató névmás *az* formában, ahogy ezt a csallóközi nyelvjárásban látjuk, bár a határozott névelő – valószínűleg főként a köznyelv hatása miatt – ott sem következetesen egyalakú.

4. **Nyelvbotlásként** előfordul a névelő alakjának eltévesztése **közbevetések** esetében: a névelőt nem a közbevetés első szavával egyeztetjük, hanem azzal a szóval, amire vonatkozik:

<i>Nyelvbotlás</i>	<i>Javítva</i>
A műveltség szerzésnek egyébként is csupán szerény alapja <u>az</u> – legalább minimális – <u>isko-lázottság</u> .	A műveltség szerzésnek egyébként is csupán szerény alapja <u>a</u> – legalább minimális – <u>isko-lázottság</u> .
A célpont: <u>az</u> (szerinte) Amerika kárán megtollasodott Japán <u>miniszterelnöke</u> és külügyminisztere.	A célpont: <u>a</u> (szerinte) Amerika kárán megtollasodott Japán <u>miniszterelnöke</u> és külügyminisztere.

Az ilyen formákat **fogalmazási botlásként** kell tekinteni, és mások kéziratában is mindenképpen **ki kell javítani**.

5. Érdeemes még elmondani, hogy a **betűszó előtt** a határozott névelő alakja a **kezdőbetű hangértékétől** függ, vagyis például *az MTA* (mert a kiejtése [emtéa]), nem pedig **a MTA*.

Kivételként az idegenesen ejtett angol, francia vagy spanyol betűszavak élén álló *H* említendő, amelynek a hangértéke ang. [éjcs], fr. [ás], illetve sp. [ácse]. Például a francia *HEGP* elé (*Hôpital européen Georges-Pompidou* 'Georges-Pompidou Európai Kórház') az *az* névelő illik (az *HEGP*), mivel ennek kiejtése [ásözsépé].

Egyes idegen eredetű betűszavaknak az átadó nyelvi hangalakjuk mellett kialakulhat egy átvevő nyelvi hangalakjuk is, s ez befolyásolja a névelőválasztást, pl. *az HBO* [éjdzsbíó] vagy *a HBO* [hábéó].

Az MNSZ2 tízszer több adatot ad az *az HBO* formára, mint az *a HBO*-ra. Ez arra utal, hogy a betűszó idegenes kiejtése [éjdzsbíó] jóval gyakoribb a magyaros ejtésnél [hábéó]. (A vizsgálat a „személyes-közösségi” alkorpusz kizárásával történt, mivel abban tömegével fordultak elő azonos dokumentumok: ezek figyelembevétele súlyosan torzította volna az eredményeket.)

& A HATÁROZOTT NÉVELŐ HASZNÁLATA EGYES SZÓFAJOK, MONDATRÉSZEK ELŐTT

1. Birtokos névmás előtt

BIRTOKOS NÉVMÁSNAK a személyes névmás -é, ill. -éi birtokjeles alakjait nevezzük: *enyém, tied stb.; enyéim tied stb.*

1. Ha a birtokos névmás **állítmány után** következik, az esetek nagyobb részében, a mai nyelvben **általában névelő áll előtte**:

Üsd az orrát, magyar, ki bántja a tied' (Katona: Bánk bán)

Volt két ór, azok éppen kapaszkodtak fel a lóra, mikor utolérték a mieink. (Móra)

Az MNSZ2 csak **nagyon kevés találatot** ad a névelőtlen formára. A szépirodalmiak javarészt költeményekből valók, a „személyes” alkorpuszokból valók (fórum, közösségi) idézetek más munkákból, olyanokból, melyeknek szerzői választékos fogalmazásra törekszenek. A többi alkorpuszból alig akad releváns találat. Igaz, nem folyt alapos empirikus vizsgálat, és csupán az *enyém* névmás különféle alakjaira kapott találatok lettek megvizsgálva:

Otthon vagyok, bólogatva mondom, mondd utánam bólogatva: otthon. Apád, anyád, feledd el a multat, szived sebe talán begyógyulhat. Kötözzé, mint enyémet, a lány hit, mely estente bölcsőm körül szállt itt kolompszóban, így szelídítvén meg magyarrá a messziről jött éjet. (Illyés Gyula)

Ám képzőművésznek készülvén azidőtt, egyáltalán nem foglalkoztatta képzeletemet, hogy a társadalom tatarozójának is vállalkozzam másként, mint elvileg. Bertalan szülei jó befolyásnak tartották enyémet fiukra. Különösen édesanyja hangoztatta előttem sok ízben: – Bárcsak az én Pistám volna olyan okos és erős, mint maga, Jenőke! (Tersánszky Józsi Jenő)

IBRAHIM Körülöttük menekülő apródok futnak el sivákolva Jájj! Vájj! APRÓDOK A szultán!
SZULIMÁN A vérfagyasztó üvöltés tulajdonosa. A hárem felől; beront Uuuú! A csököm, a csököm, a bikacsököm! Eltört a bikacsököm valakinek a hátán, már nem tudom kinek!
ABDUL-BASI Fájdalmasan hátát simogatja Mindannyiunkén, Mekka Oroszlánja. Vedd ad-dig enyémet. (Határ Győző)

A másik ok: a kézírásos füzeitem néhány darabja már jóval előbb eltűnt a különböző kollégiumi szállásokon. Írásaim többsége szerencsére ismét visszakerült hozzám. A verseken itt-ott vigyázva javítottam. Néhol szócserekkkel, új címekekkel, strófák elhagyásával segítettem rajtuk. A javítások tartalmi és formai, ritmusbeli lényegüket nem érintik. E könyvben közölt verseket vallom enyéimnek. Szövegük végérvényes. (Nagy László)

A nő szól: Szivet cseréltünk, én s a kedvesem, húségben éltünk, egymásért s egészen: jobb üzletet nem kötöttek sosem, enyémet ő, az övét én becézem: szivet cseréltünk, én s a kedvesem. Így ő bennem, én meg őbenne élek, szivem vezérli gondolatait: ő, mint sajátját, szerejt enyémet, s én az övét, hisz bennem az lakik: szivet cseréltünk, én s a kedvesem. (Szabó Lőrinc)

Utána Pisti mutatott új verset (Szabó Pista sírjáról tépi a gatz), gyönyörű. Elolvasták enyémet, ez is tetszett. Nimród: harcsaszelet, fizettem érte 60 forintot. Nagy sörözés. Páskándi Géza, lobogónk Petőfi. Ezért sokszor méltatlankodik. (Nagy László)

<p>Rengeteg olyan jön, hogy ezt nyered, azt nyered, rendelje meg, küldje vissza azonnal, ön az első, szóval ez tényleg felháborító. Meg tudom mutatni a telefonomban. Titkos telefonom van. Remélem, nem töröltem ki. Gratulálok, kisorsoltuk a szókirakóban, háromszáz-öttszáz ezer forint vár rád. Légy nyerő, küldd vissza az Anna szót most, 76 forint plusz áfa sms. Próbáltam hívni, nem lehet megkapni őket. Ilyenek <u>jönnek</u> naponta férjem vonalára, <u>enyémre</u> is, kollégáimra is és mindenkinek titkos száma van. (besznye)</p>
<p>Nem szólunk egymáshoz, csöndben élvezük a kényeztetést, amit a fürdő szerez nekünk. Lábam lágyan lebeg a víz alatt, és oppáá... valamihez hozzáért. Egy másik lábfej <u>cirógatja</u> könnyedén <u>enyémet</u>. (fórum)</p>
<p>Egész úton fogta a kezem! Én meg „<u>elfelejtettem</u>” kihúzni meleg markából <u>enyémet</u>. Előbb ő gyógyítgatja a sebet fejemen, még egy puszit is kapok... hmm.. már nem is fáj. Vagy inkább mégiscsak fájjon jobban, hátha kapok még egyet?;-) (fórum)</p>
<p>Ajkaid puhák és édesek, mint egy barack. Finom a csókod, de kezd egyre követelődzőbb lenni, nyelvvel <u>ostromolja enyémet</u>, édes csatát vívunk. Testünk is összefeszül. (fórum)</p>
<p>Elengedem Chipetet, és még gyengéden kezdőlökést is adok neki. Amint lép egyet tétován, odasimulok Zsuzsához, megkóstolni újra ajkait. Mellem melléhez feszül, érzem keményedő bimbóját, és tudom ő is <u>érzi enyémet</u>. (fórum)</p>
<p>– Zayn... – szívem mindegy egyes veled töltött pillanatban hevesebben és hevesebben vert. – Késő van, éjjel, részeg vagy, felhívom Liamet, hogy vigyen haza. – Nem! – leállt egy kocsi a ház előtt. – Azt akarom, hogy jobban fájjon, mint nekem – arca egészen közel <u>volt enyémhez</u>, illata még az alkoholszag alatt is érződött. (közösségi)</p>
<p>– T-te rám gondoltál? – kérdeztem lélegzetvisszafojtva. Aprót bólintott, és az utcai lámpák ahogy megvilágították az arcát, lehetett látni, hogy halvány pír szökik fel rá. Nagyon zavarba jöttem, ezért megpróbáltam lehajtani a fejemet, de abban a pillanatban a kék szemű herceg felemelte azt miközben fejét közel <u>hozta enyémhez</u>. (közösségi)</p>
<p>– Köszönöm – csendült fel mellőlem Andrew hangja, egészen halkán, rekedtesen. És abban a percben, ahogy keze <u>rátalált enyémre</u> és megszorította, cseppet sem fájdalmas elektromos impulzus kigyózott fel a bőröm alatt egészen a mellkasom legmélyéig. Bármennyire is igyekeztem távol tartani magamtól a gondolatot az elmúlt napokban – a gondolatot, amit ha beismernék, minden megváltozna, visszavonhatatlanul –, nem áltathattam magam tovább. (közösségi)</p>
<p>Szó szerint belém fojtotta a szót, amikor ajkait enyéimre nyomta. Ajkait könyörtelenül <u>nyomta enyéimnek</u>, és kezdte mozgatni. Én csak mint egy tehetetlen ültem ott csukott szemekkel. Nyelvével egy nedves csíkot hagyott alsó ajkamon, ami hatására eltávolodtak egymástól ajkaim, így könnyedén férközött közelebb. (közösségi)</p>
<p>A nap sugarai, vagy netán a boldogság simogatja bőrömet, nem tudom, de kellemes. Talán álmodok, máskülönben képtelenség megmagyarázni ezt a végtelen idillt, de ha így is van, nem akarok felébredni. Fejemben ismerős nevetések csendülnek fel, egy hideg kéz <u>szorítja enyémet</u>, egy nedves ajak ér homlokomhoz. (közösségi)</p>

Fontos hangsúlyozni, hogy az idézett példák a **kivételek**, tehát nem ezekhez kell igazítanunk a nyelvhasználatunkat! A kivételek státuszának jobb megítéléséhez empirikus vizsgálatokra volna szükség.

A minden stílusváltozatban **stilisztikailag jelöletlen** megoldás a **határozott névelő kitétele** a birtokos névmás előtt, amennyiben a birtokos névmás az **állítmány után** áll. A **határozott névelő hiánya** a **bizalmas** stílusú szövegekben **elliptikus** jellegű, a **formális** stílusú szövegekben leginkább **fogalmazási botlásnak** minősül, a **választékos** stílusú szövegekben pedig valószínűleg **stíluselem**, tekintve, hogy ma már a névelőtlenség a választékos stílusban is stilisztikailag jelölt megoldásnak számít.

2. Ha **határozó** tölt be **állítmányi** szerepet, **mindig** áll utána (azaz a birtokos névmás előtt) határozott névelő:

Itt a tiétek, de hol az enyém?

Mivel ebben az esetben a névelő használata a mai nyelvben **kötelező**, ez az eset nem is vet fel nyelvhelyességi, ill. helyénvalósági kérdéseket.

3. Mindig kitesszük a névelőt **tagadószó** után:

Nem az enyém a gyerek.

A gyerek nem az enyém.

Itt sincs tehát váltakozás, ezt az esetet is csak a teljesség kedvéért említjük meg. A névelő hiánya ilyen esetben is – akárcsak az előzőben – feltétlenül javítandó **nyelvbtlás** volna.

4. Ha maga a **birtokos névmás az állítmány** (vagy a névszói-igei állítmány névszói része), és az a mondat vagy **tagmondat élén áll, többnyire névelő nélkül** használjuk:

Enyém a sír, tiéd a jog (Arany: A honvéd özvegye).

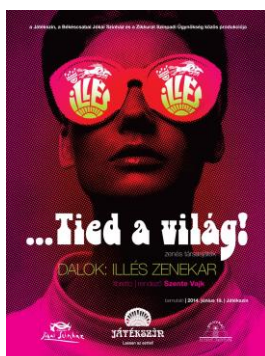
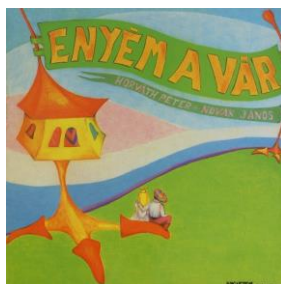
Övé a föld javaiból a legjobb porció (Gárdonyi)

Miénk a gyár, magunknak dolgozunk! (egykori plakát)

ÖVÉ A BABÉR

Hajdan a győztesek koszorúja, majd a gyógyítók tinktúrája, mára már fontos fűszernövényünk is lett.

Bár nem vizsgáltuk, valószínűnek tűnik, hogy **mondatkezdő** helyzetben a **névelős formák is** elfogadhatóak a beszélők számára **minden stílusváltozatban**, még ha ritkán fordulnak is elő, így a **nyelvérzékünkre** támaszkodva választhatjuk ki a megfelelő formát.

5. Ha a birtokos névmás **nem mondatkezdő** helyzetben van, **többnyire névelőt kap**:

Ha múlt s jelen nem a tiétek is, Tiétek lesz a vételen jövő (Petőfi: Palota és kunyhó).

A példában a második *tiétek* tagmondatot kezd, azért nincs előtte névelő.

A 4. és az 5. pontban olvasható „többnyire” némi váltakozásra enged következtetni, ezt azonban ezt empirikusan nem vizsgáltuk, így nyelvhasználati tanácsot sem tudunk adni. Mivel a 4. pontban a névelős, a 5. pontban a névelőtlen formák marginálisnak látszanak, egyelőre beérhetjük a főntebb megfogalmazott nyelvhelyességi szabályokkal, s úgy tekinthetjük, hogy ha a nyelvérzékünk nem diktálja másképp, a nyelvhelyességi szempontból elfogadott formák a nyelvi helyénvalóság szempontjából minden stílusrétegben megfelelők.

2. Birtokos személyjeles szó előtt

Birtokos személyjeles szó előtt az esetek egy részében áll, az esetek más részében nem áll határozott névelő, eléggé **széleskörű váltakozást** tapasztalunk. Az alábbiakban áttekintjük a legfontosabb eseteket, jelezve a jellemző névelőhasználatot.

A) A birtokos személyjeles szó az állítmány előtt áll

1. Ha a birtokos személyjeles szó **megelőzi az állítmányt**, **váltakozás** van a névelős és a névelőtlen forma közt:

<i>Névelős</i>	<i>Névelő nélküli</i>
<u>A kalapját elsodorta a szél.</u>	<u>Kalapját elsodorta a szél.</u>

A nyelvművelők helyesnek fogadják el **mindkét formát**, a névelőset és a névelőtlen is.

A kettő között – ahogy ezt a nyelvújítók is észreveszik – **stílusértékbeli különbség** van. A névelős forma **kissé bizalmas** stílusértékű, a névelőtlen pedig **formálisabb**, ill. **választékossabb**. A névelős formák stílusértéke sokszor közel áll a **közömböshöz**, és valószínűleg a **ki-egyenlített stílusú** írott nyelvi szövegben is előfordulnak. Ezzel szemben a **névelőtlen formák az informális stílusba nem illenek**.

Ennek megfelelően, ha **választékossabban** vagy **formálisabban** akarunk fogalmazni, jobban tesszük, ha a **névelőt nem tesszük ki**; ezzel szemben **bizalmas** stílusú szövegekben az a természetes, ha **névelőt használunk**. Mások kéziratában is törölhetjük a határozott névelőt, ha feltűnő stílustörést okoz.

2. Ha a névelőtlen forma **félreértést** okozhat, a nyelvújítók akkor is a **névelő kitételét** tanácsolják, ha amúgy névelő nélkül is megfelelő volna a stílusértéke.

Ezzel a tanáccsal egyetérthetünk. Különösen akkor érdemes a névelőt kitenni, ha a mondatot **nem** lehet egyértelművé tenni pl. **szórendcserével, átfogalmazással**.

Az olyan fogalmazású mondatok, mint az alábbiak, sokszor **látszólagos birtokviszonyt** tartalmaznak, s ezzel **nehezítik, késleltetik a megértést**. A névelő elejét veszi a téves mondatrész-társításnak:

<i>Félreérthető</i>	<i>Egyértelmű</i>
A szomszéd <u>gyermekével</u> nem törődött.	A szomszéd <u>a gyermekével</u> nem törődött.
Bandi <u>kisfiával</u> ment sétálni.	Bandi <u>a kisfiával</u> ment sétálni.
A diák <u>leckéjét</u> írja.	A diák <u>a leckéjét</u> írja.

A félreértést nemcsak névelővel küszöbölhetjük ki, hanem **szórendi változtatással** is.

<i>Kétértelmű</i>	<i>Névelővel</i>	<i>Szórend megváltoztatásával</i>
A szomszéd <u>gyermekével</u> nem törődött.	A szomszéd <u>a gyermekével</u> nem törődött.	A szomszéd nem törődött (a) <u>gyermekével</u> .

B) A birtokos személyjeles szó az állítmány után áll

Ha a birtokos személyjeles szó a mondat igei állítmánya után következik, a **névelős változat az általános, stilisztikailag jelöletlen** megoldás, vagyis ez esetben a névelős forma NEM informális, mint az előző esetben, hanem **közömbös** stílusértékű, bármilyen stílusú szövegben kifogástalan:

<i>Az állítmány előtt</i>		<i>Az állítmány után</i>
<i>Kevésbé formális, kissé bizalmas stílusértékű</i>	<i>Formálisabb, választékosabb stílusértékű</i>	<i>Közömbös stílusértékű</i>
Az <u>útlevelét otthon</u> felejtette.	<u>Útlevelét</u> otthon felejtette.	Otthon felejtette az <u>útlevelet</u> .

Ezzel szemben a **névelőtlen** forma vagy **nem is használatos a mai nyelvben**, vagy ha igen, akkor **stilisztikailag jelölt, régies, nem természetes, irodalmias** stb.

<i>Az állítmány után</i>	
<i>Közömbös stílusértékű</i>	<i>Stilisztikailag jelölt</i>
Otthon felejtette <u>az</u> útlevelét.	Otthon felejtette <u>útlevelét</u> .

Ahhoz, hogy megállapíthassuk, hogy a névelőtlen formának milyen a státusza, ill. stílusértéke, **további különbségtételre** van szükség.

Egyrészt különbséget kell tennünk aközött, amikor **igei** és aközött, amikor **névszói állítmányról** van szó, mert a névelőhasználat e két esetben nem egyforma. **Továbbá** az **igei állítmány** esetében meg kell különböztetnünk azt az esetet, amikor a birtokos személyjeles szó **alanyi** szerepet tölt be, és azt az esetet, amikor a birtokos személyjeles szónak **más mondatrészi szerepe van**.

a) Igei állítmány után

aa) A személyjeles szó alanyi szerepet tölt be

Ha a személyjeles szó az igei állítmány után következik, s egyszersmind a mondat alánya, a mai nyelvben **általános a határozott névelő kitétele**:

Szorul <u>a</u> kapcája.
Fáj <u>a</u> torkom.
Kopog <u>a</u> szeme az éhségtől.
Elveszett <u>a</u> táskám.
Elment <u>a</u> kedve az egészről.

Ezekben a mondatokban a névelőtlen formát sok beszélő **nem csupán stilisztikailag** érezné **helytelennek**, hanem alighanem **nyelvtanilag** is (*Szorul kapcája; *Fáj torkom; stb.). A kérdést érdemes lenne empirikusan vizsgálni.

A névelőtlen szerkesztésmódot valószínűleg azért nem tartják a nyelvújítók agrammatikusnak, mert **a régebbi irodalomban előfordul:**

Kicsorbult kardja [a kicsorbult itt állítmány].
Haldoklik babája (Petőfi: Megy a juhász).

A névelőtlen forma elavulásában feltehetőleg szerepet játszott az a tény, hogy a *kicsorbult kardja*, *betört feje*-féle mondatokat névelő nélkül könnyen **jelzős szerkezetnek értelmezzük**.

ab) A személyjeles szó nem alanyi szerepet tölt be

Ha a birtokos személyjeles szó a **mondat igei állítmánya után** következik, de **nem a mondat alanya**, akkor is a **névelős** változat az **általános, stilisztikailag jelöletlen** megoldás, de ilyenkor a **névelőtlen forma nem teljesen elavult**, mint az előző esetben, hanem csupán **régies, nem természetes, irodalmias** stb.

<i>Stilisztikailag jelöletlen</i>	<i>Stilisztikailag jelölt</i>
Elvesztette <u>az</u> összes <u>pénzét</u> .	Elvesztette összes <u>pénzét</u> .
A kislány lesütötte <u>a szemét</u> .	A kislány lesütötte <u>szemét</u> .
A kutya behúzta <u>a farkát</u> .	A kutya behúzta <u>farkát</u> .
Megtalálta <u>a szerencséjét</u> .	Megtalálta <u>szerencséjét</u> .
Eladtuk <u>a házunkat</u> .	Eladtuk <u>házunkat</u> .
Hadonászott <u>a kardjával</u> .	Hadonászott <u>kardjával</u> .
Elbúcsúzott <u>az édesapjától</u> .	Elbúcsúzott <u>édesapjától</u> .

A *Nyelvművelő kézikönyv* szerint bőven találunk példát a **névelőtlen** szerkesztésmódra is, különösen a **választékos** nyelvben, **hagyományos, ritmikus szövegekben**, de máshol is.

Elindult <u>kocsijával</u> .
Meghallottuk <u>kiáltását</u> .
Csukd be <u>szemed</u> , nyisd ki <u>szád!</u> (gyermekmondóka)
Megcsókolta <u>száját</u> nem egyszer, sem százszor (Petőfi: János vitéz I.)

Amint látjuk, ezek a mondatok **stilisztikailag jelöltek**, nem a szokványos nyelvhasználathoz tartoznak. Ezek stílusértékét érdemes lenne empirikusan vizsgálni.

Kötött versforma esetében a szótagszámnak való megfelelés is indokolhatja a névelő elhagyását.

Mivel **minden stílusváltozatban** a **névelős** forma a **stilisztikailag jelöletlen**, általában ezt érdemes használni. Ám ha **választékos** stílusú szövegben növelni akarjuk a szöveg választékosságát, esetleg elhagyhatjuk a névelőt. Abban, hogy mennyire elfogadható a névelőtlen forma, a **nyelvérzékünkre** támaszkodhatunk.

ac) A személyjeles szónak minősítő jelzője van

A **névelőtlen** változat olyankor a leggyakoribb, amikor a **személyjeles szónak még külön jelzője is van**:

Megtalálta <u>elveszett gyermekét</u> .
Fölvette <u>ünneplős szoknyáját</u> .
Megütötte <u>jobb lábát</u> .

Klasszikus irodalmi példák:

Én nem fogom be <u>pörös számat</u> (József A.: <i>Ars poetica</i>).
[Kopjáss] attól félt, hogy észreveszik <u>feldúlt lelkiállapotát</u> (Móricz: <i>Rokonok</i>).

Amint látjuk, ezek **egyáltalán nem régies** stílushatású mondatok, sőt a **névelőtlen szerkesztés ilyenkor legalább annyira élő, mint a névelős**.

Itt tehát az az általános szabályszerűség érvényesül, mint a fentebb tárgyalt A) esetben, vagyis amikor a birtokos személyjeles szó az állítmány előtt áll: a névelőtlen forma egy **kicsit választékosabb**, ill. **formálisabb**, a névelős meg **kissé bizalmas**, de közel áll a **közömböshöz**.

Itt is érvényes tehát a fentebb adott tanács: ha **választékosabban** vagy **formálisabban** akarunk fogalmazni, jobban tesszük, ha a **névelőt nem tesszük ki**; ezzel szemben **bizalmas** stílusú szövegekben az a természetes, ha **névelőt használunk**.

Ha úgy érezzük, hogy a **névelős** forma **nagyon kirí** a **formális** vagy választékos stílusú szövegből, esetleg mások kéziratában is javíthatjuk.

Természetesen **bizalmas** stílusú szövegekben **nem javítjuk**, ott inkább a névelőtlen forma lehet kissé jelölt.

A nyelvművelők a névelőhiány okát abban látják (alighanem jogosan), hogy **a jelző az ilyen mondat szerkezetekben mintegy átveszi a határozott névelő szerepét**, bár a birtokos személyjeles szó természeténél fogva is már határozott dologra utal.

b) Névszói, ill. névszói-igei állítmány után

A névszói, ill. névszói-igei állítmány utáni használatra nézve a *Nyelvművelő kézikönyv* (I. 1980: 79) így fogalmazza meg a szabályt:

Ha a jelzős vagy jelzőtlen birtokos személyjeles szó névszó, névszói-igei (tehát összetett) állítmány után, ill. állítmányi szerepet betöltő határozó után következik, a mai nyelv szokás szerint általában ki kell tenni eléje a határozott névelőt.

Pizkos <u>a</u> keze.
Tele lett <u>a</u> szeme könnyel.
Merev <u>a</u> lába.
Nehéz <u>a</u> feladatunk.
Nagyok <u>az</u> elvárásaik.
Kibirhatatlan <u>az</u> anyósa.

Nagy a feje, búsuljon a ló

Szabó Ferenc Igénie (1823 - 1879)

Amint a kézikönyv példái mutatják, nemcsak a mai nyelv szokás szerint van ez így, hanem a **klasszikus irodalomban** is találkozunk ezzel a használattal:

Bocsáss már, nehéz <u>a</u> fejem (Ady: Az ős Kaján)
Piros <u>a</u> Pecsétje; Finom <u>a</u> hajtása; Oh áldott, Oh áldott <u>A</u> kezeírása (Arany: Mátyás anyja).
De mi haszna, ha kevés volt <u>A</u> vágott <u>dohánya</u> (Arany: A tudós macskája).
Itt <u>a</u> nyilam! mibe lőjem? (Petőfi; verscím)

Itt-ott – különösen, ha **az állítmány összetett** – névelőtlen szerkesztésmóddal is találkozunk:

A fegyelmi tárgyaláson sem volt elnéző beosztottjával.

Vagyis levonhatjuk a szabályt, hogy ha az állítmány igei vagy igét IS tartalmaz, a birtokos személyjeles szó előfordulhat utána névelő nélkül, de az állítmány névszói, ige nélkül, **szükség van a határozott névelőre**.

Ez a szabályszerűség általános, **mindenfajta stílusú** mondatokban érvényesül, bizalmas, formális, választékos és kiegyenlített stílusú mondatokban egyaránt. Tehát ha az állítmány csak névszóból áll, **mindenképpen szükséges a névelő**. Igaz, nem is szoktuk elhagyni.

Névszói állítmány esetében a névelő hiánya fogalmazási botlásnak tekinthető, és mások kéziratában is javítandó. Igei-névszói vagy igei állítmány esetében a **nyelvérzékünkre** kell támaszkodnunk a helyénvalóság megítélésében.

C) Ha a birtokos személyjeles szó jelzője kijelölő szerepű

Attól függetlenül, milyen mondattani szerepű a birtokos személyjeles szó, általában **határozott névelő elözi meg**, ha **kijelölő jelzője van** (ez a minősítő jelzőkre nem vonatkozik, ahogy fentebb is láttuk).

A <u>szürke</u> ruháját vette fel.

A <u>bal</u> lábára sántít.

Példa népdalból és népies költeményből:

Piros bársony keszkenőmet nem bánom, csak <u>a régi</u> szeretőmet sajnálom.
--

Kocsmárosné, arany virág, Ide <u>a legjobb</u> borát (Petőfi: Falu végén kurta kocma).
--

Ez az eset valószínűleg nem okoz gondot, mert nincs különbség az egyes stílusváltozatok közt. Ezért bátran támaszkodhatunk a **nyelvérzékünkre**.

D) Ha a birtokos személyjeles szó határozatlan vagy részelő értelmű

Ha a birtokos személyjeles szó jelentette dolognak **határozatlan** voltát akarjuk kifejezni, a *Nyelvművelő kézikönyv* szerint **határozott névelőre nincs szükség**:

<i>Névelős</i>

<u>vásárfiát</u> hoz

<u>barátfülét</u> eszik

Természetesen ez így van, s nem is beszélhetünk sem nyelvhelyességi, sem nyelvi helyénvalósági kérdésről, mivel a névelőtlen forma nem váltakozik névelőssel.

Ugyanez a helyzet akkor is, ha a birtokos személyjeles szó **részelő** (partitivusi) értelmű:

<i>Névelős</i>
Elolvasta <u>három novellámat</u> .
Elolvastott <u>három novellámat</u> (kissé régies, népies).

Ebben az esetben egyértelmű **jelentéskülönbség** van a határozott **névelős** és a **névelőtlen** forma közt, ezért **nincs is váltakozás**: a névelőtlen forma részelő értelmű, tehát azt fejezi ki, hogy több novellám közül olvasott el hármat. Határozott névelővel pedig a mondat azt jelenti, hogy összesen három novellám van (vagy annyit adtam az illetőnek elolvasásra), s ő mind a hármat elolvasta:

<i>Névelőtlen (partitivusi értelmű)</i>	<i>Névelős</i>
Elolvasta <u>három novellámat</u> .	Elolvasta a <u>három novellámat</u> .

3. Birtokos szerkezet és -é birtokjeles szó előtt

A **birtokos szerkezet** (a Péter háza : Péter háza), valamint az **-é birtokjeles szó** előtt (a Péteré : Péteré) bizonyos esetekben nincs vagy **minimális a váltakozás**; más esetekben a váltakozás eléggé széleskörű. Ezt a két esetet külön-külön alfejezetben említjük.

Az **általános szabály** a *Nyelvművelő kézikönyv* (I. 1980: 82) megfogalmazásában így hangzik:

Általánosságban kimondhatjuk, hogy a birtokos szerkezet és az -é birtokjeles szó elé akkor tanácsos kitenni a határozott névelőt, ha a szerkezet **birtokos jelzői** tagja, ill. a **birtokjel nélküli alak** – amely mindig főnév vagy főnévként használt más szó, ill. nyelvi alakulat – mondatkörnyezetben **egyébként is névelőt kíván**.

A kézikönyv példái:

<i>Névelős</i>	<i>Névelőtlen</i>
1. Ez nem a <u>barátom</u> írása.	–
2. Ez a könyv nem a <u>barátomé</u> .	–
3. –	Megráztuk egymás <u>kezét</u> .

A 3. sz. példában nincs névelő, mer az *egymás* kölcsönös névmás mindig névelőtlen.

A) Nincs vagy nagyon csekély a váltakozás a névelőtlen és névelős formák közt

A fönti alapszabályt érvényesíthetjük azon **tulajdonneveknél**, amelyek előtt a névelős formák nem váltakoznak névelőtlenekkel, ha nem **egyértelmű** a névelőhasználat (vagy használunk névelőt, vagy nem).

Ilyenkor a tulajdonnévi birtokos szerkezet előtti névhasználatot a **tulajdonnév jellege** szabja meg.

Nem szokás kitenni a **névelőt**, ha a **tulajdonnévi birtokos jelző** (vagy birtokjeles szó) **földrésznek, országnak, államrésznek, városnak, községnek** a neve.

<i>Névelőtlen</i>
Ázsia népei
Franciaország műemlékei
Felső-Egyiptom lakossága, valamint Alsó-Egyiptomé
Pécs templomai

Szükség van viszont a névelőre, ha a birtokos jelző **csillagnév, politikai egységet jelölő államnév, tájegységnevé, kerület- vagy utcanév, hegy- és folyónév, intézmény-, épület- vagy tárgynev, cím, alkalmi jelzős tulajdonnév** stb.

<i>Névelős</i>
a Szaturnusz gyűrűi
az Amerikai Egyesült Államok külpolitikája
a Dunántúl éghajlata
a Váci utca üzletei
a Duna hídjai
a Környezetvédelmi Minisztérium törekvései
a Magyar Nemzet szerkesztősége
a Kreml toronyórája

Elképzelhető, hogy olykor előfordulnak – ellipszisként – **névelőtlen** formák is birtokos szerkezetben, ám ezek státusza empirikus vizsgálatok nélkül bizonytalan.

B) Van váltakozás a névelőtlen és névelős formák közt

Amint alább, a tulajdonnevek előtti névelőhasználat bemutatásakor látni fogjuk, a **puszta személynevek**, az **-ék képzős család- és keresztnévek**, valamint a **teljes nevek** előtt váltakozás van a névelőtlen és a névelős formák közt; a névelőtlen forma **közömbös**, a névelős **bizalmas** stílusértékű.

Emiatt az **A)** pont alatti szabályt nem érvényesíthetjük, hiszen annak értelmében a birtokos szerkezet és az **-é** birtokjeles szó elé akkor célszerű határozott névelőt tenni, ha a birtokos jelző, ill. a birtokjel nélküli alak amúgy is névelőt kíván. Ha a birtokos jelző vagy a birtokjeles névszó **személynév**, **személynév mivoltából fakadóan váltakozás** van a **névelős** és **névelőtlen** formák között.

<i>Névelős</i>	<i>Névelőtlen</i>
Megittuk a Gusztiék borát.	Megittuk Gusztiék borát.
A bor a Gusztiéké volt.	A bor Gusztiéké volt.

Irodalmi példák:

Karcsú derekadon a váll / Halháj nélkül is szépen áll; / Nem úgy ám, mint <u>a Mancié</u> (Csokonai: Szerелеmdal a csikóbőrös kulacshoz)
Szép a hajad szép szála is, / Ha kis csikó hordozta is, / Nem akasztott ember haja, / Mint <u>a Trézi</u> rőt vuklija. (Csokonai: Szerелеmdal a csikóbőrös kulacshoz)
De jaj, engem ide-tova / Elvisz <u>a Szent Mihály lova</u> , / Szerelmed megemészt végre, / És te maradsz özvegységre. (Csokonai: Szerелеmdal a csikóbőrös kulacshoz)
<u>A Kun Béla</u> kormánya lemondott (Veres P.: János és Julcsa)

Arany Toldijában mindkét változatot megtaláljuk:

<i>Névelős</i>	<i>Névelőtlen</i>
Nemdenem <u>a Toldi Lőrinc fia</u> volnál?	Gyepszélien fejeérik <u>Toldi Lőrinc háza</u>

Az egyik vagy a másik forma választását természetesen a versforma is befolyásolta.

Szaknyelvi példa:

Felfogásunk azonban nem teljesen azonos <u>az Aranyéval</u> (Szabédi László: A magyar ritmus formái).

A névelős formák a **bizalmas** stílusú szövegekben **stilisztikailag jelöletlenek**, a formálisabb vagy választékosabb szövegekben viszont **kissé jelöltek**: **beszélnyelviések, népiesek, kissé régiesek** stb. Ilyennek érződik a fentebb idézett szaknyelvi példa is, ám erről tudni kell, hogy csaknem hetven évvel ezelőtt íródott (1955-ből való).

Mindezekből következően a használatra nézve birtokos szerkezetben is, -é birtokjeles szó esetében is **ugyanazt a tanácsot** adhatjuk, mint amikor ezek a tulajdonnevek nem birtokos szerkezetben fordulnak elő. A tulajdonnevek különböző típusai előtti határozottnévelőhasználatról alább lesz majd szó részletesebben, *A határozott névelő tulajdonnevek előtt* című fejezetben.

4. Felsőfok előtt

1. A felsőfokú melléknevek és számneveknél váltakozás van a névelős és névelőtlen formák között.

A nyelvművelők **mindkét változatot elfogadják**: a névelőset egy árnyalattal **választékosabbnak** tartják, sőt azt mondják, a névelő elhagyása olykor **sutává** teszi a mondatot.

<i>Névelős</i>	<i>Névelőtlen</i>
Céljaiknak ez volt <u>a legmegfelelőbb</u> .	Céljaiknak ez volt <u>legmegfelelőbb</u> .
Neki jutott <u>a legtöbb</u> .	Neki jutott <u>legtöbb</u> .
A hírt <u>a legnagyobb lelkesedéssel</u> fogadták.	A hírt <u>legnagyobb lelkesedéssel</u> fogadták.

Úgy tűnik, hogy a névelős forma minden stílusváltozatban a **stilisztikailag jelöletlen**, a névelőtlen pedig **kissé jelölt**, különösen a **választékos** és a **bizalmas** stílusban. A gondozott szövegekbe valószínűleg jobban illik a **névelős** forma, attól függetlenül, hogy a szöveg milyen stílusú. A kérdést érdemes lenne empirikusan tesztelni.

Az előbbiekből következően a **formális** és a **választékos** stílusú szövegekben érdemes a **névelős** formát használni, **bizalmas** stílusú szövegekben pedig **tetszés szerint** választhatunk. Mások kéziratában is esetleg pótolható a névelő formális vagy választékos stílusú szövegben.

Amíg nem állnak rendelkezésünkre kutatási adatok, nézzünk meg néhány példát a **stilisztikailag jelölt, névelőtlen** formára az MNSZ2-ből!

Távolabbról figyelve az összecsapást, észrevettem, hogy Intiéket nemcsak szemből, de jobb oldalról is lövik, futva a segítségükre siettem, <u>legnagyobb</u> meglepetésemre saját emberünk, Eustaquio volt az orvlövész, Antonio elfelejtette figyelmeztetni őt, hogy Intiék akcióba indultak. (Moldova György)
Szigorú rendőrség volt. Keményen verték az embereket. Ez természetes, másként nem lehetett rendet tartani e hatalmas, száznyelvű településen. Jól irányított tábor volt. Emeletes kőépületben <u>legfőbb</u> bíróságként a Zsidó Tanács ítélkezett. (Fejes Endre)
Amikor aztán én ültem a hírlapfelsőrész-készítóm mellé azzal, hogy <u>legnagyobb</u> köszönettel vissza akarjam adni a kölcsönét, olyan kacagásra fakadt, hogy az Otthon fél terme odanézett. A hátam ütögette, és így mondta: – Józsi Jenő, Józsi Jenő! Maga amilyen kedves, olyan elérhetetlen fickó! Használja csak föl nyugodtan azt a pénzt. (Tersánszky Józsi Jenő)
Hosszú percekig elnézelődik itt az ember fia, de ha az ember fiának apja-anyja jobban ráért, akkor az udvarból pár lépcsőn felkapaszkodva és a köpenyes néniknek köszönve be lehet menni az épületbe, ahol aztán csodálatos dolgokat látni, régi fegyverektől kitömött állatokig; ezek közül <u>legszebb</u> a bagoly-gyűjtemény, amelyről tudni illik, hogy apa gimnáziumi tanára, Hrabár Sanyi bácsi ajándékozta valaha a múzeumnak. (Balla D. Károly)
Európában Párizs után London is lassan Putyin-baráttá vált (az elnök Tony Blair hatására szorgalmasan tanul angolul), de Németország hűvösen szemlélődik, s <u>legnagyobb</u> hitelezőként esze ágában sincs adósságelengedésről tárgyalni. (sajtó)
A szünet után tovább nőtt a két együttes közötti különbség, a Diósgyőr iskolázott az elemeire hullott vendégcsapat ellen. A vége 92-66 lett, így a jövő szerdai visszavágó kapcsán a miskolciak számára a legtöbb izgalmat az utazás ígéri az Isztambultól még egyórányi repülésre lévő Adanába... (sajtó)
Szlovákia állami önállósulásának azok a szlovákok voltak éllovasai, akik a szlovák nemzet-, és államtudat kibontakozásának lehetőségéért <u>legtöbbet</u> Csehszlovákiának, illetve a cseheknek köszönhettek – sem többet, sem kevesebbet, mint a magyarországi állami létből való kiszakadást. (sajtó)
Kitekintés a villamosból, még csak Angyalföld. Müller a mai napon tarthatatlannak bizonyult, vissza az újságba. Ablakok nyílnak, árnyékok a járdán, a mai napon. Szép tavaszi. Újpest Centrum, fordul a villamos. De <u>legszebb</u> a pályaudvar, Rákospalota, környéke. (sajtó)
Felvetődhet a kérdés: vajon egy cégnek vagy szervezetnek milyen előnye származhat abból, hogy környezetmérnököt foglalkoztat? A válasz lehet például az, hogy a vállalatnak a különféle környezetvédelmi gondok, feladatok megoldására és kezelésére <u>legcélszerűbb</u> egy, az összetett problémákat hatékonyan kezelő környezetmérnököt alkalmaznia. (tudományos)
A lassú gépeknek semmi esélyük nem volt a német vadászokkal szemben, ezért főleg éjjel tevékenykedtek. Nem értem az egészet, egy képeslapban harci repülőgépeket mutattak, képekkel, műszaki adatokkal. <u>Leggyorsabbnak</u> az orosz rata bizonyult. (tudományos)
Hála istennek, én eléggé ismerős vagyok a fővárosban, Zuglóban meg különösen. A Zichy

Géza utca 4-ben a fővárosban működő, legkevesebb munkával legtöbb pénzt kereső, ügyvezett Platán Vendéglátóipari és Panzió Részvénytársaság ragyogóan felújított, igen gazdag székhelye van. (hivatalos)

Az utóbbi években a cigányság szempontjából leglátványosabb fejlődést a cigány önszerveződés produkálta. A rendszerváltást követő években több száz civil szervezet alakult. Ezek többje egyszerre vállalt kulturális, szociális és érdekképviseleti funkciót. A cigányság emancipációja szempontjából döntő lépés volt a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló 1993. évi LXXVII. törvény elfogadása, mely a cigányság számára is lehetővé tette kisebbségi önkormányzatok megválasztását. (hivatalos)

Az ő élete az az örök életre való készülés volt természetesen végig, de hát ebben az is benne van, hogy küldje őt az Úr Isten oda ahol legjobban szükség van rá, ahol legtöbb a rászoruló. És hát küldte is, hiszen meglehetősen sok szolgálati helyen, meglehetősen sokféle tevékenységet végzett a fogadalmas élete illetve hát a rövid negyvenöt éve alatt. (besznye)

Nem elég fehér a fogam, pedig abszolút tisztán tartom, de viszont szabályos, és sima felületű, ami smacizásnál kellemes a lány (akarom mondani a feleségem) számára. Kifigyeltem, melyik fogkrémtől legtartósabb a jó leheletem (nem a legdrágábbtól). Még hagymaevés után (egy idővel) is elfogadhatóvá tudom tenni magamat. (fórum)

A festett, hímzett, faragott népi motívumok nem csupán díszítőeszközök, hanem sűrített jelentésrendszert hordoznak. Erre legújabb kiváló példa, amit sajnos most kivetítő eszköz híján nem tudok bemutatni, az a freskó, amit egyik kedves ismerősöm fedezett fel és fényképezett le egy olyan házban, amit a helyi legenda szerint egy táltos asszony lakott. (közösségi)

2. A *Nyelvművelő kézikönyvtár* szerint a felsőfokú melléknevek és számnevek **határozói alakjaiban terjed** a határozott névelő.

<u>Névelős</u>	<u>Névelőtlen</u>
Ő repült <u>a legalacsonyabban</u> .	Ő repült <u>legalacsonyabban</u> .
Az osztályban Juliska ír <u>a legszebben</u> .	Az osztályban Juliska ír <u>legszebben</u> .
<u>A legtöbbször</u> a Mátrában nyaraltunk.	<u>Legtöbbször</u> a Mátrában nyaraltunk.

Azt nem tudjuk, hogy terjed-e, de a kettősség tény, érdemes lenne empirikusan vizsgálni, hogy melyik milyen közegben fordul elő inkább. Néhány példa az MNSZ2-ből:

<p>Egy hét alatt fogtam föl, szinte utcáról utcára hódítva a tapasztalatokat, azt a mozgási teret, amiben azóta is élek. Megismertem annak a négy-öt villamosnak, autóbusznak az útvonalát, amit célpontnak használhattam, számoltam a megállókat, megjegyeztem a legfontosabb épületeket tájékoztatóul, bár nehezen, mint erdőben a különböző alakú, de mégis egyforma fákat. A forgalom kifürkészése kezdetben <u>a legnehezebbnek</u> mutatkozott, pedig a legkönnyebb győzelem volt, s nem tett városivá. (Ágh István)</p>
<p>Akkoriban sokszor felmerült bennem egykori mesteremnek, Örkény Istvánnak egy régi mondása: az emberek nagyon szeretnek valamilyen nagy teljesítményt várni egy kezdőtől - legyen az művész vagy sportoló -, túldicsérik az induló produkcióját, ennél csak egy dolgot szeretnek jobban, csalódnai az illetőben, akár rászolgált, akár nem, legyintenek – mintegy behajtva a befektetett illúzióik árát: – Na, ez sem ért többet az átlagnál! A sok fiaskó közül <u>a legnagyobbként</u> mégis egy tévébeli interjú maradt meg az emlékezetemben. (Moldova György)</p>
<p>Tervezhette volna élete legjobb munkáját Szenes István és Gergely László, és nem kapta volna szárnyra a köztudat, ha nincs a Laki Épületszobrász Kft., amely a díjat létrehozza. Még hozzá úgy, hogy a siker láttán az ünnepségen jelentette be Laki Pál, a díj alapítója, hogy fel emeli a felajánlott összeget. Laki Pál valamikor tanított, majd az Oktatási Minisztériumból ment nyugdíjba, s hozta létre családi vállalkozását. A kis családi tanács elhatározta, hogy minden évben díjat ad annak, akit a belsőépítész-szakma <u>a legjobb</u>nak ítél. (sajtó)</p>
<p>A brazil edző elsősorban a védelmi hiányosságok megszüntetésén fáradozott az elmúlt napokban. Tervei szerint az lehet a leghatékonyabb, ha sikerül a marokkóiakat már saját térfelükön letámadni, mivel ellenfelüknél is a védelmet tartja <u>a legsebezhetőbbnek</u>. A Skócia ellen gyengélkedő Giovanni helyett a már múltkor is csereként beállt Leonardo kerül a kezdőcsapatba. (sajtó)</p>
<p>A női nevetek illetően úgyszólván semmi változás, legfeljebb a germán és a magyar nevek többszöri használata említhető a héber nevek rovására. Megjelent egy olyan héber eredetű név, amely ugyan csak egyszer fordul elő a század első másfél évtizedében, mégis egy nemzedékkel később <u>a legkedveltebbé</u> vált: ez a név a Judit. Az erősödő nemzeti szocializmus dacára a szegedi zsidó keresztnévadó 1933-tól szívesen választanak születendő gyermeküknek héber nevet. (tudományos)</p>
<p>Bács-Bodrog vármegyében Mélykúton született (ma Bács-Kiskun megye), Fleischmann Fülöp és Melczer Lujza gyermekeként. Hét gyermekük közül <u>a legifjabbként</u> a Fleischmann Miksa nevet kapta. Önéletrajzában leírja, milyen csodálatos egy olyan kisvárosban születni, melynek neve „Mély kút”, egy főként katolikus közösségbe, melynek jelentős kisebbségét 25 zsidó család adja. (tudományos)</p>
<p>A bevezetőmben a törvényjavaslat általános indoklásából kiindulva az aggályainkat kezdem sorolni. Ezek közül <u>a leghangsúlyosabbá</u> azt szeretném tenni, hogy valótlán a törvényjavaslatnak az az állítása, miszerint kedvezőbb helyzetbe kerülnek a családok a támogatások alanyi joggá tételével, és ezáltal javítják a gyermekvállalás és -nevelés feltételeit. (hivatalos)</p>
<p>Meggyőződésem, hogy néhány, nem kellően átgondolt, mindenáron gyorsított változtatás indokaként az európai uniós harmonizációra való hivatkozás csak üres jelszó, és alkalmas az európai uniós csatlakozás elleni hangulatkeltésre. Nyomatékkal szeretném leszögezni: értelmetlen újra és újra, pont <u>a legrosszabbkor</u> az európai uniós normákhoz való alkalmazkodásra – különösen az adóemeléseknél – hivatkozni. (hivatalos)</p>
<p>Minden olyan szegmensét át tudjuk tekinteni, közös ügyeinknek, amelyek szerintem, nemcsak a megmaradást, hanem egyáltalán, a magyar nemzet kérdését, ebben a globális világban is, <u>a legfontosabbá</u> teszi. (besznye)</p>
<p>A biztonsági helyzetet nem javították ezek a sajnálatos incidensek, amelyek elé harmadikként, időben <u>a legrégebbiként</u>, azért tegyük hozzá azt az esetet, amikor videó került fel az internetre arról, hogy tálib harcosok holttesteit meggyalázzák amerikai katonák ízléstelen módon. (besznye)</p>

A történelemhamisítás akkor válik a leggyanúsabbá, amikor hatalmi szóval, hatalmi eszközökkel vagy irányított pénzügyi eszközökkel kutatási irányokat le akarnak zárni. Ott mindig rejtőzik olyasmi, AMI MIATT tiltanak. (fórum)

3. Ha a **birtokos szerkezetben** a felsőfokú melléknév vagy számnév a **birtokszó**, a **birtokos szerkezetre érvényes szabály lép működésbe**, azaz ha dativusrag nélküli a szerkezet, **nincs névelő** a birtokszó jelzője előtt, ha dativusragos, akkor **van**:

Névelőtlen	Névelős
Minden hajó és hajós <u>legnagyobb ellensége</u> és egyben legjobb barátja is nem az ember, de a nap, a víz és a szél.	Minden hajónak és hajósnak <u>a legnagyobb ellensége</u> és egyben legjobb barátja is nem az ember, de a nap, a víz és a szél.

Amint általában is a birtokos szerkezetben, itt is előfordulhat **választékos** stílusértékben **névelőtlenül** a birtokos szerkezet akkor is, ha van a birtokos jelzőnek dativusragja. Az MNSZ2 példája:

Az ABC tévécsatorna híradója is ezzel egybevágó értékelést idézett, amelyből az is kiderült, hogy a nagy finomságú por jól bírja a légipostai körülményeket. A Daschlenek és az NBC tévétársaságnak küldött, Trenton városban, New Jerseyben feladott levelek hasonló, gyerekes kézírással voltak megcímezve. Az FBI igazgatója, Robert Mueller szerint október elseje óta 2300 bejelentést kaptak lépfenével vagy más mérgező anyagokkal kapcsolatosan. Ezeknek legnagyobb része azonban rossz tréfa vagy vaklárma volt. (sajtó)

4. Ha a **jelzett szó birtokos személyjeles**, akkor a **birtokos személyjeles névszók névelőzésére** vonatkozó szabály befolyásolhatja a névelőt kitételét a felsőfokú melléknévi vagy számnévi jelző előtt. Az MNSZ2 példái:

A parttól már kilométerekre voltam. Végül oly messzire mentem, hogy a háznak legfeljebb a kéményéről pillanthatott volna meg valaki, de az is csak ágaskodva. Találtam itt is egy hártyszerűen vékony jégréteget, ezen kezdtem neki legszebb mutatóványaimnak. Köröztem előre, hátra; fölugrottam, előredőlve megfogtam a korcsolya orrát, egyik lábamat hátul felnyújtottam, és így írtam a nyolcasokat. (Illyés Gyula)

Adyt sokszor elképzelheti az ember kurucos, gögös nagy úrnak, a költészet feherrózsás fejdelmének, akinek – saját bevallása szerint is – legbátrabb tanácsadója az alkohol volt. Ihlete is a másnaposság finom remegéseitől fokozódott. (Csoóry Sándor)

Nálunk nyár utóján pompázik <u>legszebb ruhájában</u> az égbolt. Augusztusban és szeptemberben majdhogy a fél eget fogja be a Tejút. Tisztán kék az ég, s rajta, mint arannyá vált tej-cseppek, ragyognak a csillagok. (Dobos László)
Magyarország második legnagyobb internetszolgáltatója, az Elender 28 százalékos piaci részesedéssel rendelkezik, mintegy 25 ezer előfizetője van, <u>legnagyobb ügyfele</u> a közel 1500 intézményt kiszolgáló Sulinet. (sajtó)
Pedig a két telekommunikációs vállalat éppen <u>legnagyobb riválisát</u> , a kontinensviadalon második helyen végzett Kiss Balázst támogatja, ám a John Bull Pubban tartott díjkiosztón az olimpiai bajnok sem maradt jutalom nélkül. (sajtó)
Pedig a terület lefoglalása rendkívül fontos, hiszen látjuk, <u>legszebb példája</u> ennek az M0-s, ahol az egész folyamat azért lassul le, mert nem időben tettük meg ezeket a területi jelöléseket, hogy merre szeretnénk haladni. (hivatalos)

5. A Nyelvművelő kézikönyvtár szerint inkább **névelő nélkül** használatosak a következők:

legnagyobbrészt, legszelelől, legtöbbynyire

Példák nélkül lehetetlen megítélni a névelős és a névelőtlen forma elfogadhatóságát. Pótoljuk a példákat az internetről, legalább a *legnagyobbrészt* esetében!

Névelőtlenül:

70 éve nem tapasztaltak ekkora növekedést a szifiliszos betegek számában, írja a SkyNews brit egészségügyi adatokra hivatkozva. Az adatok azt mutatják, hogy a fertőzöttek <u>legnagyobbrészt</u> a fiatalok és a meleg férfiak.
1600 munkavállalójától válik meg a Tungsram // A tervezett létszámleépítés <u>legnagyobbrészt</u> a gyári dolgozókat érinti mind az öt gyárban. A vállalat szerint elkerülhetetlenné vált a technológiai váltás, megszüntetik a hagyományos lámpagyártást.
Mások iránti bizalmunk <u>legnagyobbrészt</u> a saját magunkba vetett bizalmunkból fakad.
A kötet anyagát <u>legnagyobbrészt</u> átiratok, méghez a négyzólamú kórusművek átiratai adják, melyeket a nagy tapasztalattal rendelkező rézfúvós-tanár, Perényi Péter készített. A gyűjtemény összeállítását saját zeneiskolai növendékei segítették, akik egy nagyobb anyag végigjátszásakor választották ki a nekik legjobban tetsző darabokat.
A madarak közül Makó környékén költ a rétisas és a békászó sas. Makó határában létesült egy gémtelep, mely <u>legnagyobbrészt</u> szürke gémekekből áll, de fészkel benne még bakcsó és kis kócsag is. A homokpadokon kis lile költ, ugyanitt láthatunk billegetőcankót, hegyi billegetőt, továbbá átvonul a haris is.
Amint Romulus Roman főasszisztentstől, a nagyváradi vérközpont munkatársától megtudtuk, eddig átlagban harmincöt-negyven személy jött naponta, most viszont mintegy nyolcvan jelentkezik. <u>Legnagyobbrészt</u> fiatalok, akiket megérintett az, ami fővárosi társaikkal történt és segíteni akarnak.
A szezámolaj <u>legnagyobbrészt</u> linol- és olajsavból áll, így kiegyensúlyozott zsírsavakat tartalmaz. Aromás íze minden ételnek egzotikus jelleget kölcsönöz.
Izgalmas állatokkal és ismert, ám sokszor inkább félreismert természetkutatókkal találkozunk Kovács Zsolt Állati emlék című könyvének lapjain, néhol kacagtató, máskor szomorú – de mindig igaz történetekben. Az egyszerre olvasmányos és ismeretterjesztő szöveget hetven fénykép kíséri, ezek <u>legnagyobbrészt</u> a szerző felvételei.
Így például a 2021-es felmérést a polgárok <u>legnagyobbrészt</u> interneten töltötték ki, míg korábban papíralapú kérdőívekkel végezték a népszámlálást.

Hogy miért pont Bethlen Zsuzsanna nevét viseli a bronzból készült, szélforgó alakú kispasztika? Bethlen Zsuzsanna Teleki Sámuel felesége volt. Míg Teleki Sámuel gyűjteménye legnagyobb részt idegen nyelvű (latin, német, francia stb.) munkákból áll, felesége, Bethlen Zsuzsanna (1754-1797) magyar könyvekből hozta létre körülbelül 1200 darabot számláló tékáját. Ma ez az egyetlen, teljességében fennmaradt 18. századi erdélyi asszonykönyvtár.

Az ókori görög zene legnagyobb részt vokális zene volt, a hangszereket főként az énekhang kíséretként használták. A költészettől elválaszthatatlan kar- és szólóéneklés a közösségi élet és a kultusz nélkülözhetetlen eleme volt, s a különböző előadási körülményektől függően számos műfaja alakult ki (pl. dithyrambos, paian, nomos; lásd még Homérosi énekmondók, színházi kardalok, zenei versenyek).

GYAKORIKÉRDÉSEK.HU

Új kérdés Véletlen

Emberi tulajdonságok

Kezdőoldal » Emberek » Emberi tulajdonságok » Miért baj, ha valakinek a...

Miért baj, ha valakinek a testmozgás, sport legnagyobb részt szükséges rossz?

Figyelt kérdés

2022. jan. 23. 20:04 Privát üzenet

A dicsőítés eszközei

- Legnagyobb részt az életem, szolgálatom (Jn 17,4)
- Ezzel összhangban énekeim, szavaim, imádságaim

Általában az ember csakugyan szereti lesújtottnak látni a legjobb barátját.
A barátság legnagyobb részt ezen alapszik.

—
Fjodor Mihajlovics Dosztojevszkij

Névelősen:

Azok a fiatalok, akik növelni tudták a megtakarításaikat, a legnagyobb részt ezt a korábbinál óvatosabb gazdálkodással érték el, de viszonylag sokan vannak azok is, akik például plusz munka vállalása miatt többet keresnek, mint tavaly: az érintett 18-21 évesek 17 és a 22-37 évesek 29 százaléka.

A kutatás készítői arra is rákérdeztek, hogy a fiatalok mit gondolnak, mely készségek lesznek fontosak a karrierjük során. A válaszadók a legnagyobb részt említették a kommunikációs képességet, az interkulturális és vezetői képességeket, amiket a kreativitás, innováció, problémamegoldás, a kritikus gondolkodás képessége, a rugalmasság és alkalmazkodóképesség követett, mint a karriert alapvetően befolyásoló tényezők.

Januárban élesedik az új hulladékgazdálkodási rendszer, ami minden olyan gyártót érint, amely korábban környezetvédelmi termékdíjat fizetett – a 24.hu cikke szerint a legnagyobb részt az élelmiszergyártók díjait növeli meg.

Emlékeztet arra, hogy a megújuló energiahasznosítási cselekvési terv szerint 2020-ra a teljes energiafogyasztás 14,65 százalékát fedezzük majd megújuló forrásból. Ezen belül a villamosenergia-fogyasztás mintegy 11 százaléka lesz „zöld”, a legnagyobb részt biomassa.

A könyvtár állománya igen csekély kezdetből <u>a legnagyobb részt</u> adományozás és hagyományok által 1896-ban több mint háromezer kötetre emelkedett.
A készülék <u>a legnagyobb részt</u> ólommentes alkatrészekből épül fel, a kisméretű, miniaturizált mérőegység, és a monitoregység az életciklusa végén könnyen szelektálható, újrahasznosítható alkatrészekből épül fel.
Ladakhot Nyugat-Tibetnek is nevezik, ugyanis <u>a legnagyobb részt</u> tibetiek lakják.
Az építkezés és felújítás kifejezetten olyan területek, ahol a kivitelezés elkészültét követően már a nem látható anyagokon, kellékeken és eszközökön múlik <u>a legnagyobb részt</u> a munka végeredménye. Erre nagyon jó példa lehet a feladathoz nem passzoló vagy rossz minőségű ragasztó, s az ennek következtében lepotyogó csempe a fürdőszobában, hiszen itt is hatalmas a szerepe a ragasztónak abban, hogy elégedettek leszünk-e a felújítás eredményével vagy sem.
Az élővilág mérhetetlen károsulása mellett azonban nem mehetünk el amellet a végtelen jelentőségű tény mellett sem, hogy az emberi táplálkozás <u>a legnagyobb részt</u> növényi alapú.
Az EU a NATO-hoz hasonlóan 79 százalékos arányban számított fontosnak válaszadók körében a nemzetbiztonság szempontjából. / <u>A legnagyobb részt</u> itt is a portugál, a litván és a román válaszadók domináltak. A lengyelek kedvező véleménye csökkent a legnagyobb mértékben, de még így is 78 százalékuk tartja nélkülözhetetlennek az uniót.

Az MNSZ2 16 releváns találatot adott az *a legnagyobb részt* szókapcsolatra (amikor nem engedték meg, hogy a két szó közé más ékelődjön), például ezeket:

A grafikus, aki természetesen <u>a legnagyobb részt</u> felelős a kötet sikeréért vagy sikertelenségéért, egy bizonyos Robert Crumb nevű underground képregényes. (sajtó)
Mindezen intézkedéseket <u>a legnagyobb részt</u> azért tették ellene, mert erélyesen képviselte Ungvár és a magyarság érdekeit. (tudományos)
Az asztrológusok utalásai az energiák emberi szervezetre gyakorolt hatásának valóságáról szemmel láthatóan igazak; hivatkozásaik arra a képességükre, hogy megfelejtsék ezeket, a <u>legnagyobb részt</u> alaptalanok. Bolygónkon még a legmagasabb intelligenciák is oly igen keveset tudnak a valóságban, hiszen, ne felejtsük, még az adeptusok is elsődlegesen az intuíciónkat használják. (tudományos)
ehát nagyon kicsi a valószínűsége annak, hogy a feketegazdaság elleni jogszabályok előkészítése, változtatása éppen csak e két területet érintse, és <u>a legnagyobb részt</u> a legnagyobb határfokkal megváltoztatandó törvényjavaslatok területét, a gazdasági törvényjavaslatokat, illetve a hatályban lévő törvényeket ne érintse. (hivatalos)
– Honnan érkezik a legtöbb turista, sok a francia is, aki fölkeresi Saint Tropez, vagy pedig inkább külföldiek mennek? / Hor Iván festőművész: – Hát <u>a legnagyobb részt</u> ez külföldi, az angolok megvettek egy kis falut, a németek megvettek majdnem egy kis falut külön mindenhol, és így ebből élnek. (besznye)
És bármelyik nap fölnyitom a napilapok, nem csak az itteniek, hanem a Frankfurtban, a Hamburgban, a Kölnben megjelenő lapok mindig vastag kulturális mellékleteit, azokban <u>a legnagyobb részt</u> berlini programokról szól, azokat kritizálja vagy dicsőíti. (besznye)
<u>A legnagyobb részt</u> egyetértek gondolataiddal és megértelek. Én is főleg Jézus szavaiban keresem az igazságot, azt próbálom a lelkembe átérezni, megtapasztalni. (fórum)
Vitathatatlanul az ipari húzóágazatok közé tartoznak a jármű-, a híradás-technikai és az elektronikai ágazatok, ami <u>a legnagyobb részt</u> az ipari vámszabad területekre betelepedett, szinte kizárólag külföldi (rész)tulajdonú vállalatoknak köszönhető. (fórum)

Ezzel szemben 363 találatot adott (igaz, tisztítás nélkül) arra az esetre, amikor *a legnagyobb részt* előtt nincs határozott névelő. Az internetes adatok is arra utalnak, hogy a mai nyelvben

a **határozatlan névelő nélküli** a **megszokott** forma; a **határozott névelős** példák jelentős része a **20. század első feléből** vagy **még régebből** való.

Az adatok tehát a *legnagyobb* részben igazolják a *Nyelvművelő kézikönyvnek* azt az állítását, hogy a *legnagyobb* részben (a) legnagyobb részben ☺ **határozott névelő nélkül** használatos.

A használati szabályok nagyfokú bonyolultsága miatt (a ☺) legjobban akkor járunk, ha a **nyelvértékünkre** bízunk magunkat. Mások kéziratában lehetőleg ne javítsuk a felsőfokú névszók előtt a névelők, hacsak a használata nem nagyon és egyértelműen zavaró.

5. Időhatározó előtt

1. Az időhatározó előtti határozott névelő használata a *Nyelvművelő kézisztár* szerint elsősorban attól függ, hogy az időhatározóval megjelölt fogalom **határozottságára lehet-e, ill. szükséges-e rámutatni**.

Ebből következik, hogy a névelős alakok **pontosan megjelölt időre, időszakra** vonatkoznak, vagy pedig a **jelenhez viszonyítva a legközelebb eső időszakra**:

az előbb (= éppen most, nemrég)
a reggel, az este, az éjjel, a nyáron (= a beszédhelyzetből v. a szövegösszefüggésből kitűnő, ill. a legutóbbi reggelen, estén, éjjelen, nyáron)

Névelő nélkül ugyanezek jobbára **általános idővonatkozást** fejeznek ki:

előbb
reggel, este, éjjel, nyáron

Néhány példa az MNSZ2-ből illusztrációként a kétféle használatra:

Névelős

Magam elé néztem, letisztítottam lábbelimet. Az idő nedves volt, <u>az éjjel</u> zuhogott is. Vezényszavak csattantak, a még merevebb vigyázzba zökkenő kerubokon megcsörrent a fém, a sisakok tetején megrezsent a lófark. Dob pergett. (Illyés Gyula)
Belgrád központjában <u>az éjjel</u> nem lehetett rendőrt látni. Az ellenzéki vezetők azt az ígéretet kapták a főváros rendőrfőnökétől, hogy nem lépnek fel a tüntetőkkel szemben. A csütörtöki összecsapások során 65 ember sebesült meg, ketten életüket veszítették. (sajtó)
Az apa figyelmezteti lányát és választás elé állítja: vagy azt mondja Gerardónak, hogy már nem szereti és visszalép a házasságtól, vagy hozzámege, de ez esetben a fiút még <u>az éjjel</u> megölik. (tudományos)
Ahhoz, hogy kiszámítható, stabil gazdasági környezetet tudjunk teremteni, ehhez segít ez a megállapodás, amelyik <u>az éjjel</u> megszületett, és amely összhangban van a benyújtott költségvetési törvényjavaslattal is, amely összhangban van azzal is, amit az antiinfláció elérése érdekében közösen a Magyar Nemzeti Bankkal célul tűztünk ki. (hivatalos)

Görögországban tiltakozási hullámot váltott ki, hogy a parlament elfogadta <u>az éjjel</u> azt a megszorító csomagot, amelyről az Európai Unióval és a Nemzetközi Valutaalappal állapodott meg. (besznye)
Szép jó reggelt Mindenkinek! Olyan szép így fehérén minden. <u>Az éjjel</u> , amikor elkezdett esni a hó, nem gondoltam volna, hogy reggel szép fehér tájat látok majd. Nagyon jól nézett ki, ahogy a házak tetejét, a fákat, a parkot befedte a fehér takaró (fórum)
– Szívem, ne haragudj, hogy <u>az éjjel</u> részegen, betört pofával jöttem haza. – Rendben van. Különben mikor megjöttél, a pofád még nem volt betörve... (közösségi)

Névelőtlen

Világos nappal van még, és éppen eleget hallottunk arról, hogy a kihallgatásokat, vallatásokat, kínzásokat, veréseket rendszerint <u>éjjel</u> végzik. (Illyés Gyula)
Soma szerencsére azzal jutott be a hajdúnál a kertkapun, hogy: a bánánévnap mulatságon itt hagyott egy nyeles csepegődézsát és más holmit, és neki csak <u>éjjel</u> van ideje eljönni a fogadóból, zárás után, a csap mellől. (Tersánszky Józsi Jenő)
Kaphatók a kereskedelemben detektívrácsok, amelyeket motorokkal lehet vezérelni. Kaphatók a kereskedelemben detektívrácsok, amelyeket motorokkal lehet vezérelni. Szükség esetén – <u>éjjel</u> és ha távol vagyunk – leengedve védi a lakást. (sajtó)
Szűcs Panni tájékoztatása szerint 25 locsolóautóval éjjel-nappal mossák és hűtik Budapest fő- és tömegközlekedési útjait. Napközben a lakótelepek utcáit, <u>éjjel</u> pedig a főutakat és a tömegközlekedési úthálózatot locsolják. (sajtó)
Pedig a törvény csak a régi sátánhiten alapuló striga (sírjából kiszálló, <u>éjjel</u> repkedő boszorkány) létezését tagadja. (tudományos)
15. §. Zajvédelem (1) A terület zajvédelmi besorolása „lakó- és intézményterület”. A megengedett legnagyobb zajterhelési egyenértékű A – hangnyomásszint nappal 50 dB, <u>éjjel</u> 40 dB. (2) A 3. sz. főút szélétől mért 50 m-es távolságon belül új védendő létesítmény csak passzív zajcsökkentési intézkedések végrehajtása után helyezhető el. (hivatalos)
Túl van az életveszélyen a Dunaújvárosban mellkason szúrt diáklány. A tizenhat éves lányt szombatra virradóra sebesítette meg egy harmincnégy éves tanárnő. A lány azért ment <u>éjjel</u> a tanárnő lakásához, mert a nála lévő barátnőjével akart beszélni. Dörömbölt, felkapaszkodott a konyhaablak rácsára is. A tanárnő egy idő után egy konyhakéssel többször is kiszúrt az ablakon, ekkor sebesítette meg a lányt. (besznye)
Marci mindig <u>éjjel</u> netezik? rossz szokás! (fórum)

Hangsúlyozni kell, hogy itt **nem váltakozásról** van szó, mivel a névelős és névelőtlen példák rendszerint **nem azonos jelentésűek**: amint láthatjuk, a névelős idézetek a szóban forgó éjjelre vonatkoznak, a névelőtlenek viszont általános jellegűek.

Vannak azonban példák váltakozásra is, mivel a fentebb ismertetett alapszabály **nem mindig érvényesül**, csakhogy empirikus kutatások híján nem tudjuk, hogy az ellenpéldák milyen stílushoz kötődnek, ill. mennyire tekinthetők szabályosnak és mennyire botlásnak.

Annyi biztos, hogy bizonyos **időhatározók névelős és névelőtlen** alakjait **egyaránt elfogadják** a nyelvművelők, nem hibáztatják, például ezeket:

Névelőtlen	Névelős
<u>Idén</u> új lakásba költözik.	<u>Az idén</u> új lakásba költözik.
<u>Imént</u> említettem, hogy...	<u>Az imént</u> említettem, hogy...
<u>Este</u> 'az elmúlt nap estéjén' láttam.	<u>Az este</u> láttam.

<u>Este</u> 'a mai nap estéjén' meglátogatlak.	<u>Az este</u> meglátogatlak.
<u>Nyáron</u> 'ezen a nyáron' negyvenéves lesz.	<u>A nyáron</u> negyvenéves lesz.

Empirikus kutatások kellenének annak megállapítására, hogy ez a kettősség mennyire jellemző az egyes stílusrétegekre. Az **informális** stílusban bátran használhatjuk **bármelyik formát**, azonban addig, amíg nem lesznek pontosabb adataink a **formális** és a **választékos** stílusra nézve, jobb – főleg a formális stílusban – **a többször említett alapszabályt követni**, ahol a nyelvérzékünk nem tiltakozik ellene.

Nézzünk meg két olyan példát az MNSZ2-ből, melyben az *éjjel* nem kap határozott névelőt, pedig a kontextus alapján valószínűsíthető, hogy konkrét éjjelre vonatkozik:

1. Órákig várakozott *éjjel* a Koszovóba tartó magyar KFOR vonat // A magyar KFOR-alakulatot *az éjjel* feltartóztatták a román határon, mivel nem volt minden katonának személyes útlevele, csupán csoportos okmánnyal rendelkezett az alakulat. A 25 vagonból álló szerelvény és a 105 katona végül hajnali fél 4-kor - hét óras veszteglés után - folytathatta útját Kürtös határállomásról, mert utánuk vitték a megfelelő papírokat. (sajtó)
2. Csempészalagutakat lőtt az izraeli légielő *éjjel* a Gázai övezet és Egyiptom halálán. Senki nem sérült meg, de Raffahban állítólag pánik tört ki. Tíz napja külön-külön meghirdetett egyoldalú tűzszünet tegnap borult fel, mikor pokolgép robbant járőröző izraeliek mellett. (besznye)

Az 1. sz. példában a névelő elhagyását a rövidségekre való törekvés is indokolja (az idézet első mondata a cikk címe). A cikk első mondatában már névelősen szerepel az *éjjel*.

A nyelv művelők a névelőhasználat egyes eseteit, pl. az eddig ismerteket, meglepően **tárgyilagosan** ítélik meg, **nem helytelenítve a váltakozást**.

Ennek az lehet az oka, hogy ez a váltakozás **régi**, s minden társadalmi réteg beszélőire kiterjed. Vagyis a **nyelvi konzervativizmus** ideológiája, továbbá a **nyelvi elitizmus**, a **nyelvi szkriptizmus** és a **nyelvi belletrizmus** segíti mindkét változat elfogadását.

6. -ik toldalékkal ellátott névszó előtt

A) A váltakozás esetei

1. Az **-ik kiemelő jelet** (leíró vagy történeti szempontból) tartalmazó névszók közé sorolják a nyelvművelők nemcsak a **közép- és felsőfokú mellékneveket** (*szebbik, legszebbik*), hanem a **-dik képzős sorszámneveket** (*második, harmadik*), továbbá az **egyik** és a **másik határozatlan névmást**.

Ezek előtt a névszók előtt **váltakozást** találunk a névelős és névelőtlen formák közt.

A *Nyelvművelő kézikönyv* szerzőinek véleménye szerint „a mai igényes nyelvhasználatban” a **névelős** változatok a „követendő formák”:

<i>Kifogásolt</i>	<i>Ajánlott</i>
<u>Legkisebbik</u> legény is elment szerencsét próbálni.	<u>A legkisebbik</u> legény is elment szerencsét próbálni.
Én <u>szebbiket</u> választom.	Én <u>a szebbiket</u> választom.
<u>Harmadik osztályba</u> léphet.	<u>A harmadik osztályba</u> léphet.
<u>Egyik</u> gyerek gyorsan elfutott.	<u>Az egyik</u> gyerek gyorsan elfutott.

A nyelvművelőkkel egyetérthetünk abban, hogy a **névelős** formák többsége a mai nyelvben **stilisztikailag jelöletlen** minden stílusváltozatban, s a legtöbb esetben valóban a **gondozott** szövegekbe (s talán a **rendezett**ekbe is) a **határozott névelős** formák illenek jobban.

A fenti és az azokhoz hasonló **névelős** változatok **közömbös** stílusértékűek, így mindenfajta stílusú szövegbe tökéletesen beleillenek. A **névelőtlen** formák **informálisnak**, a **besznyére** jellemző **elliptikus** formáknak látszanak. A második mondat (*?Én szebbiket választom.*) névelő nélkül még informális közegben is **kevésbé látszik elfogadhatónak**.

Empirikus kutatások kellenének annak megállapítására, hogy az ilyenek nyelvbotlásnak vagy beszélt nyelvi sajátosságnak tekinthetők-e.

A fentiekből következően az **-ik kiemelőjeles** szavak előtt érdemes **határozott névelőt** használni, különösen a **formális** és a **választékos** stílusú szövegekben. A **bizalmas** stílusú szövegekben **tetszésünk szerint** választunk; a **névelőtlen** formával **növeljük a szöveg informális jellegét**.

2. Ha az **-ik** jeles névszónak **birtokos személyjeles jelzett szava** is van, **két szabály ütközik**: a birtokos személyjel előtt a névelőtlen forma a választékosabb, az **-ik** jeles forma előtt viszont

a határozott névelős a szokásos. Ezért itt is **váltakozást** találunk a névelős és a névelőtlen formák közt:

Névelős	Névelőtlen
A <u>legszebbik</u> ruháját vette föl.	<u>Legszebbik</u> ruháját vette föl.
A <u>legkisebbik</u> lánya.	<u>Legkisebbik</u> lánya.

Empirikus kutatások híján nem tudjuk, hogy milyen közegben használatos inkább az egyik és a másik forma. Feltételezhetjük, hogy a **bizalmas** stílus inkább a **névelős** változatot kedveli, a **választékos** és a **formális** viszont inkább a **névelőtlen**. De ezt a feltételezést empirikus adatokkal kellene alátámasztani vagy cáfolni.

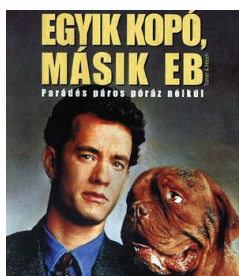

Mivel a beszélők is, de még a nyelvőrök is elfogadják mind a két formát, **tetszésünk szerint** választhatunk, ill. a **nyelvérzékünkre** támaszkodhatunk annak eldöntésében, hogy az **-ik** jeles névszók előtt használjunk-e névelőt vagy sem, ha azok birtokos szerkezet jelzőjét alkotják.

B) A névelőtlen használat esetei

1. A fentebbi általános szabály alól kivételt képez néhány hagyományos **állandósult szókapcsolat**, amely a régebbi, névelőtlen formákat őrzi:

1. <u>egyik</u> kutya, <u>másik</u> eb
2. <u>egyik</u> napról a másikra
3. <u>egyik</u> fülén be, (a) másikon ki
4. <u>egyik</u> szeme sír, a másik nevet
5. <u>egyik</u> tizenkilenc, a másik egy híján húsz

Szuhanics Albert Egyik szemem sír, a másik nevet

Egyik szemem sír, a másik nevet,
mert elhagytalak a vándor álmokért.
De megfizettem én ezért a bért,
hísz mindörökkön siratlak tégedet...

Egyik szemem sír, a másik nevet
olyan vagyok, mint a szélűzte felhő.
Keletkezhet fergeteg vagy szellő
az égben döntenek végzetem felett...

Egyik szemem sír a másik nevet
tág terek nyílnak nekem ma már,
nap felé szállok, mint szabad madár...

Mégis a szívemet nálad hagytam én,
sebebeim sajognak emlékek terén
rám vár a fény, s ifjú-vén láthatár...

Debrecen, 2011. október 9.

Az idézett példák egy részében (mindenekelőtt az 1. és 2. számúban) a hagyományos névelőtlen formák erősen tartják magukat: ezeket mind **bizalmas**, mind **választékos** stílusban névelőtlenül javasoljuk használni, **formális** stílusban ezek a kifejezések **nemigen élnek**.

Az ilyenek névelős használatban megszűnnek állandósult szókapcsolatok lenni, s bár **nyelvtanilag helyesek maradnak**, mintegy **alkalmi szókapcsolattá** vedlenek át:

az egyik kutya, a másik eb
az egyik napról a másikra

A példák másik részében a névelős forma is széleskörűen használatos:

2. Hasonlóképpen névelőtlenül használjuk a keltezésben a **hónapok sorszámával** való megjelölését:

negyedik hó 26-án

Talán azért őrződött itt meg a névelőtlen ejtés, mert ezt így inkább csak a besznyében mondjuk, a besznyére pedig sok más esetben is a névelő kihagyása jellemző.

Névelőtlen a használat nemcsak a **bizalmas** stílusban, hanem a **formálisban** és **választékosban** is, annál is inkább, mert maga a kifejezés is választékos és formális stílusértékű.

Már tudni, mikor folytatja a Trónok harcát az HBO // Harmadik évad lesz, úgyhogy praktikusán 2013. március 31-én, azaz harmadik hó 31-én rajtol a szezon. A Trónok harca igazi kultisorozat lett két évad alatt, nagy rajongótábora van, sokan nézik az HBO-n, még többen letöltik, úgyhogy egy percre nem volt kérdéses a folytatás – különösen, hogy George R. R. Martin fantasy-regénysorozata jóval előrébb tart (az íróval készült interjúkat itt olvashatja).

(sajtó)
Az itthon is látható Spangli című széria készítői április 20-ra készítettek egy teasert: a 420 a kannabisz szimbóluma több évtizede, <u>negyedik hó 20-a</u> pedig a marihuána napja az USA-ban. (sajtó)
Az Eurovíziós Dalfesztivált megnyerő Lordi dala a digitális eladásoknak köszönhetően már feltűnt a listán, azonban nagyot a jövő héten fog előrelépni. A dal – hogy még sátánibb legyen – <u>hatodik hó hatodikán</u> került a boltokba. (sajtó)
<u>Kilencedik hó huszonötödikén</u> születtem, a repülő meg kilenc huszonötök száll fel. A fater is olyan furán nézett, mikor jó utat kívánt. És akkor pont ez a szám szól a hangszóróból, miközben pont én pont a reptéri klozeton pont ülök. Szóval ilyen gondolatok kergetik egymást a fejünkben, mielőtt - egy vízió hatása alatt - lekászálódnánk a felrobbanni készülő repülőgépről. (sajtó)
Nem vagyok babonás, de hiszek a számokban: <u>hetedik hó 7-én</u> születtem és a VII. kerület polgármestere voltam, és a 13-as szám is szerencsés szokott lenni. Péntek 13-mal még nem volt szerencsém, de a múlt héten ez a nap az újjászületésemet jelentette. Váratlanul engedtek ugyanis ki az előzetesből, nem is számítottam rá. Egyszer csak nyílt reggel az ajtó és azt mondták: szabad vagyok, hazamehetek. Nem is akartam elhinni. (sajtó)
A gázszámlával semmilyen probléma nem volt, rá egy hónapra, <u>első hó 7-én</u> szintén leadtam interneten, az internet befogadta, kiszámoltam, hogy mennyit fogyasztottunk, durván 310 m3-t, majd legnagyobb döbbenetemre megérkezett a számla, ami szerint mi 616 m3-t fogyasztottunk, a gázóra állása jóval alacsonyabb volt még a számla kiküldésekor is. (besznye)
Itt kiemelném, aki talán populárisabb művész, a Bahorn András, mert ezen kívül az Andreas Berder, és hát elismert nemzetközi és magyar festőkről van szó, akik részt vettek ebben a programban. Az ő műtermi árai egy olyan 150-500 ezer forint között mozognak, ezekben a méretekben, mi most, hogy kiszélesítsük ezt a kört, akik felajánlhatnak, 32.100 forintról fogjuk indítani a licitet, <u>harmadik hó 21-re</u> utalva, amikor készültek ezek a festmények. (besznye)
Először akkor lepődtem meg, amikor ugye kiküldték az ötödik havi számlát, és az duplikálva volt, mert ők kigondolták, hogy mennyi lesz <u>hatodik hó harmincadikáig</u> éjfélig a fogyasztás. Havi átalányt fizettünk, amikor a TIGÁZ tudomására jutott, hogy szeretnénk átállni, akkor kiküldött egy 64 ezer forintos számlát, hogy annyi a tartozásunk. (besznye)
<u>Tizenegyedik hó tizenegyedike</u> , tizenegy óra tizenegy perc. Ez az az időpont, amikor pontosan 92 évvel ezelőtt, vagyis 1918-ban életbe lépett az első világháborút lezáró békeszerződés. A világ sok országában ez a nap a háború áldozataira, egyben a veteránokra való emlékezést szolgálja. (besznye)

Nem véletlenül idézünk példákat csupán a „sajtónyelvi” és a „beszélt nyelvi” alkorpuszból: ugyanis az összes jól használható, egyértelmű példa ebből a két alkorpuszból származik. Ha-sonló stílusúak az internetes példák is:

„Szia János, most hívlak egy tiszta telefonról” – mondja a telefonáló az egyik híváslista néven feltöltött hanganyagban. A felvétel alapján nem egyértelmű, de úgy tűnik, a telefonáló tud arról, hogy korábban lehallgatták, és azt szeretné megtudni, mikortól meddig tartott a lehallgatás, és ki volt a megrendelő. „Annyit segíts már, hogy a 30-as, amire mondták, hogy HIV-pozitív, azt mettől meddig, azt tudod?” – kérdezi. A másik ember azt válaszolja, hogy „ <u>hatodik hó 2-től hatodik hó 6-ig</u> ”, majd hozzáteszi: „a korábbiaknak a kérője, meg ennek is az ORFK”.
Az ember saját magán is próbál túllépni, ezért minden lemez különbözik a másiktól. Nagyon fontosnak tartjuk, és éppen ezért arra törekszünk, hogy minden lemez más és más, újszerű legyen. Ha jól emlékszem, a Túl a világvégén album pont akkor készült, amikor az apokalipszist jósolták. Ráadásul ez nálam egybeesett a születésem dátumával, <u>tizenkettedik hó</u>

huszonegyedikével. Ezért kapta a lemez ezt a címet.

Mint ahogy mi is megírtuk múlt héten, kicsivel több mint egy hónappal ezelőtt Fekete Dávidra rátalált a szerelem. A közösségi médiában találtak egymásra a nála napra pontosan 11 évvel fiatalabb Rékával. Szó szerint napra pontosan – ugyanis ugyanazon a napon, október 10-én ünneplik a születésnapjukat. A Fókuszban mutattak videót a közös ünneplésről, ez volt az első alkalom, hogy együtt láthattuk őket a tévében. – Fantasztikus volt, itt voltak az ikerfiam, a párom – aki szintén tizedik hó tizedikén született –, úgyhogy nagy volt az öröm. Felhőtlenül tudtunk bulizni - mesélte az RTL műsorában.

Hetedik hó első napján hetven éve vált önállóvá a magyar szinkronfilmgyártás. A görög szün (együtt) és kronosz (idő) szóból álló kifejezést színészlegendák emelték filmes fogalomká.

Coco parfümjének legnagyobb sikere, hogy megjelenését követően minden neves divatház saját illattal állt elő. A parfüm egyébként azért viseli az 5-ös számot, mert Cocónak ez volt a kedvence, és a parfümkészítő által ajánlott sorozatból az ötödik ampullát választotta. Ennek fényében talán nem meglepő, hogy az illatot ötödik hó ötödikén mutatta be a nagyközönségnek. A Chanel N°5 közel száz év elteltével is a világ legnépszerűbb parfümjei közé tartozik.

7. Az utolsó melléknév előtt

1. Tótfalusi István író, műfordító, nyelvművelő, a Kis magyar nyelvklinika szerzője szerint az *utolsó* szó jelzőként úgy viselkedik, mint a felsőfokú melléknevek:

Az utolsó vonattal utaztam el.

Ebből a tényből levonja a következtetést, hogy az *utolsó* előtt határozott névelő kell álljon:

<i>Kifogásolt</i>	<i>Ajánlott</i>
Ferenc újdonsült ismerőse drága autón járt, <u>utolsó divat</u> szerint öltözködött.	Ferenc újdonsült ismerőse drága autón járt, <u>az utolsó divat</u> szerint öltözködött.

Tótfalusi szerint az, amit a hibázott mondat szerzője leírt, az a szándékát majdnem a viszájára fordította, mivel az *utolsó* melléknévnek, ha határozott névelő nélkül áll, 'alávaló, hitvány, gyalázatos' a jelentése:

Utolsó ember az, aki nem tartja a szavát.

utolsó gazember

utolsó csirkefogó

Kotródj a szemem elől, te utolsó!

Az igaz, hogy a névelőtlen *utolsó*nak van egy ilyen jelentése (ezek állandósult szókapcsolatoknak tekinthetők), de ettől függetlenül az *utolsó* szó előtti **ellipszis nem hiba**, csak **informális, beszélt nyelvi sajátosság**. **Írott** nyelvben is megjelenhet, ahogy a fenti példában is látjuk, de **kissé bizalmas** stílusértékkel.

Ez a jelentés az informális stílusban tagadó formában is használatos:

Nem utolsó ['nagyon jó'] érzés elsőnek lenni!

Amint fentebb láttuk, a **felsőfokú melléknevek előtt nem mindig áll határozott névelő**, s ezt még a **nyelvművelők is elismerik**.

Az *utolsó* esetében tehát **hasonló jellegű váltakozást** találunk a névelős és a névelőtlen forma közt, mint a felsőfokú melléknevek esetében. A **névelőtlen** forma nyilván **elliptikus** jellegű. Mint ilyen **bizalmas** stílusú szövegekbe illik. **Formális** és **választékos** stílusban célszerűbb a **névelős** változatot használni; a névelőt, ha a hiánya stílustörést okoz, mások kéziratában is pótolhatjuk.

2. Mindez Tótfalusi szerint nem vonatkozik arra az esetre, amikor az *utolsó* melléknév **állítmány** vagy **határozó** a mondatban. Ilyenkor az *utolsó* – megfogalmazása szerint – „nem kívánja” a határozott névelőt:

Utolsó lettem a versenyen.
Utolsóként futottam be.

**HOSSZÚ KATINKA UTOLSÓ LETT A 200 MÉTERES
VEGYESÚSZÁS DÖNTŐJÉBEN**

Az, hogy „nem kívánja”, nyilván Tótfalusi szerint sem azt jelenti, hogy a névelős használat helytelen volna. Alighanem finomabb szabályok vezérlik a névelős és névelőtlen formák használatát, melyek(nek a) feltárásához empirikus kutatásokra volna szükség.

Nézzünk meg néhány internetes példát először a névelőtlen formákra!

Szocsiban biatlonban betegen utolsó lett a téli olimpián, aztán sífutóként a világ legnehezebb extrém versenyén folytatta és Grönlandon összetettben ötödik lett a nem éppen sík hómezőkön 160 kilométert harcolva – Gombos Károly atlétika és sportlövészet után lett sílövő, sífutó, nyáron pedig tereptriatlonista, ő volt a vendégünk a fényes északi eredményével.

Fricz Botond élete első nemzetközi versenyén utolsó lett. Ma már nem ismer lehetetlent. Gratulálunk!!! Vivi, látom, nagyon ügyes volt. Apuci meg utolsó lett??! Érem mar nem jutott neki? ☺

Röplabda csapatunk fél év felkészülés után részt vett a Richter vállalati röplabda-kupán. Ez volt a csapat első komolyabb megmérettetése és bár utolsó lettünk, szép percek is voltak

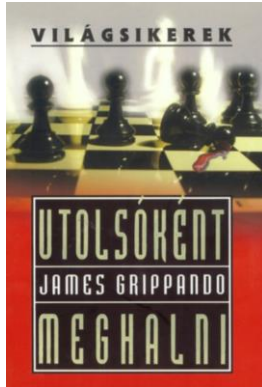
Hatalmas elismerésem a nyugdíjasoknak, akik ugyan a pontozás szerint utolsó lettek, de minden számban képviselték magukat (igaz, néha külső segítséget is igénybe vettek), s sokszor megfricskázták a fiatalságot. Kézenállás, csapatinduló írása, logikai feladatok megoldásának tömkelegét oldották meg helyesen.

Az utolsó körben már csak a második és a harmadik hely cserélődött fel, Tamás Csaba meg-

előzte Bartha Ferencet. Csíkelne képviselője utolsónak futott be.

Lefutotta a maratoni távot egy izomsorvadásban szenvedő venezuelai férfi Chicagóban. / A 38 esztendőes Maickel Melamed 16 óra és 46 perc alatt ért célba. Utolsóként futott be, de mintegy száz lelkes szurkoló köszöntötte. A caracasi férfi elmondta: futásával azt akarja üzeni az embereknek, hogy váltsák valóra álmaikat.

A 2013. február 3-án megrendezett St. Moritz-i White Turfon két magyar kanca is versenyzett, ám mindkét induló utolsóként futott be a célegyenesbe saját versenyszámában.

Az uniós tagállamok közül utolsóként Magyarország is kilépett az „oroszkémbankból”

GAZDASÁG BELFÖLD 2023. október 26. - 16:43

Dobrev Klára: Árakban elsők, bérekben utolsók lettünk Európában Orbán 13 éve alatt - telt ház Szombathelyen

frisshirek.hu | 2023. május 08. - 21:45

Erzsike néni (83) nyugdíjas technikus utolsónak érkezett a célba, mégis őt ünnepelte mindenki Kazincbarcikán

2018. 12. 03. | #Hírességek | Views: 0

Facebook | Twitter | LinkedIn | Pinterest | Email

Kikapott a Manchester United, utolsó lett a csoportjában! - NSO

Coman szerezte a Bayern győztes gólját, majd lesérült – a maga mérkőzését megnyerő Köbenhavn a másik továbbjutó.

A frisshirek.hu cikkének a címében – amint a képen láthatjuk – névelő nélkül szerepel az *utolsó*, ugyanakkor a cikkben ezt olvassuk:

Az árnyék-miniszterelnök kifejtette, a számok egyértelműen cáfolják, hogy nem a háború és a szankciók miatt többszöröse az orbáni infláció és a magyar banki kamatok mértéke, mint például Lengyelországban, Szlovákiában vagy Romániában, pedig ezekben az országokban is tudják, hogy Oroszország tavaly megtámadta Ukrajnát. Tehát Orbán Viktor felelőssége egyértelmű a romló magyarországi helyzet miatt. „Árakban elsők, bérekben az utolsók lettünk Európában” – mondta Dobrev Klára.

Ez a példa jól mutatja, hogy hajszálpontosan ugyanabban a kontextusban is lehet váltakozás a két forma közt.

Ezzel az idézettel már át is tértünk a névelős előfordulásokra. Nézzünk most meg néhány ilyen az internetről!

<p>Carabaña először elfutott a földön fekvő dán mellett, de visszafordult, hogy megnézzé, mi van vele. Megpróbálta talpra állítani Christiensent, de olyan fájdalmi voltak a dánnak, hogy ez nem jött össze. Végül a belső pályákról kihúzta, hogy ne legyen útban a többieknek. Az andorrai ezek után a mezőny után eredt, de minden esélye elszállt egy jó eredményre. Egyéni legjobbjától jó egy perccel elmaradva <u>az utolsó</u> lett, de természetesen óriási ünneplést kapott.</p>
<p>Az friss gazdasági mutatók magukért beszélnek. 2022 első negyedében a GDP alapú gazdasági növekedés terén Szlovákia 3 százalékkal <u>az utolsó</u> lett az EU-ban. Hogy ne menjünk messzire, Csehországban ez a növekedés majdnem a duplája, Magyarországon 8, Lengyelországban pedig 9,1 százalék.</p>
<p>A 17 éves, túlsúlyos atléta selejtezőfutamában <u>az utolsó</u> lett, már a rajtnál több tizedes hátrányba került. A futamgyőztes több mint öt másodpercet vert a végén a totyogó futóra.</p>
<p>Az első versenyemre hirtelen vezérelve neveztem be, és kudarcot is vallottam, <u>az utolsó</u> lettem. Nagyon csalódott voltam, de a balsiker még elszántabbá tett. Két hétre rá újra elindultam egy versenyen, ezen már az utolsó előtti helyen végeztem. Ha valakire, hár rám abszolút igaz, hogy lépésről lépésre értem el a sikereimet.</p>
<p>A versenyen <u>az utolsó</u> lettem, és igazság szerint tényleg az utolsók között volt a helyem. Megviselt ugyan, de kis idő után összeszedtem magam, és elhatároztam, hogy megmutatom, hogy sokkal jobb is tudok én ennél lenni.</p>
<p>Selena Gomez már javában dolgozik az új albumán, mely szólóban a negyedik, összességében pedig a hetedik lesz, azonban most egy igencsak rossz hírrel lombozta le a rajongóit. Az énekes-színésznő ugyanis elárulta, hogy a következő lemeze nagy valószínűséggel <u>az utolsó</u> lesz, ezt követően pedig minden idejét a színészi karrierjének, a jótékonysági munkásságának, és a sminkmárkájának, Rare Beauty-nak szeretné szentelni.</p>
<p>„Miért van az, hogy Magyarországon háromszor akkora az infláció, mint az EU-ban? Mit jelent a mindennapokban, hogy árakban az elsők, bérekben <u>az utolsó</u> lettünk?” – teszi fel a nagy kérdést Kálmán Olga.</p>
<p>Csak összehasonlításképpen: az eddigi hivatalos, unalomig bizonygatott hiánycéllal is <u>az utolsó</u> lettünk volna az Európai Unió 25 tagállama közül, a most beismert adattal azonban már világviszonylatban is a negatív lista első helyén állunk.</p>
<p>Frans Timmermans olyan keményen fogalmazott, hogy csak, aki nem akarta az nem értette, hogy ha Romániára nem lenne szüksége Európának és Amerikának a stratégiai játszmában, nyugodtan még a térképről is leléphetne annyira messze áll a demokráciától. Minden szempontból <u>az utolsó</u> lettünk.</p>
<p>A Csendes-óceán térségének számos országában és Ausztráliában már elbúcsúztatták az óévet. Az újévet legelőször a Szamoa-szigetek és az Új-Zélandhoz tartozó Tokelau lakossága köszöntötte. / A szigetcsoport és Tokelau lakói tavaly még <u>az utolsó</u> voltak a szilveszteri mulatságok sorában, de az idén átváltottak a dátumválasztó vonal Ázsia felé eső oldalára: december 29-e után mindjárt a december 31-re tértek át, kihagyva egy teljes napot.</p>
<p>Mindazoknak a felhasználóknak, akik időről időre élvezni akarják a játékokat a Mac leállása alatt, a Mac App Store-ban olyan játékok sora áll rendelkezésünkre, amelyek igényeinket tökéletesen kielégíteni. <u>Az utolsóként</u> érkezett meg a klasszikus Alto's Adventure, amelyről néhány nappal ezelőtt tájékoztattuk Önt.</p>
<p>Na de ha valaki véletlenül lemarad Szuper-Egy-Tizenegyéről, ne kezdjen sírni, mert van még egy repülőgép a listán. Ha a diktátor gépe az első ROMBAC 1-11, ez a másik <u>az utolsóként</u></p>

futott ki a bukaresti repülőgégyárból. És figyelem! Ez is elnöki különgép ám, egész pontosan Ion Iliescu elnök elvtárs röpködött vele első mandátuma idején.

8. Birtokos szerkezetben a birtokszó előtt

Ezzel a kérdéssel már a *Nyelvi váltakozások a névszók körében (Nyelvhelyességi és nyelvi helyénvalósági kérdések)* című jegyzetben, a dativusrag tárgyalásakor is foglalkoztunk, úgyhogy ott kell megnézni a részletes tudnivalókat (*Határozott névelő a birtokos szerkezetben fejezetcím alatt*), itt csak a legfontosabb tanulságokra térünk vissza, viszont bőségesebb példanyaggal szemléltetjük őket.

A legfontosabb tudnivaló, hogy ha a birtokos szerkezetben ki van téve a genitivusi funkciót betöltő *-nak/-nek* dativusrag, a névelőtlen forma stílusértéke attól függ, hogy e **rag nélkül az adott forma használatos-e** rendszerszerűen a mai magyar nyelvben vagy sem.

A) A névelőtlen forma elavult

1. Ha a mai nyelvben általában **dativusrag nélkül** használatos birtokos szerkezet, akkor a dativusragos forma határozott névelő nélkül minden stílusváltozatban stilisztikailag **erősen jelölt, régies**, sőt csaknem teljesen **elavult**, s legfőljebb **nagyon választékos** szövegekben fordul ma elő, de ott is **mesterkél**t.

<i>Névelős</i>	<i>Névelőtlen</i>
A <u>balesetnek a körülményeit</u> a rendőrség vizsgálja.	A <u>balesetnek körülményeit</u> a rendőrség vizsgálja.

Mivel a mai nyelvben a *baleset körülményei* a szokásos, jelöletlen forma, érvényes a mondatra az a szabály, hogy a dativusragos forma, a *balesetnek körülményeit* **stilisztikailag erősen jelölt**. Ezen úgy lehet változtatni, ha a birtokszó előtt **határozott névelőt használunk**. Ez esetben ugyanis már a **dativusrag „indokolttá” válik**, hiszen a **baleset a körülményeit* aggrammatikus, azaz nyelvtanilag helytelen mondat volna.

Az MNSZ2 átnézett anyagában a határozott névelő hiányára egyetlen példát sikerült találnunk, azt is a „szépirodalmi” alkorpuszból:

Ó, ő tudja, hogy én ismerem. – Nem miattam lett ellensége? – kockáztattam meg a kérdést. Nem felelt. Most mit gondoljak? Merő aggodalom vagyok... Múlt éjjel sok minden cikázott át rajtam. Hogy miattam volna féltékeny, eh mit, ezt elvettem rögtön... Vagy hogy felesége nevében akarna bosszút állni rajta? – ezt is nehéz elképzelnem, hogy ő maga istápolná ezt a szenvedélyt? Vagy ez a békességnek ára köztük? (Füst Milán)

Arra az esetre, amikor a dativusragos birtokos jelző és a birtokszó között **határozott névelőt** találunk, valamivel **könnyebb** volt példát találni, ám leginkább a **beszélt nyelvi** vagy ahhoz **közel álló** regiszterekből:

Hát ebben nemcsak egyek lettek, mint közös tűzön megannyi hasábfának a lángja, hanem elhatározták azt is, hogy a szentgyörgyi gyűlésre, minek a hírét Cseh Ignác urambátyám hozá, együttesen vonulnak elő, s ott az ágyú dolgában leteszik a szót. (Tamási Áron)

A betegségnek a tünete ez a hosszanti repedés, ez ilyen rákosodó seb, amiből folyik a fának a leve, amit aztán később korompenész gombák befeketítettek. Felül a hajtásai viszszaszáradtak, a koronában rákosodó, tehát beteg és nem gyógyuló sebek találhatók. Többnyire az van, hogy áganként leszárad és a növény állva hal meg, hát fájó. (besznye)

A meghatározó eredmény az volt, hogy végül is a döntő az az otthoni háttér minden szempontból, az az első és legfontosabb. A második pedig az elhelyezés, tehát bölcsődei elhelyezésnek a minősége. (besznye)

Annál kevésbe szabad az akár munkára használt, akár táplálkozásra szánt állatokat kínozni, mert ez nemcsak az élet ellen való bűn, hanem az embernek a saját testével szemben is, mert minden ilyen kínos gyötréssel kimúlt állat húásával és vérével magához vonzza az ember bűnének büntetését. (fórum)

A helyes táplálkozás nem jelenti egyetlen ételnek, élelmiszernek a tilalmát sem, azonban célszerű egyeseket előnyben részesíteni, mások fogyasztását csökkenteni. (közösségi)

Ezek és az ehhez hasonló mondatok megerősítik azt a megfigyelést, hogy a **határozott névelős** változat stilisztikailag **jelöletlen**, mindenfajta stílusba beleillik azokban az esetekben, **amikor a birtokos szerkezet általában dativusrag nélkül szokott állni**.

A fenti mondatokban például ez is állhatna:

Hát ebben nemcsak egyek lettek, mint közös tűzön megannyi hasábfá lángja, hanem elhatározták azt is, hogy... (átírt)

A betegség tünete ez a hosszanti repedés, ez ilyen rákosodó seb, amiből folyik a fa leve, amit aztán később korompenész gombák befeketítettek. (átírt)

A második pedig az elhelyezés, tehát bölcsődei elhelyezés minősége. (átírt)

...ez nemcsak az élet ellen való bűn, hanem az ember saját testével szemben is... (átírt)

A helyes táplálkozás nem jelenti egyetlen étel, élelmiszer tilalmát sem... (átírt)

Amikor tehát a birtokos szerkezet **jelöletlen** változata a **dativusrag nélküli**, a **dativusragos** változat **határozott névelő nélkül stilisztikailag erősen jelölt, régies, sőt csaknem elavult**. Ilyenkor a **szokványos** forma tehát a **határozott névelős**.

Mindenképpen a **határozott névelős** formát ajánlatos használni, a névelőtlen csak akkor, ha a névelőtlenséget **stíluselemnek** tekintjük (pl. régiesen akarunk fogalmazni).

A határozott névelő nélküli formákat – ha nyilvánvaló, hogy a szerző nem stílushatás céljából használja őket – célszerű mások kéziratában is névelősre javítani.

A dativusragos és határozott névelős megoldás elsősorban a **besznyére** és a **besznyéhez közel álló** írott nyelvi műfajokra látszik jellemzőnek. Az **írott** nyelvben ilyenkor általában **ragtalan** a birtokos jelző, tehát olyan, ahogy a legutóbbi táblázatban látjuk.

B) A névelőtlen forma élő

Azokban az esetekben, amikor a birtokos szerkezetben kötelező vagy legalább bizonyos stílusrétegekben szokásos a dativusrag kitétele, élő váltakozás van a határozott névelős és a névelőtlen formák közt. A névelős forma általában **kevésbé választékos** és **kevésbé formális**, mint a névelőtlen.

a) Többszörös birtokos szerkezetben

Amint arról a *Nyelvi váltakozások a névszók körében (Nyelvhelyességi és nyelvi helyénvalósági kérdések)* című jegyzetben szó volt, többszörös birtokos szerkezetben a szokásos megoldás az, hogy az **utolsó**, a birtokszót közvetlenül megelőző **birtokos jelző dativusragos**, a többi viszont ragtalan, például:

<i>Névelőtlen</i>	<i>Névelős</i>
a párt központi szerve <u>határozatának végrehajtása</u>	a párt központi szerve <u>határozatának a végrehajtása</u>
a borgazdaság <u>igazgatójának tájékoztatása</u>	a borgazdaság <u>igazgatójának a tájékoztatása</u>
a ház <u>átépítésének terve</u>	a ház <u>átépítésének a terve</u>
a cipőtalp egy <u>részének leválása</u>	a cipőtalp egy <u>részének a leválása</u>

Mivel itt a **dativusrag hiánya** (a párt központi szerve határozata végrehajtása stb.) **nem szokványos**, sőt nyelvtanilag nem is igazán helyes, nem **érvényes az A) alatti szabály**, tehát itt élő **váltakozás** van a **névelőtlen** és a **névelős** forma közt.

Amint még kontextus nélkül is látszik, a **névelőtlen** forma **formálisabb**, mint a névelős. A **névelős** változat **kevésbé formális**, de **nem teljesen idegen** a **formális** és a **választékos** stílusú szövegektől sem.

Tehát alapvetően **minden stílusváltozatban** használatos a **névelős** forma, de **legjobban a bizalmas** vagy a **kevésbé formális, kevésbé választékos** szövegekbe illik. A **névelőtlen** forma pedig **nem illik a bizalmas stílusú szövegekbe** (ott eleve ritka a többszörös birtokos szerkezet), viszont **nagyon is illik a formális és a választékos** stílusú szövegekbe.

1. Nézzünk most meg olyan példákat az MNSZ2-ből, melyekben a **többszörös birtokos szerkezetből** hiányzik az utolsó birtokszó elől a névelő:

<p>Bár az új edző munkájának <u>eredményei</u> még csak apró dolgokban mutatkoznak meg, első-sorban lélektanilag lett tisztább a csoport, de az erőnlétükben is lényeges előrehaladás történt. (Mészáros Károly)</p>
<p>Az „egocentrikus”, „önmagába zárkozó”, „irracionális nosztalgiákat” tápláló, „oly különös és ellentmondásos” nép és történelem emlegetése látszólag roppant kritikus és mítoszellenes, valójában a régi magyar nacionalizmus gyökereiből táplálkozik: a magyar <u>nép rendkívülisé-gének és egyedülvalóságának</u> e célra negativizált <u>legendájából</u>. (Fekete Sándor)</p>
<p>Balogh Zoltán polgármester jelöltségét már múlt hónapban eldöntötték. A számítások sze-rint a <u>désiek tizenöt százalékának támogatására</u> lehet számítani. (Az 1992-es hivatalos nép-számlálás adatai szerint Dés lakosságának 16,4 százaléka magyar nemzetiségű.) (sajtó)</p>
<p>Mindez ténynek is tekinthető a lapzártánk idején rendelkezésünkre álló ismeretek szerint, de legalább ennyire illusztrációnak is a kongói <u>helyzet zűrzavarosságának érzékeltetésére</u>. (saj-tó)</p>
<p>A hon- és népismeret segítse elő harmonikus kapcsolat kialakítását a természeti és társa-dalmi környezettel. Alapozza meg a nemzettudatot, mélyítse el a nemzeti önismeretet, a hazaszeretetet, ösztönözzön a szűkebb és tágabb <u>környezet</u> történelmi, kulturális és vallá-si emlékeinek, hagyományainak feltárására, <u>ápolására</u>. (tudományos)</p>
<p>A beszerzés sikerét az előre átgondolt és kidolgozott terv biztosítja, amelyet javaslatban kell lefektetni. A <u>beszerzés menetének</u> alapos <u>leírása</u> biztosítja azt, hogy a beszerzés ténylegesen az előre átgondolt terv szerint történjen. (tudományos)</p>
<p>A Bolognai Nyilatkozat (1999), amelyet az európai országok oktatási miniszterei írtak alá (köztük Romániáé is), az aláíró <u>országok oktatási rendszereinek összehangolásával</u> egy egy-séges európai felsőoktatási tér megalkotását tűzte ki célul. (hivatalos)</p>
<p>Rip. – Ez sem egy könnyű kérdés, egyszer majd külön beszéljünk, hogy amikor egy óvónő meg egy tanárnő, hát tulajdonképpen ügynököl, házal egyfajta biztosítással, egy osztályfő-nök tanárnő, nekem így első hallásra visszásnak tűnik, de mondom ez egy másik beszélgetés témája. Keszei Sándor van itt a vonalban a Magyarországi <u>Szülők Országos Egyesületének elnöke</u>. (besznye)</p>
<p>Az iraki <u>hatalomátadás menetrendjének betartása</u> döntő mértékben határozza meg Spanyo-lország iraki politikáját, a hivatalába lépett szocialista kormányfő beiktatási beszédében fon-tos szerep jutott a június 30-i dátumnak, a terrorizmus elleni küzdelemnek. (besznye)</p>
<p>A Tanácsköztársaság viszont diktatúrát vezetett be, a választások gondolatát elvetette, mi-ként elutasította a földosztást is. Ugyanakkor számos szociális reform mellett jelentékeny kísérletet tett <u>az ország integritásának helyreállítására</u> egy szövetséges tanácsköztársaság keretei között. (fórum)</p>
<p>Amikor ilyen vezetővel beszélgettem, meghökkentő volt a felfogása a közlekedés mikéntjé-ről. De ez már az <u>oktatás silányságának következménye</u> is. Szerintem minden vezetni vágyó delikvenst meg kellene vizsgálni, hogy a személyiségi jegyei alapján rá lehet -e bízni egy ha-lált is okozni képes eszköz irányítását. (fórum)</p>
<p>A videó egyértelműen megrendezett, hamis. Most ott tartunk, hogy a felvételen Józsiként szereplő G. Róbert 300 ezret kér a Hír TV-től, hogy beszámoljon <u>a videó készültének részlete-iről</u>. Szerintem ki fogják neki fizetni. :) (közösségi)</p>
<p>Soha nem írtam arról, mit mondanak a hívők. Mindig is azt mondtam, hogy Mari néniről Ti beszéltek. Én a teológia állításaira hivatkozom, amit hét évig tanultam. Tudod mi jár hazug-ságért! A teológia nem foglalkozik <u>Isten nem létének következményeivel</u>. Így a Te állításoddal sem.</p>

Látjuk, hogy a névelőtlen formák egyáltalán **nem régiesek**, hanem csupán **kissé választékosak** vagy **kissé formálisak**.

2. Hasonló a helyzet, ha az **első birtokos jelző** nincs kimondva:

Annyiszor hallottam emlegetni apám öccsét mint a vármegye vezető emberei közt a legtekintélyesebbet, hogy hivatali <u>helyiségeinek</u> terjedelmes <u>épületére</u> értettem: vármegyeháza. Noha nem a megye-, hanem csak a járásszékhelyen díszlett, Dombóváron. (Illyés Gyula)
Ennek ellenére firtatnunk kell a kérdést, mert éppen nem véletlenről van szó, ha egy jó író súlyos gondolati, világnézeti tartalmat hordozó olyan filozófiai tézist tűz <u>művének homlokzatára</u> , amely nem kisebb kérdésben foglal állást, mint a lét és tudat viszonya. (Fejes Endre)
Rádöbbenünk az eleaták rejtett tudásának mibenlétére: nem elég, hogy szenzóriumunk „adva van”, meg is kell tanulni <u>használatának hogyanját</u> Elmélyedni. Felfedezni a „ráemlékezést”. Lemondó mosollyal fogadni az „elsőség” kísértéseit; tanítványos alázattal felismeréseinket, melyek ott irizálnak ezredévek mélylő sötétjén. (Határ Győző)
Kívánom még most is; kívánom, talán még jobban, mint kívántam azelőtt. A testmelege, ez maradt bennem, meg leheténe forrósága. Az élőt csalogatom magamhoz, még közelebb, egészen közel... <u>Bőrének közelsége</u> kell... Mindig közénk állt valaki, mindig volt egy harmadik is. (Dobos László)
Alkata, testtartása nem filozófusra, hanem kézművesre emlékeztet. Talán csúnysága, <u>testalkatának „nemtelensége”</u> is ösztönözte arra, hogy „szép belsőt” formáljon ki magában ki. (tudományos)
Ez a rendelet az Európai Közösségek Hivatalos Lapjában való <u>kihirdetésének napján</u> lép hatályba. Ez a rendelet teljes egészében kötelező és közvetlenül alkalmazandó valamennyi tagállamban. (hivatalos)

Itt látszólag egyszerű a birtokos szerkezet, ám **az első birtokos jelző birtokos személyjele** utal **még egy birtokosra**, amely az **előzményekből ismeretes**, így nem szükséges verbálisan megnevezni. A teljes forma ilyesféle volna:

... <u>apám öccse</u> hivatali <u>helyiségeinek</u> terjedelmes <u>épületére</u> értettem: vármegyeháza. (átírt)
... ha egy jó író súlyos gondolati, világnézeti tartalmat hordozó olyan filozófiai tézist tűz <u>az ő művének homlokzatára</u> , amely... (átírt)
...nem elég, hogy szenzóriumunk „adva van”, meg is kell tanulni <u>szenzóriumunk használatának hogyanját</u> . (átírt)
<u>A nő bőrének közelsége</u> kell... (átírt)
Talán csúnysága, a <u>szóban forgó személy testalkatának „nemtelensége”</u> is ösztönözte arra, hogy „szép belsőt” formáljon ki magában ki. (átírt)
Ez a rendelet <u>az ő kihirdetésének napján</u> lép hatályba. (átírt)

Itt is tehát ugyanaz a szabály érvényesül, mint a többszörös birtokos szerkezetekben: a névelőtlen forma **nem elavult**, csupán **választékosabb** vagy **formálisabb** a névelősnél. Számos írott nyelvi műfajban bátran használható.

b) Vonatkozó névmási kötőszó után

Ugyanezt látjuk akkor is, amikor **vonatkozó névmási kötőszó** alkot birtokos szerkezetet. Ugyanis ilyenkor is természetes, a mai nyelvben is élő a dativusrag használata.

<i>Névelőtlen</i>	<i>Névelős</i>
A ház, <u>melynek tetejét</u> lefújta a szélvihar, még az 1800-as évek végén épült.	A ház, <u>melynek a tetejét</u> lefújta a szélvihar, még az 1800-as évek végén épült.
A férfi, <u>akinek</u> lányát elvettem feleségül, régi ismerősöm volt.	A férfi, <u>akinek a lányát</u> elvettem feleségül, régi ismerősöm volt.

Az alábbiakban is arra az esetre hozunk példát, amikor a dativusragos szerkezetben **nincs határozott névelő**:

Tudja, a katonák börtönének hatemeletes szakadéka olyan szurdok, <u>amelynek bugyrait</u> feltöpre állították: hatodik emelete zárt osztály volt, szürkére mázolt vasfallal elfalazva a lépcsőháztól, lakóit – nem úgy, mint a többi emeleten – darócba öltöztették vagy csíkos rabruhába, felügyeletüket – micsoda szerencse! – kizárólag az e célra beidomított néhány hétpróbás, hivatásos, vén altisztre bízták, akik, akár a pincebogarak, már csak a börtönhomályban érezték magukat otthon, no meg a közeli kocsmában. (Kertész Imre)
A parlament egyik meglepetése lehet a túlnyomórészt a PASZOK-ból kiábrándult baloldali szavazók által támogatott Demokratikus Baloldal, <u>amelynek elnöke</u> , Fotisz Kuvelisz vezeti a politikusok népszerűségi listáját. (sajtó)
Cherie Blair szemérmességének és a balmorali kastély zordonságának gyümölcse, a most nyolc éves Leo Blair 2000. május 20-án jött a világra. Tony Blair ezzel sajátos miniszterelnöki rekordot döntött: ő volt az első brit kormányfő, <u>akinek hivatali idejében</u> gyermeke született. (sajtó)
A pártelnök úgy vélekedett, „nekünk, akik a törvény és a rend pártján állunk”, rendszeresen meg kell küzdeni kétfajta szélsőséggel: az egyiket a kormány testesíti meg, <u>amelynek szélsőségsége</u> abban ölt testet, hogy saját magát rendszeresen a törvények fölé helyezi. (sajtó)
A Németújváriaktól a király által elvett pápoci uradalmat (Pápoc, Miklósfalu, Csatabér, Ekl, a Rábaközben fekvő két Páli) 1325-ben Köcski Sándor országbíró kapta meg, <u>akinek kérésére</u> 1327-ben I. Károly ezen és más birtokaira vonatkozóan is – Halastói János királyi ember vizsgálatát követően – megerősítő oklevelet adott ki. Köcski Sándor birtokait az általa a királyi udvarban neveltetett árva unokahúgának Gelsei Margitnak adta zálogba. (tudományos)
Vesalius volt az első azon anatómusok sorában, <u>akiknek hatására</u> az élettanban és az orvostudományban a skolasztikát fokozatosan az empirizmus váltotta fel, amely inkább a közvetlen és saját tapasztalatokra hagyatkozott, mintsem az absztrakt érvelésre.
A ház szakértői szerint lehetséges, hogy a monetáris tanács kedden 0,25, vagy akár 0,50 százalékpontos kamatsökkentést hajt végre. A Morgan Stanley elemzőinek véleménye szerint azonban ez olyan kommunikációs zavart okozna, <u>amelynek hátrányai</u> valószínűleg túltennének az előnyökön. (közösségi)

A példákban egyértelmű, hogy itt is **választékosabb**, ill. **formálisabb** a **névelőtlen** forma, mint a névelős.

Nézzünk meg néhány **névelős** példát is:

Hogyan keveredhetett ilyen szegénybe egy nagy nép, amelyben mesterfokon van meg a megvalósítás robusztus tehetsége? Hát így, éppen erényei által. A szó hatalmától elcsábítva és megbénítva. Nyélbe ütve az ideát. A huszadik század ideológiai tömeggyilkosai mind megköttyagosodtak valamilyen MI-képzettől. Valamilyen hangzatos butaságtól, <u>amelynek a megfogalmazásához</u> kellett némi irodalmi képesség is. (Konrád György)
Egy Chopin zongorafutam ütemére surrannak a kredenc alá. Azt mondják, Richter zongorajátéka megszelídült. A hangversenyt a konyhában hallgatom. Na, persze. Feltöltődött valamilyen, <u>aminek a hiánya</u> annyira kínozza. (Nádas Péter)
Fjodor Szaveljevics Griscsuknak azt a kisbirtokost hívták, <u>akinek a földjén</u> dolgoztak, Odessza mellett, s <u>akinek a felesége</u> , Jelizaveta Petrovna repesett az örömtől, hogy az udvarházuk körül művelt diákok sürgőldönek: „Nos petits juifs” – mutatta meg őket mindenkinek, aki csak arra járt. (Kardos G. György)
Halkan, de mindent elborítóan szól a zene, akkor is, amikor a haldoklók szobájából bekerülök a válságosok különtermébe, amikor a helyemet Mrs. Singer foglalja el, <u>akinek a férje</u> , Mr. Singer, kis, csapzott emberke, ott ül maga elé meredve, az izgalomtól reszketve, akkor is, amikor Mrs. Singert elszállítják, mereven, mozdulatlanul, és Mr. Singert megtörten, kicsit kábán kicipelik. (Szabó Magda)
„A szabályok szigorúak, nincsenek mentő körülmények, <u>akinek a szervezetében tiltott szert</u> találnak, az doppingolt, s kétéves eltiltás vár rá” – mondta a sportdiplomata. A táplálékkiegészítők kérdésével mi is foglalkozunk, de konkrét ügyben erre aligha lehet hivatkozni. Először ugyanis meg kellene nevezni a gyártót és termékét, amelyben a doppingszer volt, s utána azt kéne bizonyítani, hogy a versenyző valóban fogyasztott belőle. (sajtó)
A Demokratikus Koalíció (DK) szerint már idén nyáron megkezdődhetnek a szakértői egyeztetések az általuk demokratikusnak tartott ellenzéki erőik, az MSZP, az LMP és a DK között, a három párt pedig később olyan politikai együttműködésbe foghat, <u>amelynek a vége</u> választási összefogás lehet. (sajtó)
Ha az ikerpár egyik tagját kitelepítenék a kozmoszba, egy olyan űrbázisra, <u>amelynek a gravitációs kisugárzása</u> egyharmada a Földének, akkor ott csupán 8 óra telne el 1 földi nap alatt. (tudományos)
Weber ellenben azt állította, hogy a társadalmi és gazdasági fejlődés egyetlen biztosítéka megfelelő civilizáció, amit nem lehet mesterségesen létrehozni, <u>aminek a gyökerei</u> évezredekre nyúlnak vissza. (tudományos)
Monumentális kórházak épültek, itt csak egyet említenék meg, például a Központi Katonai Kórházat, <u>amelynek a befejezéséhez</u> még 20 milliárd forintra lenne szükség. Teljesen fölöslegesek voltak ezek a nagy, monumentális beruházások, helyettük most – esetlegesen ennek a feloldására – majd kiskórházak, szülőotthonok megszüntetésére lesz szükség. (hivatalos)

De van egy nagyon fontos pontrendszer, <u>aminek a felét</u> körülbelül a tanulmányi eredmény adja, és a másik felét a szociális helyzet. Az elmúlt években szinte csodagyerekek kerültek csak be, tehát mindegyiknek olyan 4,9 vagy tiszta kitűnő az eredménye. (besznye)
Nagyon ritkán találkozom olyan filmmel, <u>amelynek a végén</u> fel sem tudok állni a csodálkozástól (évente egy). Ezért a pillanatért érdemes néhány rossz filmet is megnézni. Akkor csak az a felismerés cikázott a fejemben, hogy az érzelem nem attól függ, hogy robotról vagy emberről van-e szó. (fórum)
Annyit azért hozzátennék, hogy ennek az egésznek az értelme számomra nem ott volt, hogy „meséljek” magamnak, hanem találjak egy formát, <u>aminek a segítségével</u> sokkal plasztikusabban látok dolgokat, folyamatokat, jobban meg tudok magyarázni dolgokat, és ennek segítségével megoldani problémákat. (fórum)
Te, az úgy nem működik ám, hogy ó, ez nem esik jól akkor nem csinálom, ez meg jólesik akkor azt csinálom. Az ilyen hozzáállás eleve kudarcot eredményez. Motiváció = készítés. Van egy készítedesed, <u>aminek a hatására</u> kitűzől 1 célt magad elé. (fórum)

Magyarország egy esettanulmányt dolgoz ki a Tisza völgyére, amelynek a keretében arra keresi a választ, hogy a klímaváltozás hatásai, illetve a klímapolitika alakulása milyen következményekkel jár

- környezeti
- gazdasági
- társadalmi szempontból.

A magyar konzorciumi csoport vezetője:
Harnos Zsolt MHAS, BCE

Tagjai: MTA TAKI, MTA KSZI, SZIE, BMGE

23

Amint a példáinkból is látszik, vonatkozó névmási kötőszó után a **névelős** formák a **választékos**, ill. **formális stílusú szövegekben is** használatosak, de éppúgy használatosak **az informális stílusúakban** is. Ez jól mutatja, hogy nem bizalmas, hanem **inkább közömbös stílusértékűek**. Mindenesetre a névelős formák a **bizalmas stílusú szövegekre jellemzőbbek**, mivel az bizalmas stílusban a névelőtlen változatot nem használjuk.

Választékos és **formális** stílusú szövegekbe mégis **inkább a névelőtlen** formát ajánlhatjuk, de mások kéziratában a névelős formát sem kell „bántani”.

A képként közölt utolsó példa (*amelynek a keretében*) már átvezet a következő alfejezethez, ahhoz is megfelel példaként.

C) Névtószerűen használt ragos főnév előtt

Ha a birtokszó **névtószerűen használt ragos főnév**, szintén érthető a határozott névelő elmaradása.

<i>Névelőtlen</i>	<i>Névelős</i>
Mindent megtett gyógyulásának <u>érdekében</u> .	Mindent megtett gyógyulásának <u>az érdekében</u> .
A polgármester igyekezetének <u>eredményeképpen</u> megújult a város főtere.	A polgármester igyekezetének <u>az eredményeképpen</u> megújult a város főtere.
A tilalom megszegésének <u>esetében</u> visszakerülhet a börtönbe.	A tilalom megszegésének <u>az esetében</u> visszakerülhet a börtönbe.
Az új termék bemutatásának <u>keretében</u> a feltaláló bemutatkozott a nagyközönségnek.	Az új termék bemutatásának <u>a keretében</u> a feltaláló bemutatkozott a nagyközönségnek.

Már ezekből a példákból is látjuk, hogy ebben az esetben a **névelőtlen** forma a **természetesebb** és egyszersmind **választékosabb** és **formálisabb**, a **névelős** némi **zökkenőt** okoz, és túlságosan „felhívja a figyelmet” a névutószerűen használt főnévre.

Nézzünk most meg hiteles példákat az MNSZ2-ből! Ez esetben nem az alkorpuszok szerint, hanem az egyes névutószerű utótagok szerint rendezzük a példákat.

Ennek az enyhülésnek és elsősorban a gazdasági <u>fellendülésnek következtében</u> a többség számára a hetvenes évek második felétől számítva elviselhető lett, amiben nagy szerepet játszott az is, hogy a nyugat teljes jogú tárgyaló és gazdasági partnerként fogadta el az itt regnáló vezetést. (fórum)
Bármennyire megnyugtató, s így ad némi ellenszolgáltatást ez a részrehajlás a világ többi katolikusának azért a másik részrehajlásért, <u>aminek következtében</u> – a francia II. Szilveszter elhunyt, az 1003. esztendő óta – minden pápa is olasz: útkeresésünkben nem az izzó szemű Firenzeire támaszkodunk. (Illyés Gyula)
Bűncselekménynek számít a jövőben a homoszexualitás és a pedofília népszerűsítése annak a szentpétervári helyi <u>rendeletnek értelmében</u> , amelyet tegnap írt alá Georgij Poltavcsenko, a város polgármestere – írta vasárnap az orosz Interfax hírügynökség. A tíz nap múlva hatályba lépő szabály értelmében ötezer rubeles (kb. 40 ezer forint) bírságot kaphat, aki „bármilyen nyilvános cselekedettel propagálja a másság terjedését”. (sajtó)
Szerbiában rendeletet adtak ki, <u>melynek értelmében</u> három hónapon belül minden üzem és más munkahely köteles visszaállítani azoknak a dolgozóknak a munkaviszonyát, akik a háború következtében váltak állástalanná. (sajtó)
Kádár, annak a <u>beszélgetésnek során</u> , amelyet a „Le Monde” egyik szerkesztőjével, André Fontaine-nel a budapesti Parlament egyik szobájában folytatott, egyszer csak karon fogta a francia újságíró, s hogy szétoszlassa azt a vádat, miszerint a per nem magyar földön folyt, odavitte Fontaine-t az ablakhoz s átmutatott a Duna túlsó partjára – arra az épületre, ahol a tárgyalás lezajlott: a Fő utcai börtönre. (Méray Tibor)
A hasvíz megszüntetésének műtéti eljárásai is ismeretesek. Az életet nem hosszabbítja meg, de a tüneteket enyhíti például a LeVeen-sönt, <u>amelynek során</u> mesterséges összeköttetést hoznak létre a hasüreg és valamelyik visszér között, ekképp a hasvíz a visszeres rendszerbe jutva vezetődik el. (tudományos)
Ezeregy feljegyzés van itt az üzenő betegektől: a jelen század ésszerű kételyeinek egyik jegyzéke ez is: megmarad, aki központi idegrendszerrel kapott? Ez a fejre állított írás itt azok számára készült, akik <u>valaminek folytán</u> fejjel lefelé fognak olvasni.
A 3-as főúton Miskolc keleti határában az M30-as végcsomópontját aszfaltozzák, a főút 188-es és 189-es km-e között szombatán irányonként csak egy sávon mehet a forgalom, <u>aminek folytán</u> gyakran összetorlódnak a járművek. A 3-as főúton a mezőkövesdi elkerülő szakaszon a 138-as km-nél csomópontot építenek, Emődön felújítják a vízvezetékét. A felsorolt helyeken sávlezárásra és lassabb tempóra készüljenek. (besznye)
A német területek fojtó levegőtlenége után szinte hazaérkeztem, pusztán annak a <u>hiede-</u>

lemnek alapján, hogy itt már értem a nyelvet. A feliratokat valóban tökéletesen értettem. Kijárat, olvastam elégedetten. Emelt fővel indultam a kijárat felé. Lassan jártam, csomagom nem volt. (Illyés Gyula)

Másrészt sem ebben a konkrét esetben, sem általában az ilyen jellegű ügyekben az újságíróknak nincsenek a kezében olyan eszközök, amelyekkel gyanúja igazolható lenne, mert ilyen eszközökkel csak az igazságszolgáltatás és a rendvédelmi szervek rendelkeznek. Konklúzió. A „tényfeltáró” újságírás küldetése (ilyen ügyekben) az, hogy az alapos gyanúhoz elegendő információt gyűjtsön be, aminek alapján vizsgálat indulhat az adott ügyben. (fórum)

Asimov tényleg alpmű, és nem csak azoknak akik szeretik a sci-fit.. mindenki megtalálja a magának teccő részt benne. Sőt tovább megyek. Asimov példájának nyomán kezdik (kezdték) a mesterséges intelligencia fejlesztését. (fórum)

Spielbergnek mindenesetre tetszett, így az Aranypálma elnyerésével nagy hírnévre szert tevő filmre megnőtt az érdeklődés, aminek nyomán a szervezők versenyen kívül a miskolci Cinefestre is elhozták a magyar közönség számára. Az egy perc híján 3 órás leszbieposzra volt is érdeklődés rendesen, de a végeredmény szerintem sokaknak okozott csalódást, köztük nekem is. (közösségi)

Vajon minek alapján döntenek a választók?

19. 02. 2023.06.04.

Megosztás a Facebookon

Letöltes

Az elmúlt hét legolvasottabb cikkei

- Bontják az oroszai cukorgyárat
2024.01.05.
- A keresetszöveg az év madara
2024-ben
2024.01.05.
- Országos magyar nagypótlás
Révkomáromban, 1994. január
8-án
2024.01.05.
- Hilarypótló autószerelők a
lévai és a nagykirályi járási
székhelyek közt
2024.01.05.

1971-ben egy gyakorlat során a földalatti barlang beomlásaként jött létre, aminek következtében hatalmas mennyiségű gáz szivárog folyamatosan a felszínre.

Az idézett mondatoknak legalábbis egy részében a **határozott névelő** kissé **zavaró volna**, mert megszüntetné a birtokszó **névtől jellegét**. Más esetekben a névelős forma talán nem is volna elfogadható a befogadók számára.

Ennek ellenére a **névelős használatra** is a található példát az MNSZ2-ben:

Örültem volna, ha a képviselőtársam odafigyel és levonja a következtetést, hogy ezeknek a hátrányos hatásoknak a következtében nem lehet támogatni ezt a törvényjavaslatot, és pillanatnyilag nincs szükség a családi pótlék jelenlegi rendszerének módosítására, mert ha nem emeljük az összegeket, akkor az infláció azoknak az értékét amúgy is tönkreteszi. (hivatalos)

Olyan is van, aki ugyanannak a szobornak a láttán köp egyet, mert egy tenyeres-talpas parasztlányt lát benne, aki még eteti is azt a tahó fattyút. (Balogh Bertalan)

Mondani akar valamit, de nem tudja, elmondja-e. – Miért kérde? – Tudod... pár héttel ezelőtt eljutott hozzám egy beszélgetés híre... Többen is jelen voltak... – És? – És ennek a beszélgetésnek a során Örkény azt mondta Aczélnek (Aczél György: kulturális miniszter, vagy valami efféle), hogy jól beolvasott neked Párizsban... – Beolvasott? Mit? – Azt már nem tudom... (Méry Tibor)

Az arab ügy mindenre elszánt pártfogóinak hirdették magukat: ma Bagdadban, Algírban, Bejrútban szovjetellenes tüntetések vannak napirenden, és annak a vásári kutyakomédiának a során, amikor Nasszer lemondott és visszavonta lemondását, az egyiptomi Vezér félreérthetetlenül tudomására hozta híveinek, hogy legfőképpen Moszkvát okol-

ja vereségéért. (Méry Tibor)
Csen korszerűsíteni kívánja az intézményrendszert és fel akarja venni a harcot a korrupcióval. Mindezt annak a <u>Kuomintangnak az ellenében</u> , amely megőrizte túlsúlyát a parlamentben, az államigazgatásban és a hadseregben, és persze őrzi hatalmas vagyonát is. (sajtó)
Ennek a gyűjtő <u>körútnak a folyamán</u> kétfajta segítséget kértem: egyrészt az építéshez, másrészt –mivel előzőleg hallottam, hogy Svájcban vannak olyan családok, amelyek Afrikában levő szegény sorsú gyermekek taníttatásához járulnak hozzá – felvettem azt az ötletet, hogy amerikai testvéreink vállaljanak jelképes keresztszülőséget, és taníttassanak ki erdélyi gyermekeket.
A maradék magyarok pedig arról szólnak, hogy meg lett húzva 1918 egy államhatár, amellyel le lett szakítva, mintegy hárommillió magyar a nemzettestről és ennek a hárommillió magyarnak egy új történelme kezdődött, és ennek az új <u>történelemnek a folytán</u> egy része peremhelyzetbe, szórványba került és megszűnésre ítéltetett. (besznye)
Még az állami tulajdonba vett mozikat is ennek az <u>elvnak az alapján</u> osztották el; az akkori nagy közönséget vonzó filmszínházak bevételt és propagandalehetőséget jelentettek. (Gyurkó László)

Ám ezeknek a példának nagy része már a következő alfejezetbe tartozik, mert a birtokos jelző előtt **kijelölő jelzőt** találunk.

Névutószzerűen használt főnév után a **formális** és **választékos** szövegekben elsősorban a **névelőtlen** formát tudjuk ajánlani, a **kevésbé formális**, **kevésbé választékos** és persze a **bizalmas** stílusértékű szövegekben a névelős formát. Mások kéziratában azonban **ritkán** lehet szükség a névelő eltávolítására, még kevésbé beiktatására.

D) Mutató névmási kijelölő jelző után

Mutató névmási kijelölő jelző után is ugyanazt tapasztaljuk, mint az előző esetekben: **változás** van a névelőtlen és a névelős formák közt:

<i>Névelőtlen</i>	<i>Névelős</i>
<u>Ennek</u> a háznak <u>padlásán</u> tárolták a kukoricát.	<u>Ennek</u> a háznak <u>a padlásán</u> tárolták a kukoricát.
<u>Azoknak</u> az osztályzatoknak <u>beírására</u> , amelyeket ma kaptak a hallgatók, az oktató még nem tudott sort keríteni.	<u>Azoknak</u> az osztályzatoknak <u>a beírására</u> , amelyeket ma kaptak a hallgatók, az oktató még nem tudott sort keríteni.

Míg az előző esetben, a névutószzerűen használt ragos főnevek előtt a **névelőtlen** forma volt a **megszokottabb, természetesebb**, úgy tűnik, hogy ebben az esetben ez nem így van: a **névelőtlen** forma még a **választékos** és **formális** stílusú szövegekben is mintha **stilisztikailag** kissé **jelölt, régies** lenne.

Erre utalnak az MNSZ2 adatai is. Nézzünk először példákat a **határozott névelő meglétére!**

Figyeltette Darabost, ellenőriztette postáját, találkozásait, megnyilatkozásait. „Finom élű borotvát tolnak előttem”, mondta magában Darabos. „Ez a levásztás.” Fokozott aktivitással dolgozott járási szintű tisztségeiben. Oda is elért a borotva éle: túlterheltségére való hivatkozással lemondatták önkéntes népművelői tisztségéről. „Borotva éle rajzolja életem útjait: felfutásom után elkezdődött kiűzetésem.” Hányszor, hány mindenkinek magyarázta már el <u>annak</u> a bizonyos <u>körmenetnek a körülményeit és hátterét</u> , hányszor nyelte magába a megalázottság érzését. (Dobos László)
Összefüggéstelen adatok halmaza, gondoltam magamban, holott itt-ott mintha homályos összefüggéseket fedeztem volna fel. Nem értettem meg, miért olvassa el valaki <u>annak</u> az <u>embernek a könyvét</u> , akit tulajdonképpen sajnál – mégis, mintha valamiféle különös szerepessel beszélt volna róla. (M. Szabó István)
A zavartan megmerevedett csönd vele kapcsolatban először érezte, hogy privát terület sértettem meg, egy bűvös vonalat hágtam át: egy határt, amely az illetékest különíti el a tökéletesen illetéktelentől: a zsidót a gojtól. A magamfajtára ugyanis egyáltalán nem tartozik <u>annak</u> a titkos <u>misztikának a tanulmányozása</u> . (Balogh Bertalan)
Egyik beszélgetésünk során megvallotta fiatalkori magyargyűlöletének eredetét. Édesapja pápa volt Nagyszebenben, és a nacionalista mozgalomban való részvétele miatt az első világháború idején Erdélyből Sopronba toloncolták. Ott élt rendőri felügyelet alatt a háború végéig. Pedig édesapja jól értett magyarul, sok magyar teológust olvasott, példának okáért <u>annak</u> a <u>Prohászka Ottokárnak a műveit</u> , aki a keresztény kurzus egyik fő alakja lett 1919 után. (Fejtő Ferenc)
Mindez azt bizonyítja, hogy a partnerekben van politikai akarat <u>ezeknek</u> a <u>kérdéseknek a megoldására</u> . Ezt a lépés azonban nem egy folyamat befejezésének, hanem annak kezdetének kell tekintenünk - mondotta az államtitkár. (sajtó)
Az intenzív festőanyagot tartalmazó gyümölcsök (pl. fekete eper, otelló szőlő) a fogainkat is megfestik. Ezt ne próbáljuk citromlével eltávolítani, mivel a citromsav megtámadja a fogínyt, és napokig tartó gyulladást okoz. Ép fogzománc esetén sötét foltok 1-2 nap alatt lekopnak. A sérült fogazatúak kerüljék <u>ezeknek</u> a <u>gyümölcsöknek a fogyasztását</u> . (tudományos)
Juharos úr mondta, hogy ő terjesztette be <u>ennek</u> a bizonyos CV. <u>törvénynek a szövegét</u> a parlamentbe. Ezt én is így tudtam, bár úgy emlékszem, hogy Juharos úr indítványát Perlaki úr alapvetően módosította, és azt fogadták el, tehát nem Juharos úr indítványát fogadták el, hanem Perlaki úrét, de számomra ennek nincs jelentősége. (hivatalos)
A bizottsági viták, a módosító indítványok bizottsági vitája során egyértelműen kiderült, hogy ez egy olyan kérdése ennek a törvénynek – mint ahogy a kérdések többsége olyan, ha nem is valamennyi –, amelyben nem politikai természetű a vita. Szocialista, szabaddemokrata, ellenzéki képviselők egyaránt megoszlottak <u>ennek</u> a <u>kérdésnek a megítélésében</u> . (hivatalos)
Két tagállam kísérleteket végzett a lizozim borászatban való felhasználására, amelyek megerősítették, hogy <u>ennek</u> az <u>anyagnak a hozzáadása</u> jelentős mértékben elősegíti a bor stabilizálását, és lehetővé teszi csökkentett kén-dioxid-tartalmú minőségi borok előállítását. Ezért felhasználásának engedélyezése, valamint a maximális dózisnak a kísérletekben kimutatott technológiai követelményekkel összhangban való megállapítása szükséges. (hivatalos)

Ugyanezt látjuk a **maga nyomatékosító személyes névmás** után:

A magyar gazdaság versenyképessége szempontjából fontos, hogy a BÉT-en jegyzett magyar vállalatoknak és magának a tőzsdének a megbízhatósága, működésének törvényi háttere nemzetközileg – főként a legnagyobb üzleti partnerek, befektetők körében – ismertté és elismertté válják. (tudományos)

A **névelőtlen** változatra sokkal nehezebb példát találni, mint a névelős változatra:

Makacsságuknak az az oka, hogy még mindig a ködben élnek, sőt lebegnek valóságunk felett, megint másoknál az ilyen magatartás annak a gyalázatos rágalomháborúnak ellenhatásaként alakult ki, amellyel Kádárék ellenforradalma nemzeti demokratikus felkelésünket igyekszik ellenforradalomnak hazudni. (Fekete Sándor)

Még a 19. század közepén is több a határban az erdő, mint a szántó és a rét; földünk volt az Erdő-dűlőben, talán az Erdőharasztban; apám a paptagot bérelte, talán épp a Kerikharasztot, azt az ősbibb irtást, mikor még az erdőt kereknek is nevezték; az egykori Tiloserdő, a mostani Tölös-dűlő, tölgyes; a Tokajhatár pedig annak a Tokháza falunak emléke, melynek lakói az 1555-ös török pusztítás elől elmenekültek, és többé nem tértek vissza. (Ágh István)

E böjti vasárnapon Rómában egy magyar nő azzal, hogy egy férfiúnak, aki Krisztus földi helytartója, nem csókol kezét: az etikettet megszegi, s ez „illetlen gorombaságot” maga is restelli azután. Annak a drámának szimultán színpadán, melynek legalább egy felvonására Polixénát szemelte ki főszereplőjéül a titokzatos Rendező: talán ugyanannak a napnak ugyanabban az órájában, Pozsonyban egy magyar férfi kezét csókol egy férfiúnak, aki az „Imperadore” helytartója. (Jékely Zoltán)

Annak bizonyosságául pedig, hogy én igenis nem olyan ember vagyok, mint titkos fiam, Somlyó Gyurika, hanem igenis hagyok magamra hatni, és hajlandó vagyok tanulni tőle (nem úgy, mint ő tőlem) – itt közlöm annak a versnek módosított formáját, amelynek eredetijében ő a befejezést hibásnak találta. (Somlyó György)

A regény műfajának a valóságtartalom érvényességét jelentő szemléletformájában ez a befejezés, ahogy Halász Gábor jelezte, a Kártyavár romantikus és naturalista színkeverésével kiáltó ellentétben a misztériumjátékokhoz hasonló megoldásként stílustöréssel egyértelmű. Ennek a középkori műfajnak gyakori témája az utolsó ítélet, és a játék színtere, akárcsak a Kártyavárban, legtöbbször a temető. Szerepe Babits regényében legföljebb ironikus felhangja miatt fogadható el kifejtetnek. (Rába György)

A gyorsvonatból hosszan nézi az ember ennek az országrésznek végtelen hosszú, öröm nélküli képét, s beleun keresni a végét annak az egyetlen hatalmas országnak, amit itt a lengyel határ felé olyan közönyösen végighúzott az Isten. (Tamási Áron)

De hogy akár ennek a kétségbeesett, akár más, sokkal nyugodtabb s látszólag céltalanabb óvárosi manőverezéseinek útvonalát (térben) elképzelhessük, meg kell ismerkednünk az Óváros – a térképen külön kis négyzetbe foglalt s felnagyított – utcarendszerével. (Tandori Dezső)

Az adatok alapján úgy tűnik, hogy a **névelős** a stilisztikailag **jelöletlen** forma nemcsak a **bizalmas**, hanem a **választékos** stílusban is (s nyilván a **formális** stílusban úgyszintén). A **névelőtlen** forma **ritkábbnak**, stilisztikailag **kissé jelöltnek**, talán olykor **kissé régiesnek** vagy legalábbis **nem teljesen természetesnek** érződik.

Ebből következően **bátran használhatjuk a határozott névelőt** nemcsak a **bizalmas**, hanem a **választékos** és bizonyára a **formális** stílusú szövegekben is. Az **erősen választékos, ünnepléses, emelkedett** stílusú szövegekben, ha kissé jelölt, a szöveg választékosságát növelő

formát akarunk használni, **elhagyhatjuk** a névelőt. Mások kéziratában a névelőt „nem bántjuk”, kivéve, ha úgy érezzük, hogy hiánya inkább fogalmazási botlás.

E) Más szó közbeékelődése

Akkor is **közhasználatú** – főleg a **formális** és **választékos** stílusban – a dativusragos birtokos jelző, amikor a birtokos jelző és a birtokszó közé **más szó ékelődik közbe**. Ezért aztán ilyenkor is váltakozást tapasztalunk a névelőtlen és a névelős forma közt:

<i>Névelőtlen</i>	<i>Névelős</i>
Elég jó kondícióban kerültem fogdára: az elmúlt hónapokban elvesztett <u>súlyomnak</u> mintegy <u>kétharmadát</u> visszanyertem, csakúgy, mint a tábor legtöbb lakója. (Faludy György)	Elég jó kondícióban kerültem fogdára: az elmúlt hónapokban elvesztett <u>súlyomnak</u> mintegy <u>a kétharmadát</u> visszanyertem, csakúgy, mint a tábor legtöbb lakója. (átírt)
A múlt évi 110 milliárd forint körüli <u>költségvetésnek</u> csaknem <u>felét</u> tették ki a bérköltségek – - fűzte hozzá Garadnai. (átírt)	A múlt évi 110 milliárd forint körüli <u>költségvetésnek</u> csaknem <u>a felét</u> tették ki a bérköltségek – - fűzte hozzá Garadnai.

Empirikus vizsgálatok híján nem tudunk nyelvhasználati tanácsot azon kívül, hogy a névelő kitételében vagy elhagyásában támaszkodjunk a **nyelvérzékünkre**.

Az összes bemutatott esetben **nagyjából ugyanazt** tapasztaljuk. Tipikus esetben a névelős forma **közömbös** stílusértékű, de **jobban illik az informális, mint a választékos és formális szövegekbe**, melyekre a **névelőtlen** forma jellemző. A **névelőtlen** forma vagy **közömbös**, vagy **választékos**, sőt **erősen választékos** stílusértékű.

Minél **választékosabb** vagy **formálisabb** szöveget fogalmazunk tehát, annál inkább a **névelőtlen** formát érdemes választani, és fordítva: minél kevésbé választékos vagy formális a szöveg, annál inkább a névelős forma a helyénvaló. Mások kéziratába azonban csak **egyértelmű stílustörés** esetében indokolt belejavítani.

& A HATÁROZOTT NÉVELŐ HELYE NAGYOBB EGYSÉGEK BEN

Ebben a fejezetben két kérdéssel foglalkozunk: az egyik tipikus **fogalmazási hiba** (a névelő elmaradása a szerkezetes jelző előtt), a másik pedig tipikus **stíluskérdés** (a névelő megléte vagy hiánya halmozott egynemű mondatrészek közt). Ennek alapján tagoltuk a fejezetet két alfejezetre.

1. Szerkezetes jelző előtt

Ebben a fejezetben a határozott névelő használatával kapcsolatos **fogalmazási botlásokról** lesz szó, olyan jelenségekről, melyek **minden stílusrétegben javításra szorulnak**, legalábbis a **gondozott és rendezett** szövegekben.

Két tényező szokta megzavarni a beszélőket, s hozzájárulni ezzel a botlás létrejöttéhez:

- a) a határozott névelő **túlságosan távol kerül** attól a szótól, amelyre vonatkozik, s a beszélő emiatt nem észleli az összetartozást;
- b) a határozott névelő **nem az előtt a szó előtt áll, amelyre vonatkozik**, s a beszélő ezt nem veszi észre.

Az alábbiakban aszerint különböztetünk meg néhány esetet, hogy **milyen jellegű nyelvi elem elé kerül a névelő** úgy, hogy valójában nem arra a nyelvi elemre, hanem egy másikra vonatkozik.

A) A szerkezetes jelző birtokos személyjeles szóval kezdőik

Viszonylag gyakran előfordul, hogy a fogalmazó **nem teszi ki a névelőt a birtokos személyjeles szó elé**, akkor sem, amikor a névelő **nem a birtokos személyjeles szóra vonatkozik**, hanem a **szerkezet alaptagjára**, az pedig **megkívánná** a határozott névelőt:

<i>Fogalmazási botlás</i>	<i>Javítva</i>
1. Elismeréssel nyilatkozott <u>mezőgazdaságunkban</u> látott műszaki <u>fejlődésről</u> .	Elismeréssel nyilatkozott <u>a mezőgazdaságunkban</u> látott műszaki <u>fejlődésről</u> .
2. <u>Táppénze</u> és tényleges keresete közti <u>különbözetet</u> a vállalatnak meg kell térítenie.	<u>A táppénze</u> és tényleges keresete közti <u>különbözetet</u> a vállalatnak meg kell térítenie.

Az 1. sz. mondat fogalmazóját az zavarhatta meg, hogy a névelő egy birtokos személyjellel ellátott szó (mezőgazdaságunkban) elé kerül, amely a választékos fogalmazásban nem kíván névelőt. Csakhogy a névelő valójában a fejlődés főnévre vonatkozik.

A 2. sz. mondatban hasonló a helyzet: a táppénze birtokos személyjeles szó elé kell a névelő, mert az nem a táppénze, hanem a különbözetet főnévre vonatkozik.

Erre a botlásra egy nyelvművelő kiadványból is tudunk példát hozni. A *Nyelvművelő tanácsok* című kiadvány szerzője, Bencédy József így fogalmaz:

<i>Kifogásolt</i>	<i>Ajánlott</i>
A cikkírók nem egyszer megteszik, hogy <u>mondanivalójuk</u> megvilágítására, kiegészítésére szolgáló <u>példákat</u> , megjegyzéseiket nem építik bele a mondatba, nem hozzák összhangba a mondat egészével.	A cikkírók nem egyszer megteszik, hogy <u>a</u> <u>mondanivalójuk</u> megvilágítására, kiegészítésére szolgáló <u>példákat</u> , megjegyzéseiket nem építik bele a mondatba, nem hozzák összhangba a mondat egészével.

A *mondanivalójuk* szó előtt hiányzik a névelő. Azért van rá szükség, mert a *példákat* szóra vonatkozik. Bencédyt – amennyiben nem nyomdahibáról van szó – nyilván az tévesztette meg, hogy formálisan a névelő a birtokos személyjeles *mondanivalójuk* szó előtt kellene álljon. Ezenkívül halmozott tárgy van a mondatban, a második pedig, a *megjegyzéseiket*, birtokos személyjeles.

Érdekes, hogy a hibát az olvasószerkesztő sem vette észre (vagy pedig nem mert belejavítani a nagy tekintélyű nyelvművelő szövegébe).

A határozott névelő elmaradását ilyenkor **fogalmazási botlásnak** kell tekinteni, s mindenfajta szövegben ki kell javítani, stílusától függetlenül, lehetőleg nemcsak a gondozott, hanem a rendezett szövegekben is, még ha a szerzőjük nagy tekintélyű nyelvművelő is ☺. Mindez mások kéziratára is vonatkozik.

B) A szerkezetes jelző tulajdonnévvel kezdődik

Hasonló a helyzet olyankor is, amikor a szerkezetes jelző **olyan tulajdonnévvel** kezdődik, **mely elé nem kell határozott névelő**. Ilyenkor még nagyobb a kísértés, hogy elhagyjuk a névelőt akkor is, ha az valójában nem a tulajdonnévre, hanem a jelzős szerkezet alaptagjára vonatkozik.

<i>Fogalmazási botlás</i>	<i>Javítva</i>
1. A küldöttség részt vett <u>II. János Pál</u> pápa megválasztásának évfordulója alkalmából rendezett ünnepi <u>istentiszteleten</u> .	A küldöttség részt vett <u>a</u> <u>II. János Pál pápa</u> megválasztásának évfordulója alkalmából rendezett ünnepi <u>istentiszteleten</u> .
2. Különösen <u>Dezséry Géza</u> által irányított <u>munkák</u> haladnak lassan.	Különösen <u>a</u> <u>Dezséry Géza</u> által irányított <u>munkák</u> haladnak lassan.
3. <u>Miskolcra</u> kialakult <u>vélemény</u> létrejöttében a belváros elhanyagolt állapota játssza a főszerepet.	<u>A Miskolcra</u> kialakult <u>vélemény</u> létrejöttében a belváros elhanyagolt állapota játssza a főszerepet.

Az 1. sz. mondatban a névelő a *II. János Pál* tulajdonnév előtt áll, csak hogy nem arra vonatkozik, hanem az *istentisztelet* szóra, ezért szükség van rá. Hasonló a helyzet a többi mondatban is.

Ebben az esetben a határozott névelő elmaradását ugyanúgy **fogalmazási botlásnak** kell tekintenünk, mint az előző esetben, s **javítanunk kell** attól függetlenül, hogy a szöveg milyen stílusú, s attól is függetlenül, hogy saját szövegünkről vagy mások kéziratáról van-e szó.

C) A szerkezetes jelző az a, az, e, ez stb. főnévi mutató névmással kezdődik

Az az eset is az előzőekhez hasonló zavart okoz, amikor egy szerkezetes jelző elé határozott névelő kívánczik, ám a fogalmazó vonakodik azt kitenni, mivel a névelő történetesen az *a, az, e, ez* főnévi mutató névmások valamelyike elé kerül, azokhoz pedig amúgy nem illik.

<i>Fogalmazási botlás</i>	<i>Javítva</i>
1. <u>Ebbe</u> a menetjegyfűzetbe befűzött <u>jegyszelvények</u> a borítólappal egységes igazolványt képeznek.	<u>Az ebbe</u> a menetjegyfűzetbe befűzött <u>jegyszelvények</u> a borítólappal egységes igazolványt képeznek.
2. A sportoló fiatalokat meggyőzték <u>e</u> mozgalmában való <u>részvétel</u> jelentőségéről.	A sportoló fiatalokat meggyőzték <u>az e</u> mozgalmában való <u>részvétel</u> jelentőségéről.
3. <u>Ezt</u> a tervet készítő <u>bizottság</u> ellenőrzi a végrehajtást is.	<u>Az ezt</u> a tervet készítő <u>bizottság</u> ellenőrzi a végrehajtást is.

A példákban a névelő mutató névmás előtt áll, mely előtt nem áll úgy névelő, hogy rá vonatkozzon. Csakhogy itt nem a mutató névmásra vonatkozik a névelő, hanem a *szelvények, részvétel*, ill. a *bizottság* főnevekre, ezért a névelőre a mutató névmás előtt mindhárom esetben szükség van; igaz, nem annyira a megértés, mint inkább a nyelvtani szabatoság szempontjából.

Amint a *Hivatalos nyelvünk kézikönyve* szerzői megjegyzik, ilyen helyzetben csakugyan **nem mindig hangzik jól** a határozott névelő és a hasonló alakú mutató névmás egymás mellett. Véleményük szerint ezen esetleg a mondat **átfogalmazásával**, összetett mondat használatával lehet segíteni.

Például a fenti 3. sz. mondat így tehető gördülékenyebbé s egyszersmind könnyebben érthetővé, igaz, azon az áron, hogy terjedősebbé válik:

<i>Nehézkesebb, de tömörebb</i>	<i>Gördülékenyebb, de terjedősebb</i>
<u>Az</u> ezt a tervet készítő <u>bizottság</u> ellenőrzi a végrehajtást is.	Az a <u>bizottság</u> ellenőrzi a végrehajtást, amelyik ezt a tervet készítette.

Egyetértünk azzal is, hogy nem szerencsés megoldás a határozott névelő a mutató névmás előtt, s érdemes keresni a módját annak, hogy ezt az egymás mellett való állást a mondat **átfogalmazásával kiküszöböljük**.

Ám ha nem tudnánk vagy nem akarnánk is átfogalmazni a mondatot, **a határozott névelőt** akkor is feltétlenül **ki kell tenni**, mert hiánya nyelvtanilag helytelen mondatot eredményez. A névelő hiánya ilyenkor mindenképpen **fogalmazási hiba**.

D) A szerkezetes jelző kötőszó előtt áll

Szintén **szokatlanul** hangzik az, ha a határozott névelő egy **kötőszó előtt** áll, s ez arra indíthatja a fogalmazókat, hogy a névelőt elhagyják, annak ellenére, hogy az nem a kötőszóra, hanem a jelzős szerkezet alaptagjára vonatkozik.

<i>Fogalmazási botlás</i>	<i>Javítva</i>
1. A tömegek elbűvölten állnak meg <u>nemcsak</u> arányaiban, de apró részleteiben is monumentális <u>alkotás</u> előtt.	A tömegek elbűvölten állnak meg <u>a nemcsak</u> arányaiban, de apró részleteiben is monumentális <u>alkotás</u> előtt.
2. Vizsgáljuk meg, hogyan lehetne <u>akár vélt</u> , akár valós <u>hátrányt</u> előnyre fordítani.	Vizsgáljuk meg, hogyan lehetne <u>az akár vélt</u> , akár valós <u>hátrányt</u> előnyre fordítani.

A két mondatban a névelő egy kötőszó elé kerül, ami a névelő számára szokatlan pozíció, csakhogy a névelő valójában az *alkotás*, ill. a *hátrányt* szóra vonatkozik, úgyhogy a *nemcsak* elé ki kell tenni.

A 2. sz. mondat önmagában véve jónak látszik, mert a *hátrány* határozatlan is lehet, csak-hogy az előzményekben szó volt a hátrány mibenlétéről, így aztán itt már határozott névelőt kíván.

A határozott névelő hiánya ilyenkor is **fogalmazási botlásnak** tekintendő, s a hiányzó névelő a szöveg stílusától függetlenül pótlendő a **gondozott**, sőt a **rendezett** fogalmazású szövegekben is.

E) Egyéb esetek

5. **Egyéb** olyan **szavakkal** kezdődő szerkezetes jelző, **melyek elé nem szoktunk névelőt tenni**.

<i>Fogalmazási botlás</i>	<i>Javítva</i>
A be- és kirakodási határidőt fel kell emelni, ha <u>egyidőben</u> egy fuvaroztató által berakandó vagy a részére érkezett <u>vasonok</u> száma tíznél több.	A be- és kirakodási határidőt fel kell emelni, ha <u>az egyidőben</u> egy fuvaroztató által berakandó vagy a részére érkezett <u>vasonok</u> száma tíznél több.
A természetet csodálták, s ügyet sem vetettek <u>egyelőre</u> még lőtávolságon kívül lévő, sőt szabad szemmel még alig látható <u>vadmala-</u> <u>cokra</u> .	A természetet csodálták, s ügyet sem vetettek <u>az egyelőre</u> még lőtávolságon kívül lévő, sőt szabad szemmel még alig látható <u>vadma-</u> <u>lacokra</u> .
Úgy indult el, hogy nem vette észre, hogy egy kocsi áll mellette. Pedig már egyszer büntetést is kapott <u>párhuzamosan</u> haladó <u>jármű</u> akadályozásáért.	Úgy indult el, hogy nem vette észre, hogy egy kocsi áll mellette. Pedig már egyszer büntetést is kapott <u>a párhuzamosan</u> haladó <u>jármű</u> akadályozásáért.

Ezekben a mondatokban távol kerül a határozott névelő a szótól, amelyre vonatkozik, egy olyan szó (*egyidőben, egyelőre, párhuzamosan*) elé, amelyet nem szokás névelővel ellátni. Ez a tény megkönnyíthette a botlás létrejöttét.

A *Nyelvművelő kézikönyvtár* szerzői a névelő elhagyását az ilyen és ezekhez hasonló esetekben „súlyos nyelvhelyességi hibának” minősítik.

Ezzel nem tudunk egyetérteni, **nincs szó nyelvhelyességi hibáról**, sem súlyosról, sem súlytalanról, hanem **nyelvbotlásról** vagy **fogalmazási botlásról**. Amint jeleztük, az ilyen botlás minden **gondozott** és **rendezett** szövegben **javításra szorul**.

2. Halmazott egynemű mondatrészek közt

Halmazott egynemű mondatrészek közt szintén váltakoznak a névelős és a névelőtlen formák, pontosabban: az egyik lehetőség az, hogy **csak egyszer tesszük ki** a határozott névelőt, az első névszó elé, a második az, hogy **mindegyik elé kitesszük**.

A) Hosszú felsorolásokban

HOSSZÚ FELSOROLÁSNAK az a felsorolás számít, melyben négy-nél-öttnél több egynemű mondatrész kerül egymás mellé.

A *Nyelvművelő kézikönyvtár* ilyenkor **stilisztikai kérdésnek** tekinti a névelő elhagyását, amivel egyet is érthetünk.

Könnyen követhető a *Nyelvművelő kézikönyvnek* és a *Nyelvművelő kézikönyvtárnak* az a szabálya, mely szerint **hosszú felsorolásokban** sokszor célszerűbb **csupán egyszer** kitenni a névelőt, mert a mondat mintegy „kattogóvá, monotonná” válik azzal, hogy újra meg újra kiteszünk a névelőt.

<i>A névelő többszöri kitétele</i>	<i>A névelő egyszeri kitétele</i>
Az olimpia kezdetéig még tíz nap van hátra, de <u>a franciák, az olaszok, a japánok, a lengyelek, a svédek</u> már megérkeztek a versenyek színhelyére.	Az olimpia kezdetéig még tíz nap van hátra, de <u>a franciák, olaszok, japánok, lengyelek, svédek</u> már megérkeztek a versenyek színhelyére.
Ez nemcsak a mi érdekünk, közalkalmazottaké, hanem <u>az ipari, a mezőgazdasági, a kereskedelmi, a közlekedési és az egészségügyi szervezett dolgozóké</u> is.	Ez nemcsak a mi érdekünk, közalkalmazottaké, hanem <u>az ipari, mezőgazdasági, kereskedelmi, közlekedési és egészségügyi szervezett dolgozóké</u> is.

Ezzel a tanáccsal egyet is érthetünk, **gondozott** írott nyelvi szövegben jobb, ha **csak az első névszó elé** tesszük ki a névelőt.

Ellenben elképzelhető, hogy a **spontán beszédben** „jól esik” **mindegyik névszó elé** kitenni a névelőt, mivel ez jól kitölti a gondolkodási szünetet abban az esetben, ha az alanyokat vagy a jelzőket nemcsak úgy „szórjuk”, hanem gondolkodnunk is kell rajtuk.

B) Szoros összetartozás jelölésére

Egy másik reális indítéka az első utáni határozott névelők elhagyásának az az eset, amikor az **egynemű mondatrészek szorosan összetartoznak**, s mi ezt a szoros egység tartozást érzékeltetni szeretnénk. Ilyenkor természetesen a négy-nél-öt-nél kevesebb mondatrész esetén is érdemes elhagyni a névelőt:

A <u>kék, zöld és lila foltok</u> még mindig jól látszottak az asszony testén (újságnyelv).
Elhúzódik a <u>szűrők, pokrócok</u> alá, fejfel a szélnek (Veres P.: Pályamunkások).

Ha az **egynemű mondatrészek között nincs** ilyen szoros egység (vagyis ha például a tárgyak vagy az egynemű jelzők egymástól függetlenül, más-más jelleggel kapcsolódnak a jelzett szóhoz), a *Nyelvművelő kézikönyv* szerzői **szerint** a névelőt a párhuzamos mondatrészek **mindegyike elé ki kell tenni**, mivel az ilyenkor **különválasztó szerepet** tölt be.

<i>Névelőtlen</i>	<i>Névelős</i>
Egyik órai pihenés után újult erővel folytatta <u>a sétát és füttyörészést.</u>	Egyik órai pihenés után újult erővel <u>folytatta a sétát és a füttyörészést.</u>
Az olimpia döntőjében <u>a magyar és bolgár</u> labdarúgók mérték össze erejüket.	Az olimpia döntőjében <u>a magyar és a bolgár</u> labdarúgók mérték össze erejüket.
<u>A világos és sötét bábok</u> vezetője egyaránt kiváló sakkozó.	<u>A világos és a sötét bábok</u> vezetője egyaránt kiváló sakkozó [nem egy, hanem két személyről van szó].

A *Nyelvművelő kézikönyv* szerint az idézett névelőtlen mondatok **pontatlanok**, s a névelőhasználat szempontjából **kifogásolhatók**.

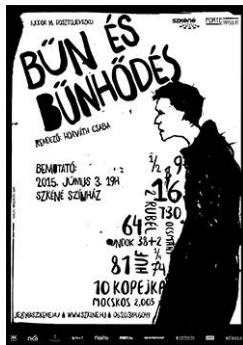
Ezzel egyetérthetünk, **gondozott**, sőt **rendezett** szövegekben követni kellene ezt a szabályt, és ilyenkor **kitenni a határozott névelőt**. Ugyanakkor a **rendezetlen** szövegben ezek a mondatok „elmennek”, különösen az informális besznyében.

C) Címeiben és címszerű közlésekben

Címeiben és címszerű közlésekben **az első névelő is elmaradhat**.

<i>Irodalmi művek</i>		<i>Folyóiratok</i>
Ciprus és jegenye	Büszkeség és balítélet	Élet és Tudomány
Bűn és bűnhődés	Tigris és hiéna	Élet és Irodalom
Koldus és királyfi	Egerek és emberek	Tér és Társadalom

Ez nemcsak a szépirodalmi címadásra vonatkozik, hanem a **szaknyelvire** is:

Kétnyelvűség és anyanyelvi nevelés
Kétnyelvűség és társadalmi érvényesülés
Diglosszia és kettősnyelvűség
Kontaktológia és variációelmélet
Magyar nyelvhasználat – iskola – kétnyelvűség
Kétnyelvű egyén – kétnyelvű közösség – kétnyelvű iskola
Nyelvi közösségek – nyelvi jogok
Nyelvvesztés, nyelvjárásvesztés, nyelvcseré

& A HATÁROZOTT NÉVELŐ HASZNÁLATA PRAGMATIKAI FUNKCIÓ SZERINT

1. Megszólítás előtt

1. Bár az „igazi” megszólítás előtt nincs névelő (s nincs is váltakozás), vannak **átmenetek**, amikor a megszólítás – a *Nyelvművelő kézikönyvtár* megfogalmazásában – „megindulhat a mondatba való beolvadás felé” (NymKsz.² 2005: 16).

1. <u>Professzor</u> úr! Nem szeretném megzavarni!
2. Nem szeretném megzavarni, <u>professzor</u> úr!
3. Nem szeretném megzavarni <u>professzor</u> urat!
4. Nem szeretném megzavarni <u>a professzor</u> urat.

Valóban: amikor már nem megszólításról van szó, hanem **említésről**, akkor már névelővel is, névelőtlenül is használjuk, azaz **váltakozást** tapasztalunk, és mind a kettő megfelelőnek tűnik (l. főntebb a 3. és a 4. sz. mondatot), úgyhogy tetszésünk szerint választhatunk.

A *Nyelvművelő kézikönyvtár* szerzői **nem tartják hibásnak a névelős változatot**, sőt megjegyzik, hogy **több személy megszólítása esetén ez a „célravezetőbb”**:

<i>Célravezetőbb</i>	<i>Bizonytalan státusú</i>
Kérem <u>az urakat</u> , mondják el véleményüket!	?Kérem <u>urakat</u> , mondják el véleményüket!

Kétséges, hogy létezik-e egyáltalán névelőtlen forma, a példának említett alighanem agrammatikus, vagyis nyelvtanilag helytelen.

2. Ha viszont **nem az adott személyhez** intézzük szavunkat, hanem az illetőt **másnak említjük**, a *Nyelvművelő kézikönyvtár* szerzői a névelőtlen formát **modorosnak** mondják, véleményük szerint csak a névelős forma „hat természetesen”.

<i>Névelőtlen</i>	<i>Névelős</i>
Beszéltem erről <u>miniszter</u> úrral.	Beszéltem erről <u>a miniszter</u> úrral. Beszéltem erről <u>a miniszterrel</u> .

Érdeemes lenne empirikusan megvizsgálni, hogy valóban **modoros**-e, vagy csak **tiszteletteljes**. Valószínűbb ez utóbbi. Az pedig, hogy csak a névelős forma hatna természetesen, egyáltalán nem igaz, **udvarias beszédben a névelőtlen forma** valószínűleg **ugyanolyan természetes**, mint a névelős forma, vagy még természetesebb. Mindenesetre a feltevés **empirikus** igazolásra szorul.

A nyelvművelők nyilván azért mondják modorosnak a névelőtlen formát, mert névelővel tartják helyesnek, ami persze **nyelvi platonizmus**.

A két változat közül nyugodtan választhatjuk a **tetszésünk** szerintit. A névelős változat sem udvariatlan, de a névelőtlen esetleg udvariasabbnak hathat bizonyos esetekben.

2. Magasabb tisztségek megnevezése előtt

A **(magasabb) rangot, beosztást, tisztséget jelölő szavak előtt** nemcsak a hivatali és jogi szaknyelvben, hanem tágabb körben is „hiányozhat” a határozott névelő:

<i>Névelőtlen</i>	<i>Névelős</i>
Elnök megnyitja az ülést.	Az elnök megnyitja az ülést.
Védő fellebbezést nyújt be az ítélet ellen.	A védő fellebbezést nyújt be az ítélet ellen.
Szónok üdvözölte a megjelenteket.	A szónok üdvözölt a megjelenteket.
Szerződő felek meggyeztek abban, hogy...	A szerződő felek meggyeztek abban, hogy...
Rektor kijelenti...	A rektor kijelenti...
Kérjük miniszter asszony segítségét.	Kérjük a miniszter asszony segítségét.
Jelentem százados úrnak...	Jelentem a százados úrnak...

A **köznyelvben általánosan érvényes** nyelvtani szabályok szerint a **névelő kitétele szükséges**. Helytelenítésre ebben az esetben még sincs okunk, mivel teljesen természetes az, hogy bizonyos nyelvi regiszterekben az általánostól eltérő nyelvtani szabályok (is) érvényesülnek.

A **hivatali** és a **jogi** szaknyelvi szövegekben tehát a **névelőtlen** formák is **kifogástalanok**, s elképzelhető, hogy **más témájú, formális stílusú szövegekben** is használatosak. A **választékos** szövegekbe valószínűleg a **névelős** forma jobban illik. Az **informális** szövegekben is valószínűleg inkább **névelővel** használjuk, ám **ellipszisként** a névelő bizonyára a besznyében nemegyszer **törlődik**. Ez azonban egyelőre csak feltételezés, amit **empirikus kutatással** kellene igazolni vagy cáfolni.

A **köznyelvi** használatban nyugodtan támaszkodhatunk **nyelvérzékünkre** annak eldöntésében, hogy a névelős vagy a névelőtlen formát kellene-e használni.

A *Magyar nyelvhelyességi lexikon* és a *Magyar nyelvhasználati szótár* a névelőtlenség magyarázatát abban látja, hogy a rangokat, beosztásokat, tisztségeket **tulajdonnévszerűen** kezelik a beszélők, s a tulajdonnevek esetében a névelőtlenséget tartják a nyelvörök szabályosnak:

<i>Névelős</i>	<i>Névelőtlen</i>
A Kovás alperes kijelenti...	Kovás alperes kijelenti...
Jelentem a Szántó százados úrnak...	Jelentem Szántó százados úrnak...

Maga a magyarázat reálisnak tűnik, az viszont vizsgálatra szorul, hogy a határozott névelős változatnak milyen a státusza, azaz mennyire használatos egyáltalán formális stílusban (vagy más stílusban).

& A HATÁROZOTT NÉVELŐ HASZNÁLATA REGISZTEREK SZERINT

1. A jogi és a hivatali szaknyelvben

1. A **hivatali** és **jogi szaknyelvi** regiszterek egyik, a nyelvújítók által ellenszenvesnek tartott és határozottan **elutasított** sajátossága, hogy bizonyos **isméltő szavak és kifejezések** névelőtlenül használatosak, vagy az ő fogalmazásukban e kifejezések előtt „hiányzik a határozott névelő” (NymKsz.² 2005: 15):

<i>Névelőtlen</i>	<i>Névelős</i>
<u>említettek</u> kívül	<u>az említettek</u> kívül
<u>későbbiekben</u> még visszatérünk rá	<u>a későbbiekben</u> még visszatérünk rá
<u>jelen rendelet, utasítás</u> kihirdetése napján lép hatályba	<u>a jelen rendelet, utasítás</u> kihirdetése napján lép hatályba
<u>benyújtott</u> javaslatok közül	<u>a benyújtott</u> javaslatok közül
<u>adózó</u> vállalja	<u>az adózó</u> vállalja
<u>alperes</u> kijelenti	<u>az alperes</u> kijelenti
<u>vádlott</u> megjegyzi	<u>a vádlott</u> megjegyzi
<u>szerződő felek</u> megállapodtak	<u>a szerződő felek</u> megállapodtak

Azért jobb nem úgy fogalmazni, hogy az idézett szavak, kifejezések előtt „hiányzik” a határozott névelő, hanem úgy, hogy „**nincs ott**”, mert azoknak, akik ezeket a szövegeket fogalmazzák és használják, nyilván **nem hiányzik a határozott névelő**. Ez egyszerűen a hivatali stílusnak, ill. a jogi szaknyelvnek ez az **egyik jellegzetessége**.

A nyelvújítók a névelőtlen változatokat egyértelműen **helytelenítik**.

Természetesen szó sincs róla, hogy a **hivatali** és a **jogi** szaknyelvben a névelőelhagyás helytelen lenne; a **köznyelvi** nyelvérzék lehet, hogy helytelennek érzi, **de a jogi szaknyelv szabályainak ez felel meg**; teljesen természetes dolog, hogy egy-egy nyelvi regiszternek megvannak a maga sajátos nyelvtani szabályai, éppúgy, ahogy sajátos szókincse is van. Ráadásul a jogi szaknyelvnek ez a sajátossága még a laikusok számára sem nehezíti meg a megértést.

A **hivatali** és a **jogi** szaknyelvi szövegeket a hivatali és a jogi szaknyelv szabályai szerint kell fogalmaznunk, ezért semmiféle hibát nem követünk el, ha a fentihez hasonló esetekben a **névelőt nem használjuk**.

Ugyanakkor ha **nem vagyunk jártasak** a hivatali és jogi nyelvi szakszövegekben, **jobb, ha ki-tesszük** a határozott névelőt. Fogalmazásunk akkor is megfelelő lesz, legfeljebb a mondat névelős formában nem járul hozzá a szöveg szaknyelvi voltának erősítéséhez.

2. A Nyelvművelő kézisztár szerzői ide sorolnak két olyan kifejezést is, amely – ha csakugyan hivatali vagy jogi szaknyelvi lett volna régebben – már **rég kilépett ebből a keretből**. Ezt a szerzők úgy fogalmazzák meg, hogy ez a két kifejezés névelő nélkül „már szinte meggyökere-sedett”; ennek ellenére terjedésüket a nyelvőrök nem helyeslik:

Névelőtlen	Névelős
folyó hó 10-én	a folyó hó 10-én
jövő héten	a jövő héten

Katalognummer:	40821. 41. Gelaufene Gross-Auktion Ungarn
Rufpreis:	4 600 HUF
Zahl der Gebote:	1
Beschreibung:	Sopron, A soproni diákéletből XI. Folyó hó 27-én. Lengyel Z. fkm. tervei után rajzolta Bihary L. bmh. Képünk a soproni diákélet egyes különleges mozzanatait karikatúrában ábrázolja. Röttig-Romwalter nyomda rt. bérlői. Studentika. s: Bihary L. (fl)

Nincs semmi okunk ezeknek a kifejezéseknek a helytelenítésre, annál is kevésbé, mert nem csupán a hivatali és a jogi szakregiszterekben használatosak, hanem a *folyó hó 10-én* általában a **formális** stílusú szövegekben, a *jövő héten* pedig a **bizalmas** stílusú szövegekben is. Ez utóbbiról és más időhatározói kifejezésekről később lesz szó.

Főntebb, *A határozott névelő használata egyes szófajok, mondatrészek előtt* című fejezetben említettük a keltezésnek azt a módját, amikor a hónapnév helyett annak sorszámát használjuk, pl. *második hó 10-én*. Megállapítottuk, hogy ezekben a kifejezésekben a hónapra utaló sorszámnév előtt nem szokott állni határozott névelő. A *folyó hó* és a *második, harmadik* stb. *hó* kifejezések közti analógia nyilvánvaló, és nem szorul magyarázatra.

A két kifejezést **bátran használhatjuk tetszésünk szerint**. Ha nem tudunk dönteni, melyik formát válasszuk, a *folyó hó 10-én* elé ne tegyük ki, a *jövő héten* elé viszont tegyük ki a néve-

lőt. Azt, hogy esetleg vannak-e kisebb használati különbségek az egyes stílusváltozatokban, empirikus kutatások híján nem tudjuk.

2. Rövid (hivatalos) közleményekben

Nemegyszer előfordul, hogy egy-egy névszó határozottságát a **szövegkörnyezet** vagy a **beszédhelyzet** egyértelműen jelzi. Ilyenkor elsősorban a határozott névelő **törölődhet** a mondatból.

Az is lehet, hogy a névelő „hiányát” nemcsak a beszédhelyzet támogatja, hanem az előző fejezetben említett **hivatali és jogi fogalmazások hatása** is érvényesülhet.

A határozott névelő törlésével egyaránt találkozunk a (beszéd)helyzethez kötődő szóbeli és írásbeli (hivatalos) közleményekben.

A) Szóbeli közlemények

A szóbeli közlemények kategóriájába tartoznak például a rádiós bekonferálások és a MÁV által a vasútállomásokon felolvasott közlemények.

<u>Névelőtlen (elliptikus)</u>	<u>Névelős</u>
<u>1. Költeményt</u> előadja: Jordán Tamás.	<u>A költeményt</u> előadja: Jordán Tamás.
<u>2. Második vágányról</u> vonat indul.	<u>A második vágányról</u> vonat indul.

A *Nyelvművelő kéziszótár* szerzői szerint ennek – és sok más – névelőhasználati „hibának” nem más az oka, mint „a logikai tisztánlátás hiánya”.

Okoskodásuk szerint az 1. sz. mondat „tartalma és a tárgyas ragozású igealak (*előadja*) kétségtelen bizonyága annak, hogy egy pontosan meghatározott költeményről van szó; ennek következtében okvetlenül ki kell tenni a határozott tárgy elé a határozott névelőt” (NymKsz.² 2005: 13).

Ez az érvelés a **nyelvi logicizmuson**, tágabban véve a **nyelvi racionalizmuson**, a **nyelvi platonizmuson**, valamint a **nyelvi homogenizmuson** alapul, s a **nyelvműködés félreértéséről** árulkozik. S ami még ennél is súlyosabb: a „logikai tisztánlátás hiányának vádja” mögött egy nagyon veszélyes, destruktív nyelvi ideológiát is felismerhetünk, a **nyelvi mentalizmust**, amely itt a beszélő megbélyegzésének alapjául szolgál.

Szó sincs róla, hogy ebben a helyzetben a határozott névelőt kötelező volna kitenni!!! A szerzők **érvelése** teljességgel elhibázott, **feje tetejére állított: érveik épp amellet szólnak, hogy a határozott névelő elmaradhat**, hiszen a mondat tartalma és az ige tárgyas ragozása amúgy is egyértelműen mutatja, hogy meghatározott költeményről van szó, azaz a *költemény* főnév határozott. A világismeret is egyértelművé teszi ezt.

Tehát mind a beszédhelyzet (rádiós műsor, a rádióbemondó jelzi, mi következik), mind a világismeret (tudjuk, hogy bekonferálás történik, s azt is, hogy mi a bekonferálás), mind a nyelvtani eszközök (tárgyas ragozás) kétségtelenné teszik azt, hogy egy **pontosan meghatározott költeményről** van szó, ezért **nem szükséges még negyedik tényezőként kitenni a határozott névelőt**, ilyen esetben nyugodtan elmaradhat.

A 2. sz. mondat esetében is teljesen **egyértelmű**, hogy nem valamiféle általánosságban vett második vágányról induló, általánosságban vett vonatról van szó, hanem arról a bizonyos vonatról, amely a második számú vágányon áll. Éppen ezért a beszédhelyzet **szükségtelenné** teszi a határozott névelő **kitételét**, s ebből következően a határozott névelő hiányát az adott helyzetben **egyáltalán nincs okunk kifogásolni**.

Ugyanakkor természetesen mindkét idézett mondat **határozott névelővel is kifogástalan**, sőt minél formálisabb a beszédhelyzet, annál inkább a határozott névelős formát érdemes előnyben részesíteni, mivel formális beszédhelyzetben a szóbeli közlések is sok tekintetben hajlamosak az írott nyelv szabályait követni.

B) Feliratok

Ugyanílyen ellipszist találunk nemegyszer az **írásbeli közlemények**, azaz a **feliratok** nyelvében, ahol a névelő elhagyását nemcsak a nyelvi gazdaságosság támogatja, hanem a „**vizuális tömörségre**” való törekvés is. Mivel az ellipszis természetesen nem kötelező, váltakozást találunk a névelőtlen és a névelős formák közt.

<i>Névelőtlen</i>	<i>Névelős</i>
<u>Pénztártól</u> való távozás után reklamációt nem fogadunk el.	<u>A pénztártól</u> való távozás után reklamációt nem fogadunk el.
<u>Fűre</u> lépni tilos!	<u>A fűre</u> lépni tilos!
<u>Tetőn</u> dolgoznak.	<u>A tetőn</u> dolgoznak.

Mindegyik esetben teljesen **megszokott a névelő elhagyása**, épp **redundáns volta miatt**, ezért az ilyen használat a **feliratokon sem hibáztatható**, hiszen ott sem okoz semmilyen zavart, félreértést, és a kontextusból ítéhetően nem is rí ki a formálisabb megfogalmazású szövegekből.

A helytelenítést mögött a **nyelvi konzervativizmus**, a **nyelvi izomorfizmus**, a **nyelvi racionalizmus**, valamint a **nyelvi logicizmus** ideológiájának a működését sejthetjük. Ezenkívül még a **nyelvi platonizmussal** és a **nyelvi homogenizmussal** is számolhatunk.

**Pénztártól való
távozás után
reklamációt
nem fogadunk el!**

**A PÉNZTÁRTÓL
VALÓ TÁVOZÁS
UTÁN REKLAMÁCIÓT
NEM FOGADUNK EL**

Az ismertetett esetekben is **ellipszisről** van szó, a névelő értelmileg „ott van”, csak fizikai mivoltában nem valósul meg.

Ez a szerkesztésmód a **besznyében kifogástalan**, de még az **írott nyelv bizonyos szövegtípusaiban** sem emelhetünk ellene kifogást (különösen a fentihez hasonló feliratokon).

3. A mindennapi besznyében

A mindennapi besznyében, tehát a besznye bizalmas stílusváltozatában **még sokkal gyakoribb** a határozott névelő elmaradása olyankor, amikor a **beszédhelyzet** és a **világismeret egyértelművé** teszi, hogy egy bizonyos dologról, személyről van szó.

Ez leginkább a **mondatkezdő helyzetre** látszik jellemzőnek.

<i>Határozott névelő nélkül</i>	<i>Határozott névelővel</i>
A: Hol van anyu? B: <u>Konyhába</u> .	A: Hol van anyu? B: <u>A konyhába</u> .
Szia, <u>postán</u> vagyok. Nem kell valami a postáról?	Szia, <u>a postán</u> vagyok. Nem kell valami a postáról?
Mostanáig <u>iskolába</u> voltam, nem volt mikor elmosogatni.	Mostanáig <u>az iskolába</u> voltam, nem volt mikor elmosogatni.
A: Mi romlott el a kocsiban? B: <u>Fék</u> .	A: Mi romlott el a kocsiban? B: <u>A fék</u> .
Jó volt az ünnepség. <u>Polgármester</u> mondott beszédet.	Jó volt az ünnepség. <u>A polgármester</u> mondott beszédet.
<u>Padlásról</u> jönnek azok a furcsa hangok?	<u>A padlásról</u> jönnek azok a furcsa hangok?

Nádasdy Ádám példái:

<i>Határozott névelő nélkül</i>	<i>Határozott névelővel</i>
Igazgató tud róla?	<u>Az igazgató</u> tud róla?
Kulcsot ne hagyd itt!	<u>A kulcsot</u> ne hagyd itt!
Szobában nincs semmi.	<u>A szobában</u> nincs semmi.

Az ilyen típusú **ellipszis** valószínűleg a **bizalmas** stílusú **besznyére** és az ahhoz közel álló **írott nyelvre** lehet jellemző, a **formális** és a **választékos** stílusban az ilyen esetekben rendszerint **kitesszük a névelőt**. A kérdést érdemes lenne empirikusan vizsgálni.

Ebből következően a **bizalmas stílusú**, a **besznyéhez közel álló** szövegekben a határozott névelő pótlására már csak azért sincs szükség, mert a besznyéhez közel álló szövegek (cset, sms, ímél, „cetlikre” írt rövid üzenetek) eleve **rendezetlenek** vagy legalábbis **kevésbé rendeztek** szoktak lenni.

Rendezett vagy **gondozott** fogalmazású, **formális** és **választékos** szövegekben ilyen helyzetben a névelő nem szokott elmaradni, ha mégis megtörténik, ezt **fogalmazási botlásnak** lehet tekinteni, s a névelőt **pótolni** lehet nemcsak szaját szövegünkben, hanem másokéban is.

4. „Hiánya” népies, régies megkövesedett kifejezésekben

Amint azt már a bevezetőben említettük a **határozott névelő** a 13–14. században jött létre az az mutató névmásból **hangsúlyvesztéssel** és **nyomatékcsoökkentéssel**. Mivel a névelő **fokozatosan** terjedt, nem meglepő, hogy a korábbi névelőtlenségnek a nyomai a népnyelvben, sőt a klasszikus magyar irodalomban a 19. századig megőrződtek.

A korábbi névelőtlen nyelvi állapotot őrzi néhány népies és régies jellegű, megkövesedett kifejezés: **közmondás, népdal** vagy egyéb, **főleg ritmikus szöveg**.

<i>Névelőtlen</i>	<i>Névelős</i>
<u>Szegény embert</u> még az ág is húzza.	A <u>szegény</u> embert még az ág is húzza. (átírt)
„ <u>Bort</u> megissza magyar ember, jól teszi.” (Vörösmarty: Fóti dal)	A <u>bort</u> megissza a magyar ember, jól teszi. (átírt)

A *Nyelvművelő kézikönyvtár* szerzői **még ma sem helytelenítik** a névelőtlenséget ezekben az esetekben, pedig maguk is tisztában vannak azzal, hogy a határozott névelő használata „logikailag és nyelvtanilag indokolt” lenne.

Ez a magatartás **feltűnően különbözik** attól, amit a nyelvőrök a névelőtlenség főntebb említett egyéb esetei iránt tanúsítanak. Az eltérő értékelés éles fényt vet a nyelvművelés nagyfokú **nyelvi konzervativizmusára**; további nyelvi ideológia, amely ezt a magatartást erősíti, a **nyelvi belletrizmus**.

Természetesen abban mélységesen **egyetértünk** a nyelvművelőkkel, hogy **nincs okunk hibáztatni a népies, régies kifejezéseket**. De ugyanúgy nincs okunk helyteleníteni a ma keletkező hasonló névelőtlen kifejezéseket.

A tárgyalt kifejezések a mai nyelv minden változatában **stilisztikailag jelöltek**, ezért csupán **stíluslemként** javasoljuk használatukat.

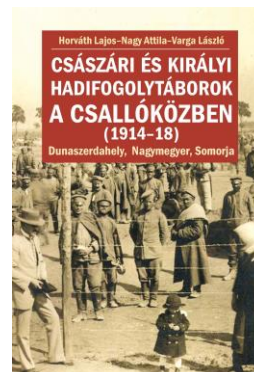

& A HATÁROZOTT NÉVELŐ TULAJDONNEVEK ELŐTT

A tulajdonnevek bizonyos típusai előtt **általános** a határozott névelő használata, ha **szövegben** fordulnak elő; ezek esetében **nincs vagy alig van váltakozás**. Ilyenek például a következők:

<i>Folyónevek</i>	Itt folyik <u>a Duna</u> . Gyönyörű folyó <u>a Tisza</u> .
<i>Tájegységek neve</i>	Már harminc éve <u>a Csallóközben</u> lakom.
<i>Államnevek</i>	<u>A Szlovák Köztársaság</u> fiatal állam.

Az ilyenek **csak szövegből kiragadva névelőtlenek**.

Ezekkel a típusokkal – mivel használatuk nem vagy alig okoz problémát – nem foglalkozunk. Számunkra azok az esetek érdekesek, amikor **széleskörű váltakozás** van a névelőtlen és a névelős formák között. Ilyenek mindenekelőtt a **személynevek**, s részben a **helynevek**.

1. Személynevek előtt

A *Nyelvművelő kéziszótár* által megfogalmazott **alapszabály** szerint személynevek, különösen család- vagy teljes nevek előtt **általában nem használunk határozott névelőt**:

Mind Gárdonyi, mind Herczeg Ferenc, sőt Bródy Sándor is 1863-ban született.

Ha **pontosítani** akarnánk a szabályt, jobban kell hangsúlyoznunk a különbséget a **családnevek**, a **keresztnevek** és a **teljes egyéni nevek** közt:

a) A családnevek előtt **ritkábban** használunk határozott névelőt, mert a névelős forma **udvariatlannak** vagy akár **lekezelőnek** érződhet, pl. *Itt van a Kovács* (a kivételről alább lesz szó). Ez esetben tehát nem nyelvi vagy stilisztikai, hanem **nyelvetikai helyénvalóságról**, ill. **helyénvalótlanságról** van szó. Helyénvaló a névelő, ha lekezelően szeretnénk nyilatkozni valakiről, nem helyénvaló a névelő, ha nincs ilyen szándékunk.

b) Az előzőekkel szemben személynév előtt a határozott névelő **nem érződik lekezelőnek**, vö. *Itt van a Jóska*. Mivel mind a két forma megfelelő nyelvi szempontból is, itt a használatot stilisztikai tényezők határozzák meg.

c) A teljes egyéni név előtti névelő **sem sugall lekezelést**: *Itt van a Kovács József* vagy *Itt van a Kovács Jóska*.

A különbség nyilván összefügg azzal a ténnyel, hogy a családnév használata személy megnevezésére névelő nélkül sem éppen udvarias: *Itt van Kovács*.

Ami a stilisztikai szempontot illeti, a nyelvművelőktől idézett szabály a **formális és a választékos stílusra igaz**. Informális stílusban, különösen a **besznyében** a **nyelvterület közepső és nyugati részén gyakori a személynév előtt határozott névelő**.

Ezzel szemben **Erdélyben** a személynevek előtt **nem használatos** a határozott névelő **informális stílusban sem**. Ezért az erdélyiek egy része mindenfajta stílusban furcsának, szokatlanak érzi a személynevek előtti határozott névelőt.

A) Határozott névelő bármely személynév előtt

1. A *Nyelvművelő kéziszótár* elismeri és elfogadja, hogy a keresztnévek előtt a **népnyelvben** és a bizalmas stílusú besznyében rendszerint névelő áll:

<i>Névelős</i>	<i>Névelőtlen</i>
Elmehetek <u>a Csillával</u> és <u>a Jóskával</u> korcsolyázni?	Elmehetek <u>Csillával</u> és <u>Jóskával</u> korcsolyázni?
<u>A Gyuriék</u> voltak itt.	<u>Gyuriék</u> voltak itt.
<u>A Kati</u> itt van?	<u>Kati</u> itt van?

A *Magyar nyelvhelyességi lexikon* és a *Magyar nyelvhasználati szótár* azzal érvel a névelős formák ellen, hogy a „személynevek eleve határozottak”. Ez rendkívül **nevetséges** érv, hiszen **minden tulajdonnév határozott**, így aztán semelyik elé nem szabadna határozott névelőt tenni, a folyónevek elé sem, s azt, hogy *Itt folyik a Tisza* úgy kellene mondanunk, hogy **Itt folyik Tisza*.

Valójában a **keresztnévek előtti névelő** a **bizalmas** stílusban (a nyelvterület nyugati felén) teljesen **helyénvaló**, még ha alighanem ott is **váltakozik** a névelős formával. És mivel a keresztnéveket önmagukban eleve leggyakrabban a bizalmas stílusban használjuk, érthető a névelős formák **széleskörű elfogadottsága**.

Szintén teljesen **helyénvaló** a határozott névelő a **családnevek** és a **teljes egyéni nevek** előtt, csak éppen ezekben az esetekben a névelős forma alighanem ritkábban használatos, a családnév esetében nyilván azért is, mert **nem udvarias**. Az udvariasság azonban – ahogy fentebb jeleztük – nem nyelvi kérdés, nincs köze a nyelvi helyénvalósághoz, hanem a **nyelvetikai helyénvalóság** szabályai vonatkoznak rá.

Ezt a nyilvánvaló tényt azért fontos hangsúlyozni, mert a magyar nyelvművelésben erős pozíciója van a **nyelvi moralizmus** és a **nyelvi decentizmus** ideológiájának, s ennek folyamánként a nyelvőrök rendre összemossák a nyelvi és a nyelvetikai helyénvalóságot.

A helyénvalóság egyes válfajaival a *Váltakozások a magyar nyelvben nyelvhelyességi és nyelvi helyénvalósági szempontból* című jegyzetben foglalkozunk.

Mindebből következően a **bizalmas** stílusban bátran használhatjuk a határozott névelőt a személynevek előtt, azzal a pragmatikai korlátozással, hogy **a puszta családnevek előtt ez a használat udvariatlan**.

2. Amint arról már fentebb volt szó, előfordul az is, hogy a határozott névelő formálisan a személynév előtt áll, ám nem arra vonatkozik, hanem egy későbbi mondatrészre.

Add ide, légy szíves, a Péter padján lévő könyvet!

Ebben a mondatban az *a* névelő nem (feltétlenül) vonatkozik a *Péter* birtokos jelzőre, hanem a *könyvet* tárgyra, csak éppen a szerkezetes jelző egésze elé kell kitenni.

Azzal a kérdéssel most ne foglalkozunk, hogy az idézett nyelvművelői példa nem hiteles, mivel az ilyen kérések szóban szoktak elhangzani, a besznyében viszont nem használunk olyan jelzős szerkezeteket, mint a *Péter padján lévő könyv*, a besznyében ilyesmit mondanánk: *Add ide, légy szíves, (azt) a könyvet, ami (a) Péter padján van.*

Ilyen esetben a határozott névelőre természetesen a formális és a választékos stílusban is szükség van, **hiánya nyelvbotlásnak** vagy **fogalmazási hibának** tekintendő, s a névelő mások kéziratában is pótlendő:

Hibás	Helyes
1. Ismered <u>András</u> melletti férfit?	Ismered <u>az András</u> melletti férfit?
2. Tiltakozom <u>Tóth Attilát</u> ért vádak ellen.	Tiltakozom <u>a Tóth Attilát</u> ért vádak ellen.

Az 1. sz. mondatban a határozott névelő azért nélkülözhetetlen az *András* előtt, mert nem rá, hanem a *férfira* vonatkozik. A 2. sz. mondatban hasonlóképpen nélkülözhetetlen a határozott névelő a *Tóth* előtt, mivel az a *vádakra* vonatkozik.

A határozott névelő elhagyásának oka ilyen esetekben nemcsak figyelmetlenség lehet, a névelő „kispórolása” lehet „**okoskodás**” (szabály rossz alkalmazása) eredménye is.

Átalakítással vagy **mondatszugarítással** győződhetünk meg a határozott névelő szükségességéről:

Ismered a férfit?
Tiltakozom a vádak ellen.

A zsugarított mondatban a névelő **az előtt a szó előtt áll, amelyre ténylegesen vonatkozik**. Ezért **a fenti mondatokban is szükség van rá**, akkor is, ha történetesen személynév elé kerül.

Formális stílusú példák az MNSZ2-ből:

1. Mindhárom nap színelőadás is lesz Gorsium 1200 nézőt befogadó görög-római színházterén, ahol az Antik Színház keretében Arisztophanész: A nőuralom című komédiáját mutatják be. Az Arany János által fordított darabot Pécsi Ildikó Kossuth-díjas, Érdemes, Kiváló művész rendezte és alkalmazta színpadra. (sajtó)
2. A miniszterelnököt és csapatát azonban semmilyen veszély nem riasztotta el: ha csak Übü papával építhető fel a polgári Magyarország, ahol – mint ez minap elhangzott a Vigadó válogatott közönsége előtt – a jellem és a tudás a legnagyobb érték, akkor zendüljön fel – Weöres Sándor fordításában – „Az agyatlanítás nótája: Hahó! szarvat-a-likba, éljen Übü apó!” De meddig éljen? Ameddig az Orbán ízlése szerint szabott polgári Magyarország felépítéséhez

szükséges többséget biztosítja. (sajtó)

3. A közben eltelt évtizedek európai és hazai izmusai, vagyis az Adytól József Attiláig és Radnótiig terjedő korszak stilisztikai háttérelemei – amelyeket jól nyomon lehet követni Váci kortársainak formagenealógiáján – egyszerűen kimaradtak az ő költészetéből. (tudományos)

Az 1. sz. példában a mondat élén álló *Az* névelő a *darab* szóra vonatkozik. A 2. sz. mondatban az *Orbán* előtt álló *az* névelő a *többség*hez tartozik, akármennyire távol is áll tőle. A 3. sz. mondatban az *Ady* szó előtt álló *az* névelő a *korszak* szót teszi határozottá.

Amint az előző táblázatban olvasható példák is mutatják, s amint fentebb, a határozott névelő hangalakját tárgyalva láttuk, ennek ellenére a névelő alakját az a szó szabja meg, amely előtt áll, tehát NEM az, amelyre vonatkozik. Még egy példa:

Rendkívül sikeres volt az Ivar Aasen által alkotott új standard norvég nyelv.

Az *Ivar Aasen* előtt álló határozott névelő valójában a *nyelv* szóra vonatkozik, mégsem *a* a hangalakja, hanem *az*, mivel közvetlenül utána a magánhangzóval kezdődő *Ivar* szó áll.

B) Határozott névelő ismert személyiségek neve előtt

1. **Nem feltétlenül lekezelő** a vezetéknev előtti névelőhasználat **közismert és elismert személyiségek** esetében.

<i>Névelős</i>	<i>Névelőtlen</i>	<i>Névelős</i>	<i>Névelőtlen</i>
a Kondor Béla a Kondor	Kondor Béla Kondor	a Psota Irén a Psota	Psota Irén Psota
a Bilicsi Tivadar a Bilicsi	Bilicsi Tivadar Bilicsi	a Garas Dezső a Garas	Garas Dezső Garas

Meglepő módon a *Nyelvművelő kéziszótár* a névelős formát „szabálytalannak” és „idegen-szerűnek” (németesnek) mondja, s csak a „bizalmas-tréfás beszélt nyelvben” fogadja el. Kitér arra is, hogy a névelős formát azzal próbálták elfogadhatóvá tenni, hogy ezek a személyek „mintegy fogalommá váltak”, ezért „jár nekik” a határozott névelő.

A *Nyelvművelő kéziszótár* szerzői által használt *szabálytalan* jelző **értelmezhetetlen**: hiszen a szerzők **maguk fogalmazzák meg a szabályt**, hogy ti. ismert személyek neve előtt használatos, elsősorban informális beszédhelyzetben!

Valójában a „szabálytalanság” tételezése a **nyelvi purizmus** ideológiájának a megnyilvánulása: nyilván azért „szabálytalan”, mert német hatásra alakult ki (ha csakugyan így történt, ami egyáltalán nem biztos, esetleg csak a német hatás is hozzájárult kialakulásához). Ezenkívül a **nyelvi logicizmus**, a **nyelvi necesszizmus**, továbbá a **nyelvi konzervativizmus** és a **nyelvi platonizmus** is befolyásolhatta a szerzők vélekedését.

Az igaz, hogy **minél formálisabb a stílus, annál inkább kirí belőle** a határozott névelős forma, de az túlzás, hogy írott nyelvbe nem való. Miért lenne baj az, ha még a sajtó nyelvében is megjelenik a névelős forma, ha egyszer némely sajtónyelvi műfaj ma már nagyon informális?

Abban, hogy melyik ismert személyiség neve elé tesszük ki a bizalmas stílusú szövegekben a határozott névelőt, a kialakult **nyelvszokást** érdemes követni. Ennek megismeréséhez a legjobb eszköz az internet. Néhány példa:

<p>Súlyos betegsége miatt a János Kórházat is gyakran látogatta, ott is egy padon ült, amikor közelében egy házaspár összesüggött: „Nézd, ez <u>a Bilicsi</u>”. Aztán amikor elhaladtak mellette, ezt hallotta: „Hát így közlőrl már nem is hasonlít”.</p>
<p>Kétezer év múlva már nem lesz Föld, és akkor azt mondd, jé, volt itt egyszer egy Föld, és nézd, volt itt egy színház! Az meg ott <u>a Bársági</u>, de nem, ilyen nem lesz... Shakespeare talán! Vagy Verdi! Abban nagyon reménykedem, mert mindig ő volt a kedvencem. Hogyha Verdi meghalt, akkor én is meghalhatok.</p>
<p>Felhív valaki, hogy Pestre érkezett egy nyugaton élő volt magyar színésznő, akar velem találkozni. Fogadom-e? Hát persze, hogy fogadom, jöjjon. Tehetségés, jó színésznő volt, és kíváncsi voltam rá. Mert ez a kollégánóm volt, aki teli torokból kiabálta egy külföldi magyar adón, hogy <u>a Gobbit</u> és <u>a Bajor Gizit</u> föl kell akasztani. Büszke voltam, hogy <u>a Bajor Gizi</u> mellé akart akasztani. Mert az se mindegy, hogy ki mellett lóg az ember.</p>
<p>A közvetlen szomszédunkban is laktak zsidók. Bennünket, még kislányok voltunk, a pesti rokonaikhoz vittek, és ott színházba mentünk. Tudom, <u>a Latabárt</u> meg <u>a Honthyt</u> én ott láttam, nem voltam még akkora, mint most ti vagytok. Minden este velük mentünk sétálni. Akkor nem volt ilyen időhúzó és időt lekötő tévé, semmi. A tánciskolát néztük, ott a régi mozi mellett, ami később Vörös Csillag lett. Ott egy nagy táncterem volt.</p>
<p>Mióta úgynevezett „divatos színész” lettem, nagyon sokan jelentkeznek azzal, hogy ők fedeztek fel engem. Hát nem igaz, mert engem <u>a Gábor</u> fedezett föl, mégpedig a következőképpen: <u>a Kozákot</u> nem adta ki Kazimir Károly, a Thália Színház diktátora <u>a Jancsó Miklósnak</u>. És akkor <u>a Gábor</u> belehallgatott ebbe a beszélgetésbe, ami a Thököly étteremben volt, és azt mondta, hogy ti mind meg vagytok bolondulva? Minek neked <u>a Kozák</u>? Itt van <u>a Cserhalmi</u>. S akkor <u>a Jancsó</u> csinált egy próba felvételt. <u>A Gábor</u> ott volt, végignézte, és azt mondta, hogy na ugye, tessék. Szóval ilyenformán ő hozott be engem ebbe az úgynevezett filmes köztudatba.</p>
<p>Közbevetésemre: Hiányzik-e a színház?, így felel: Néha igen, néha meg nem. Nagyon sokat dolgoztam én életemben... Odakint sokáig álmodtam az itthoni kollégákról. Nagyon szerettem <u>a Kállai Ferit</u>, <u>a Bessenyeit</u>, <u>a Sinkovitsot</u>, azaz <u>a Sikit</u>; <u>a Zenthe Ferkót</u> imádtam. Minde nem volt a színház. S, hogy miért nem szerepeltem már később, mondjuk itthon? Ha valaki valamit letett, az maradjon ott... A régi barátnők? <u>A Lorán Lenkével</u> (Dudikával) olykor-olykor telefonálunk, <u>a Gordon Zsuzsival</u> is...</p>
<p>Általában nem szoktam 87 évesen válni, de a sors másként rendelte. Nincs bennem gyűlölet, nincs bennem harag. Alighanem egyedül fejezem be az utat, ami még hátravan – fogalmazott Vitray Tamás. A televíziós elárulta, hogy a bíróságnak nem lesz sok dolga, ugyanis az anyagiakban is sikerült megállapodniuk feleségével. Fiai mindenben támogatják <u>a Vitrayt</u>, aki már el is költözött a közös otthonukból.</p>
<p>Emléxem erre a Pákozdi Juditra, régebben ment <u>a Kudliknak</u> a Juli-suli, ott szerepelt. Nekem olyan könyv kéne, amiben (no nem, mint a hülyegyereknek) lépésről lépésre le van írva, mit hogyan, mennyi Watton, hány percig, tetővel/anélkül meg ilyenek. Ez, amit ajánlassz, biztosan ilyen.</p>

2. Amikor a családnév nem az író személyére, hanem a **művére** vonatkozik, a határozott névelő nem szokott megjelenni. Emiatt aztán a **bizalmas stílusban jelentéskülönbség** van a névelős és a névelőtlen forma közt:

Nyelvi forma	Stílusértéke	Értelmezése
Szeretem <u>Lackfit.</u>	közömbös	szeretem Lackfi János műveit
Szeretem <u>a Lackfit.</u>	választékos/formális	Lackfit szeretetre méltó embernek tartom
	bizalmas	

Mindez az erdélyi nyelvváltozatok jelentős részére így nem igaz, ott csak a névelőtlen forma használatos mindkét jelentésben:

Nyelvi forma	Stílusértéke	Értelmezése
Szeretem <u>Lackfit.</u>	közömbös	szeretem Lackfi János műveit
		Lackfit szeretetre méltó embernek tartom

2. Helynevek előtt

Az egyes helynévtípusok előtt a névelőhasználat viszonylag egyértelmű: vagy használunk határozott névelőt, vagy nem. Ezekkel az esetekkel nincs okunk foglalkozni. Egyetlen esettel foglalkozunk röviden: két tájnév előtti névelőváltakozással.

Főntebb említettük, hogy a **tájnevek** előtt **határozott névelőt** használunk. Ám van két sokat használt tájnév, a *Vajdaság* és a *Kárpátalja*, melyeknek más a státusza Szerbiában, ill. Ukrajnában, mint Magyarországon.

Mind Magyarországon, mind az érintett határon túli régiókban **váltakozást** tapasztalunk ugyan, ám Magyarországon valószínűleg **erősebben** tartja magát a **hagyományos szabálynak** megfelelő **névelős** forma, mint a Vajdaságban és a Kárpátalján, ahol a **névelőtlen** formát részesítik előnyben.

Az adott régió kívüli használat

Néhány példa az MNSZ2-ből a határozott névelős formákra:

Vajdaság

1. Huszonöt év vibráló, majd szorító és emelő atmoszférája áradt e gyűjteményből. Buda-pest, a Vajdaság, Kassa, Pozsony és Erdély, az Alföld és a Dunántúl irodalmának sugárzása érkezett e füzetekkel. (Takáts Gyula)

2. 1988 októberében a tüntetők (a felheccelt és felbérelt tömeg) nyomása megbuktatja a vajdasági vezetést. Felszámolják a Vajdaság és Koszovó tartományok autonómiáját. Tömegek kényszerítik ki a montenegrói vezetők lemondását. Tömegek üdvözlik a horvátországi Vukovar ostromára induló hadsereget. Belgrád virágosóval kíséri ki a tankokat. (sajtó)

3. A vajdasági magyarok és a kosovói albánok helyzete tudniillik nem összevethető. Kétségtelen, hogy a vajdasági magyarok kisebbségi jogai nem érvényesülhetnek maradéktalanul Szerbiában; de az is biztos, hogy fizikai létükben nincsenek úgy veszélyeztetve, ahogy a kosovói albánok. És biztos az is, hogy – mivel a magyarok kisebbségben vannak a Vajdaságban – aligha alkalmazható a körvonalazódó kosovói megoldás a Vajdaság vagy annak bármely, akár tisztán magyarok lakta töredékére. (sajtó)

4. Immár harmadjára találkoznak a magyar történelemtanárok, akik a Kárpát-medence külföldi térségeiben tanítanak. A Rákóczi Szövetség Pannónhalmán tartott rendezvényéről Forgács Sándor küldött beszámolót. A konferencia mintegy 120 résztvevőjének több mint a fele a határon túlról érkezett, a Felvidék, Kárpátalja, Erdély és a Vajdaság iskoláiban tanítanak. (sajtó)

Látjuk, hogy az 1.sz. idézetben található felsorolásban **a tájegységnevek következetesen határozott névelőt kapnak: a Vajdaság, az Alföld, a Dunántúl**, de nem kap határozott névelőt *Erdély*, s természetesen a városnevek – *Budapest, Kassa, Pozsony* – sem.

A 4. sz. idézetben a *Vajdaság* előtt határozott névelő áll, ahogy várható is, viszont a *Kárpátalja* elől hiányzik. Az ilyen következetlenségek a váltakozás tényére utalnak.

Kárpátalja

1. Akkor pedig mit várhatnánk el a magyarság nagy tömegeitől, amely tíz esztendővel ezelőtt is csak báván és hitetlenül vette tudomásul, hogy Erdélyben is élnek magyarok, Csehszlovákiában is, a Kárpátalján, Burgenlandban s a Vajdaságban. Negyvenöt után húsz év elég volt ennek az országnak ahhoz, hogy ezer esztendő lelki, szellemi kultúrájának a pántos ládáját vakon fölhasogassa alágyújtósnak. (Csoóry Sándor)

2. Mint minden téren, az árvízi helyreállításban is a magyarországihoz képest sokkal rosszabb a helyzet a Kárpátalján. Az itteni árvízkarosultaknak összedőlt házuk értékének 20 százalékát fizetik ki készpénzben, a többi építőanyag formájában kapják meg. A szervezett állami segítség gyakorlatilag abból áll, hogy egy-egy teherautónyi téglát ledöntenek a kerítések tövében, a többi már a lakosoknak kell elvégezni. (sajtó)

3. Tudom, hogy ez nagyszabású, jelen gazdasági erőnket szinte meghaladó terv, mégis csak erről szabad beszélni, csak egy ilyen terv szakemberek által való elkészíttetését és fokozatos nemzeti összefogással való megvalósítását érdemes célul kitűzni, mert különben mindig árvíz ellen kell védekeznünk, és soha nem tudjuk, hogy mit hoz a következő árvíz. A magyarságnak kell hogy erre is ereje legyen, mégpedig úgy, hogy a szomszédos államokkal összefogva, a Kárpátalja és Erdély ezen vidékén élő magyarokat is megsegíti, mert ez is éppen olyan kötelességünk, mint a beregi nép megsegítése. (hivatalos)

4. Csaknem hatszáz zarándok szállt fel akkor a vonatra. Mondhatjuk, hogy a Kárpát-medence minden pontjáról a Székelyföldről a Kárpátalján át a Felvidékig. És az utazók között ott volt munkatársunk Bereg Patrícia is. Összeállítása a zarándoklat magasztos pillanatait, legfontosabb történéseit idézi vissza. (besznye)

Látjuk, hogy az 1. sz. idézetben a *Kárpátalja* – éppúgy, mint a *Vajdaság* – határozott névelőt kap, a fenti szabálynak megfelelően. A *Kárpátalja* a 3. sz. idézetben is névelővel van ellátva, *Erdély* viszont nincs, mivel – érthető módon – nem számít tájnévnek. A 4. sz. idézetben három tájnév szerepel, mind a három előtt határozott névelő áll, a *Kárpátalját* beleértve.

Annak oka, hogy az 1. sz. idézetben a *Burgenland* név előtt nincs névelő, a név idegen eredetében keresendő; magyarul használt megnevezése, az *Őrvidék*, rendszerint kap névelőt.

1. Mi maradt meg az évezredes magyar történelemből ezen a tájon? Milyen az élet Trianon óta az Őrvidéken? Mit üzennek számunkra ezek a csodálatos települések? Miért nevezik a területet Várvidéknek is? Többek között ezekre a kérdésekre is választ kaphatunk e színesen és gazdagon illusztrált kötetből, amely tematikus rendben mutatja be az őrvidéki települések jelenét, hagyományait.

2. Van pótolnivalóm bőven... sokszor gondolkodtam azon, hogy bejártam a világ számos „eldugott” zugát, megfordultam olyan helyeken is, ahol korábban sosem gondoltam volna, de több szomszédos vidékre még nem sikerült eljutni. Így az utóbbi időmet ezeknek szenteltem, és felkerestem Pozsonyt, a Hargitát, Nyíregyházát, Nyírbátort, a legutóbb pedig az Őrvidéket.

3. Rég voltunk már az Őrvidéken, ideje hát meglátogatni a hajdani nyugati gyepű Ausztriába szakadt vidékeit. Sok helyütt jártunk már odaát Rusztól Felsőőrig, de a Lánzséri-hegységhez, és a lábánál fekvő magyar emlékek tömkelegét felvonultató településekhez még nem volt szerencsénk.

4. A tanulmányban az ausztriai Őrvidék 6 magyar lakta településére vonatkozóan, kérdőíves felmérés során, 136 megkérdezett véleménye alapján került összeállításra a térség SWOT analízise. Az 5. táblázat tartalmazza az Őrvidék erősségeit. A kérdőíves felmérésben majd minden településen (kivéve Kismarton, Nagymarton) az iskolában lévő nyelvoktatást, a két-nyelvű iskolát emelték ki egyik erősségként.

A 2. sz. idézetben a *Hargita* névelőt kap, ami arra utal, hogy a szerző a hegységre, nem pedig a megyére gondolt (ha Hargita megyére gondolt volna a szerző, nem állna előtte névelő). Természetesen nem kapnak névelőt a helységnevek: *Pozsony*, *Nyíregyháza* és *Nyírbátor*. Az *Őrvidék* viszont – tájnév lévén – kap.

Az adott régió belüli használat

A **Vajdaságban**, ill. a **Kárpátalján** – úgy látszik – saját régiójukat **többnek érzik puszta tájegység nélkül**, és az **országnevek** (ill. némely **országgrésznév**, vö. *Erdély*) módjára határozott névelő nélkül használják.

Néhány példa az MNSZ2-ből a névelőtlen formákra:

Vajdaság

Hasonló bánásmódban részesült Vajdaság – meggyőződésem szerint – legjobb humoristája, a szójátékok nagy mestere, a sajátos stílust művelő Kopeczky László is. Ő is hajlamos volt arra, hogy „humorossá tegyen bizonyos komoly témákat”. (Va szépirodalmi)

– A falu lélekszáma körülbelül ezerkilencszázhatvanra tehető, legalább kilencvenöt százalékuk magyarnak vallja magát – mondta Koncz Lázár tanácselnök. – A községre sajnos az jellemző, hogy itt is, mint Vajdaság más falvaiban előregszik a lakosság, a fiatalok a nagyobb városokba költöznek. Aki csak teheti, igyekszik valahol máshol keresni a boldogulását. (Va sajtó)

Ez lenne az idej, sorrendben 71. Nemzetközi Mezőgazdasági Kiállítás, amelyet népszerűen mi mindannyian újvidéki vásárnak nevezünk. Mert ez a rendezvény az, amely a legnagyobb számban ide vonzza az érdeklődőket egész Vajdaság területéről. S hogy valóban így van, hogy aki csak teheti, erre a rendezvényre eljön Újvidékre, erről mindenki maga is meggyő-

zódhet, bármelyik nap is megy el a május 22-én záruló rendezvényre. (Va sajtó)

Adorján Vajdaság legészakibb részén terül el a Tisza bácskai oldalán és Kanizsa községhez tartozik. A falu neve már az 1200-as években felbukkan, méghozzá a lakott települést jelölve, de ennek a ténynek semmi kapcsolata nincs a mai lakosság eredetével és összetételével. Adorján ugyanis a környező településekhez hasonlóan teljesen elpusztult a török hódítások idején, és a lakosság folytonossága hosszú időre megszakadt. (Va tudományos)

Kárpátalja

A teljes zavar akkor áll be, amikor kibököm: Kárpátalján a szláv őslakosság se nem oroszul, se nem ukránul, hanem ruszinul beszél. Sőt, négy nyelvjárásuk van, és néha még egymást sem értik... Igaz, ennek nem mindig a nyelv az oka. (Ka Balla D. Károly)

Ha a diák nincs osztályozva valamelyik tantárgyból, akkor abból különbözeti vizsgát kell tennie. Az élet és a gyakorlat eddig azt igazolta, hogy elsősorban a külföldi szakközépiskolák és gimnáziumok diákjai térnek haza Kárpátaljára, és az okok között elsősorban családi, illetve anyagi problémák bújnak meg. De szerepelhetnek az okok között a magas tanulmányi követelmények, illetve a társadalmi beilleszkedéssel járó gondok is. (Ka sajtó)

A Kárpáti Kiadóhoz hasonlóan a Tankönyvkiadó is anyagi gondokkal küzd. Önállóan nem ad már ki magyar nyelvű tankönyveket, ehelyett a Lvivi (lemergi) Szvit és a budapesti Nemzeti Tankönyvkiadóval közösen jelentetett meg 1995-ben több magyar nyelvű tankönyvet. Az 1980-as évek végétől magyarországi tankönyvek is érkeznek Kárpátaljára, így jelentősége is csökkent. (Ka tudományos)

A megye vezetője Jevcsák Judit kinevezésekor elmondta, hogy elsősorban a kisebbségi és kulturális szervezetekkel való együttműködés erősítésén kell dolgoznia a nemzetiségi és migrációs osztálynak. Egyébiránt jelenleg Kárpátalján 51 hivatalosan bejegyzett nemzetiségi-kulturális szervezet működik. (Ka hivatalos)

Érdekes, hogy a **szlovákiai magyarság** nem követi ezt a példát, és a *Felvidék* tájnevet többnyire **határozott névelővel** használja, bár **itt is van némi váltakozás**, mind a Felvidéken, mind Magyarországon, a Felvidéken azonban ez a váltakozás **minimálisnak** látszik; az eddig átnézett anyag alapján úgy tűnik, hogy a névelőtlen *Felvidék* változat a Felvidéken szórva-nyos:

Névelővel

Kötetemben néhány olyan klasszikus író, költő kapcsolatáról esik szó, akik valamiképpen kötődtek a Felvidékhez. Vagy úgy, hogy innen indultak, életük egy szakaszát itt élték le, vagy pedig kapcsolatot tartottak itteni emberekkel, megörökítették a felvidéki tájakat, helyeket. Természetesen a Felvidék legtöbb esetben csak Hontra és Nógrádra szűkül le, hisz ezt tekin-

Névelőtlenül

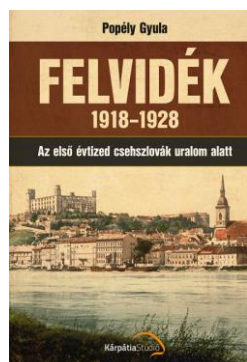
Komáromot, Felvidék déli részével, 1945-ben ismét Csehszlovákiához csatolták. Az 1945-ben kiadott (és még ma is élő) Beneš-dekrétumok szellemében, a felvidéki magyarság elvesztette állampolgárságát, és megfosztott minden emberi jogától. A magyar iskolákat bezárták, az egyesületeket feloszlatták. A szobrokat ledöntötték, az emléktáblákat összetörték. Komáromban előbb a Honvéd, s a Klapka szobrot még 1945-ben (A Honvéd szobor az Angliában állt, ahol jelenleg az Aradi vértanúk obeliszkje található.) (Fv szépirodalom)

Jelen voltak Szencről, Gútáról, Léváról, komáromi, vágsellyei, rimaszombati, losonci járásokból, de keletről Kaposkelecsényről is, így egész Felvidék képviselve volt, s vendégül láttak még magyarországi és erdélyi fiatalokat is. (Fv sajtó)

Kispálék is megcsinálták, amit vártak tőlük. Egy ilyen kínálat mellett mindig vannak nagyon és kevésbé elégedettek is. Nem lehet egyszerre tízezres tömeg igényét kielégíteni (mint ahogy egy oldalon valamennyi résztvevőt sem megemlíteni), bár szerintem a sztárzenekar Chumbawambát követő Rómeó Vérziknek ez már-már sikerült. A trióból lett négyesfogat, ha lehet, még keményebben szólt. Nem kétséges: Felvidéken él a rockzene! (Fv sajtó)

A Csallóközi Kiskönyvtár sorozatban Csilizköz településeinek helyneveit tette közzé 2000-ben Horváth Ildikó és Telekiné Nagy Ilona. Felvidéken ez volt az első olyan önálló kiadvány, amelyben Horváth Ildikó az adattárban egy tájegység történeti és népi helyneveit mintaszerűen és teljes körűen mutatja be a társszerző bevezető tanulmányával. (Fv tudományos)

Tildy Zoltán köztársasági elnök 1947 januárjában személyesen kérte Clementistól, hogy kírméjjék meg a közmunkáktól, illetve a deportálástól Felvidéken élő rokonait, s húzzák ki a transzportlistákból a Tildy, Demény, Fekets, Bodor és Zongor családot. Mindszenty József bíboros 1947 február elején VI. György angol királyhoz és Truman amerikai elnökhöz fordult segítségért. (Fv tudományos)

& A HATÁROZATLAN NÉVELŐ HASZNÁLATA

A névelőhasználat **kétféle módon** idéz elő **váltakozást**:

1. Némelyek úgy gondolják, hogy a határozatlan névelő **idegenszerű**, s ezért **félnek a használatától**, azaz olyankor sem használják, amikor a nyelvújítók szerint is helyes a használata. Mások **nem az idegenszerűség miatt** kerülnek, hanem azért, mert tudják, hogy **bizonyos helyzetekben a nyelvújítók helytelenítik a használatát**, mivel azonban a szabályok túl bonyolultak számukra, hogy megjegyezzék, sokszor olyankor is kerülnek, amikor a határozatlan névelőre szükség volna; ilyenkor a határozatlan névelő hiánya **túlhelyesbítés**, hiperkorrekció.

2. A másik váltakozás úgy jön létre, hogy a magyarban hagyományosan a határozatlan névelőnek **szűkebb körű** a használata, mint az olyan ismert indoeurópai nyelvekben, mint a német, francia vagy az angol; **e nyelvek hatására a névelő olyan helyeken is használatossá vált, ahol korábban valószínűleg rendszerszerűen nem fordult elő**. Ezt a nyelvi változást viszont a nyelvújítók – **nyelvi purizmusuk, nyelvi konzervativizmusuk és nyelvi platonizmusuk** miatt – **nem fogadták el**, fékezve ezzel a nyelvi változást és meghosszabbítva a váltakozás időszakát.

1. Névszói állítmány előtt

Német nyelvi hatásnak tudják be a nyelvújítók azt, hogy a határozatlan névelő névszói állítmány helyett is használatossá vált, ezzel **váltakozást** eredményezve a névelős és a névelőtlen formák közt. Napjainkban az ilyen helyzetű határozatlan névelő pozícióját nyilvánvalóan az **angol** nyelv hatása is erősíti.

<i>Határozatlan névelővel</i>	<i>Határozatlan névelő nélkül</i>
1. Ez <u>egy előnyös ajánlat</u> .	Ez <u>előnyös ajánlat</u> .
2. Miska <u>egy nevetlen kölyök</u> .	Miska <u>nevetlen kölyök</u> .
3. A szomszédunk <u>egy üzemmérnök</u> .	A szomszédunk <u>üzemmérnök</u> .

A 3. sz. mondatban **szokatlan** a határozatlan névelő, idegenszerűnek érződik. De az első kétben kifogástalan, csak éppen **beszélt nyelvi**. Úgy látszik, az elfogadhatóság összefügg azzal, hogy az 1. és a 2. sz. mondatban az állítmányi szerepet betöltő névszónak minősítő jelzője is

van (*előnyös*, ill. *neveletlen*), míg a 3. sz. mondatban nincs. Ha jelzővel látjuk el a 3. sz. mondatban az állítmányi helyzetű névszót, egy csapásra elfogadhatóvá válik:

Eredeti változat	Kiegészített változat
A szomszédunk <u>egy</u> üzemmérnök.	A szomszédunk <u>egy profi</u> üzemmérnök.

Természetesen **névelő nélkül is jó** mind a három mondat, de az első kettő kevésbé beszélt nyelvi.

A *Nyelvművelő kézikönyv* (NyKk. I. 1983: 485) a névelős változat elutasítását a magyar és más nyelvek közti **szemléleti különbségekkel** indokolja:

A hagyományos magyaros szemlélet szerint ugyanis az állítmányi szerepű névszóval nem az egyedre, hanem általánosságban, összegzően a fajra utalunk. A német, francia stb. szemléletmódnak ez felel meg: *der Sperling ist ein Vogel; le moineau est un oiseau*; a magyaros észjárás szerint ellenben ez a természetes: *a veréb madár*.

Az „**észjárás**” fogalmát **sehol sem határozzák** meg a nyelvújítók, így nagyon nehéz vele bármit is kezdeni.

A *veréb madár* kétségtelenül helyes mondat, a *madár* valóban a fajra utal. De nem világos, miért lenne hibás az a mondat, hogy *A veréb egy madár*, amely azt emeli ki, hogy a madárfajok közül az egyikről van szó.

A „magyar észjárás” valószínűleg nem más, mint egy ideológia, a **nyelvi karakterizmus**. (Vagy: ha úgy jobban tetszik: „A magyar észjárás nem más, mint ideológia”. ☺)

Alább az első alfejezetben a hagyományos szabályt ismertetjük, majd a második alfejezetben sorra vesszük a szabály alóli kivételeket.

A) Az általános szabály

Az általános nyelvújítói szabály szerint az olyan névszó elé, amely azt mondja meg, hogy **ez vagy az a személy, dolog kicsoda** vagy **micsoda**, a magyarban nem kell, sőt nem is tanácsos kitenni az **egy** határozatlan névelőt.

Az én apám <u>harcos, nagy ember</u> (Ady: Proletár fiú verse).
Halovány bár a göröngy, / ő is <u>csámpás, barna gyöngy</u> (József A.: Gyöngy).
Az írás maga <u>igen bonyolult funkcionális vizsgálat</u> (Németh: A kísérletező ember).

Választékos, ill. **formális** szövegekbe az empirikus kutatások szerint is **jobban illik a névelőtlen névszói állítmány**, ám ez nem azt jelenti, hogy a határozatlan névelő használatát állítmány előtt a **bizalmas** nyelvben is helyteleníteni kellene.

Az írói nyelvhasználat szabályainak kiterjesztése más szövegtípusokra **nyelvi belletrizmus**, tágabban véve pedig **nyelvi elitizmus**, ill. más szempontból **nyelvi homogenizmus**.

Névelős	Névelőtlen
Péter <u>egy ostoba alak</u> .	Péter <u>ostoba alak</u> .
Az én fiam is <u>egy ügyes gyerek</u> .	Az én fiam is <u>ügyes gyerek</u> .
Ez <u>egy nagyon jó dolgozat</u> .	Ez <u>nagyon jó dolgozat</u> .
Ózd <u>egy átalakuló ipari központ</u> .	Ózd <u>átalakuló ipari központ</u> .
Tamás <u>egy jó tájfutó</u> .	Tamás <u>jó tájfutó</u> .

Az idézett és a nyelvújítók által helytelenített névelős mondatok valójában az **informális** és a **kiegyenlített** stílusú szövegekben **teljesen kifogástalanok**, nem szükséges őket mással helyettesíteni. (Látjuk, hogy ezekben is rendre jelző előzi meg az állítmányi funkciójú névszót.)

Elképzelhető az is, hogy a **névelős** mondatok egy része a **választékosabb**, esetleg a **kissé formális stílusba** is beleillik, de ez csak akkor válik bizonyossá, ha empirikusan megvizsgáljuk.

A *Magyar nyelvhelyességi lexikon* és a *Magyar nyelvhasználati szótár* szerint a határozatlan névelő használata különösen jellemző néhány **mindennapi fordulatra** és a **tagadó formára**, a *nem egy...* kifejezésre:

Névelős	Névelőtlen
Ez <u>egy</u> ilyen <u>dolog</u> .	Ez ilyen <u>dolog</u> .
Ez <u>egy</u> felejthetetlen <u>élmény</u> .	Ez felejthetetlen <u>élmény</u> .
Nem <u>egy</u> <u>észlelny</u> .	Nem <u>észlelny</u> .
Nem <u>egy</u> különleges <u>ember</u> .	Nem különleges <u>ember</u> .
Nem volt <u>egy</u> könnyű <u>helyzet!</u>	Nem volt könnyű <u>helyzet!</u>
Ez nem <u>egy</u> <u>válasz</u> .	Ez nem <u>válasz</u> .
Láttam a moziban, de <u>nem egy</u> jó film.	Láttam a moziban, de nem valami jó film.
Ez nem <u>egy</u> jó <u>könyv</u> .	Ez nem <u>valami</u> jó <u>könyv</u> .
<u>Nem</u> volt <u>egy</u> jó meccs a tegnapi.	<u>Nem</u> volt jó meccs a tegnapi.
Ismered őt? <u>Nem egy</u> szorgalmas ember.	Ismered őt? <u>Nem</u> szorgalmas ember.

A nyelvújítók szerint a határozatlan névelőre legtöbbször **nincs szükség**.

Szó sincs róla, hogy a határozatlan névelőre ezekben a mondatokban nem volna szükség! Ha csakugyan nem volna, akkor a beszélők nem használnák. Az összes idézett mondat **kifogástalan** az **egy határozatlan névelővel is**, de inkább a **bizalmas** stílusra jellemző így.

A nyelvújítók külső megfontolások miatt, melyek mögött a **purista nyelvi ideológia** lapang, helytelenítik a névelős formákat, pedig ezek közkeletűek.

Fogyókúra **DETOX**
Az intuitív táplálkozás
NEM egy divatdiéta!

Az élet nem egy mese

Ha elveszted
éjfélkor a
cipődet...

Akkor részeg vagy

TROLLPÉSZ.HU

Kétség
- mert a **kétség** az
nem egy **bűn**,
hanem az **intelligenciád** jele.
Nem vagy **felelős** semmilyen
nemzetért, egyházért, vagy istenért.
Csupán egyetlen dologért
vagy **felelős**, és ez az
önismeret.
OSHO

a bőröd nem papír.. ne vágd!
az arcod nem maszk.. ne takard el!
a méreted nem egy könyv.. ne itéld el!
a te életed nem egy film.. nem ér véget!
gyönyörű vagy!

**Gondolatok a
munkahelyen**
Mottó: „Ez nem egy iroda. Ez a
Pokol, neonvilágítással”

Ez, mondta, nem egy egyszerű
csomag, ez egy fehérnemű.

Az életem nem

egy telefon, hogy mindenki beleszóljon! :)

Neurotic
A Rock n Roll az nem egy
tánc

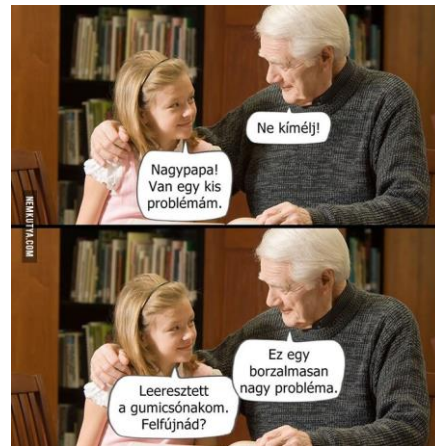

Nyugodtan használhatunk határozatlan névelőt a névszói állítmány előtt, főleg **bizalmas** és **kiegyenlített** stílusú szövegekben. A határozatlan névelő ilyen helyzetben a **bizalmas** stílus jellegzetes kifejezőeszköze, így stílusos is, ha a megfelelő szövegtípusokban élünk vele.

Ugyanakkor ha jobban tetszik, használhatjuk **bizalmas stílusban is** a nyelvújítók által szorgalmazott **névelőtlen** formákat is, sok esetben azok is kifogástalanok.

A **névelőtlen** formák ezenkívül – amint jeleztük – **formális** és **választékos** beszédben is használhatók. Sőt formális és választékos szövegekben – különösen ha **gondozottak** vagy **rendezettek** – tanácsosabb nem használni névelőt a névszói vagy névszói-igei állítmány előtt.

B) Kivételek az általános szabály alól

Amikor a határozatlan névelőnek a névszói állítmány előtt úgymond **„sajátos szerepe van”**, a nyelvújítók megengedik az **egy** határozatlan névelő használatát.

Az alábbiakban ezeket a „kivételeket” mutatjuk be.

a) Ha az állítmányi szerkezet hasonlatszerű, metaforikus

A nyelvőrök elfogadják az **egy** határozatlan névelőt névszói állítmány előtt, ha tartalmát tekintve az állítmányi szerkezet „hasonlatszerű, metaforikus”. Ilyenkor a névszói állítmány „nemcsak arra ad választ, hogy az alany megnevezte dolog, személy micsoda vagy kicsoda, hanem inkább arra, hogy milyen” (NyKk. I. 1983: 486):

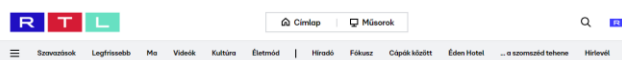

Ez az ember számomra egy nulla, egy senki.

A világ egy kopott szekér (Arany: A világ).

Most minden kis kunyhó egy tündérpalota [= egy-egy tündérpalota] (Petőfi: A téli esték).

„A bánat egy nagy óceán” (Petőfi; verscím)

Bayer Zsolt az újságíróknak: Maga egy gazember, akivel nem állok szóba

Nos... a férjem tényleg egy gyönyörű férfiisten. Minden túlzás nélkül (Karolina mesél)

Természetesen örülhetünk, hogy a nyelvőrök nem hibáztatják ezt a megoldást. Ám **nyelvlélektani lehetetlenség** elvárni a beszélőktől, hogy beszéd közben mérlegeljék, hogy amit mondanak, az csupán a „mi?” kérdésre ad-e választ, vagy a „milyen?”-re. Az ilyen tanácsok csak arra alkalmasak, hogy **elbizonytalanítsák** a nyelvhasználókat.

Ugyanakkor a nyelvművelők hangsúlyozzák, hogy a metaforikus mondatokban is „szinte mindig” **kifogástalan** a hagyományos, **névelőtlen** forma:

A képzelet <u>sebes szárnyú sas</u> (Petőfi: A hazáról).
A lellem <u>ódon, babonás vár</u> (Ady: A vár fehér asszonya).

Lehetséges, hogy ez így van, de érdemes lenne empirikusan megvizsgálni, hogy a köznyelvben mi ilyenkor a helyzet, vajon a bizalmas stílusba beleillenek-e a névelőtlen formák, amikor hasonlatszerű az állítmány.

A *Nyelvművelő kézikönyv* **egyéb lehetséges megoldásokra** is felhívja a figyelmet, melyeket „hagyományosabbnak”, „patinásabbnak” vél:

<i>Névelős</i>	<i>Más jelző</i>
Zoltán <u>egy</u> Adonisz [ti. olyan szép, mint a mitológiai Adonisz].	Zoltán <u>valóságos</u> Adonisz.
Tamás <u>egy</u> Herkules.	Tamás <u>valóságos</u> Herkules.
Ez nem sztár, csak <u>egy</u> statisztá [ti. egy a sok közül, ill. rossz színész].	Ez nem sztár, csak <u>egyszerű</u> statisztá.

Semmi értelme kerülni a határozatlan névelőt ilyen esetekben, nyugodtan használhatjuk. De persze azzal sincs gond, ha patinásak akarunk lenni, és a nyelvőrök megoldását választjuk.

Egyébként az MNSZ2 egyetlen találatot sem ad a *valóságos Adonisz* kifejezésre (az *Adonisz* töre való rákereséssel), viszont 20 találatot (tisztítás után) az *egy Adonisz* kifejezésre (ez se sok persze). Valamint volt egyetlen *egy valóságos Adonisz* találat is:

Vendégszerető. Amíg a vendégnek pénze van. Barátságos. Mindig érdeklődést tanúsít Édesanyád iránt. Bátor. Ő verte ki a tatárokat, törököket, habsburgokat, németeket, oroszokat. Egy valóságos Adonisz. Olyan, mint a Szájer + Torgyi + Horngyuszi. Azért ha nő, akkor egy kicsit szebb... (fórum).

Érdekes, hogy a 20 *egy Adonisz* adatból 15 tagadó mondatban van, pl.:

A legújabb kandidátus szemre elfogadhatónak tűnt. Persze nem egy Adonisz. De hol volt már Csáki tanárnő az Adoniszoktól! Külseje ápolt, ruházata rendes. Még a hangjában is volt némi melegség. (Gyurkó László)
Én koncertekre jártam, buliztam, pasiztam tehát én úgymond kiéltem magam, és most már nem igénylem más pasi társaságát – még barátnak sem –, ha kell, inkább barátnőket toborzok. Nekem Ő az igazi és imádom – lehet hogy nem egy adonisz – de a legjobb fej pasi az életemben, és nem hagyom, hogy elvegyék tőlem. (sajtó)
Jött a cégünkhöz, egy új kolléga: 35 éves, háromdiplomás (ebből kettőt az USA-ban szerzett) srác, aki a nagyfőnök jobb keze lett. Gondolhatjátok, mekkora szimpátia övezte rögtön az első napokban. Én is tartózkodtam tőle – ráadásul nem jóképű vastag fekete keretes szem-

üveg, kissé sete-suta mozgás stb. nem egy Adonisz. (fórum)

Ami az alakot illeti, csak tippet akartam adni, lehet, hogy nem voltam elég világos. Szóval ha nekem a párom az alakomat dicséri, mire én közlöm vele, hogy úgysem hiszem el, mert elfogult, akkor persze (s ez természetes), tiltakozik. Ilyenkor azt szoktam neki mondani, hogyha én mondom neki hasonlókat, ő elhiszi? Általában a válasz az, hogy nem, de jól esik neki, mert tudja, hogy nem egy Adonisz. (fórum)

A maradék ötből az egyikben kétségbe van vonva az illető Adonisz-volta, a másik pedig ironikus:

Az idősebb pályatárs elmerült a munkában, a szemüvegét is levette, hogy jobban lásson közele, de megbízta Lacit, hogy írja le a belépő nőket. Mikor Kálnoky, a rá olyannyira jellemző finnyás válogatósággal, a negyedik, ötödik nőben is talált valami kivetnivalót, Szabó Lőrinc, az egész megbántott női nem nevében, dühösen lecsapta a tollát, és ráförmedt: „Mit képzelsz, te egy Adonisz vagy? (Lator László)

Állatira meg vagyok elégedve magammal!!!! Én vezettem be a 0-ás hozzászólást, ami ma elfogadott és Nem is igazán topik a topik, Ha 0-ás nélkül tovább kopik!/: DDDD Kitűnően verselek!!! A nők megdöglenek a verseimért..... minden soruk simogatás:-))) Tessék?, hogy szép vagyok e? Akár egy Adonisz! DDDDDD (fórum)

56 évesen is egy Adonisz a Lois és Clark sztárja, Dean Cain

Ki ne emlékezne a Lois és Clark: Superman legújabb kalandjai című sorozatra, amiben a sármos Dean Cain testesítette meg az acélembert?

 Debreceňi Andrea 2023. július 20.

Névelő és más olyasféle jelző nélkül, amit a nyelv művelők javasolnak, állítmányi helyzetben összesen 7 adat:

MARGIT Tudja, mennyi az én fizetésem? KOVÁCS Tudom. Pontosan tudom. Ezerkilencszáz plusz prémium. Éppen ezért gondoltam... (Elakad.) MARGIT Mit gondolt? KOVÁCS Hogy a kettő együtt háromezer-négyszázötven plusz prémium. MARGIT Maga hülye, Jani! Fölnevet. KOVÁCS Ne mondja ezt, Margitka. Tudom, hogy nem vagyok Adonisz, az anyagi helyzetem nem valami rózsás, de a szívem tiszta, és hűséges vagyok, mindhalálig. (Gyurkó László)

Ha már nekem nem adatott olyan partner, ami minden más értéktelen fruskának. Rádásul olyan morcos. Pedig annyit, de annyit vigasztalom. Hát nem Adonisz. De láthatja, mennyire felülemelkedem. Hiszen én sem vagyok tökéletes. (Jókai Anna)

És azt is akarja, hadarja Angelika, hogy elváljak, csak az a probléma, tudnék -e még szülni...

mert ez a vágya... Mindössze harmincnyolc éves, anyukám, és nem az, hogy <u>Adonisz</u> , de mindenről lehet vele beszélni, és érdeklő, velem mi van, nem úgy mint Lórántot, aki teljesen magába zuhant. (Jókai Anna)
Búbajos hölgy van közöttük és a vőlegénye, egy tanár, latin- vagy magyar szakos, mindenesetre nem <u>Adonisz</u> és nem <u>Herkules</u> . A társaságban ott van a gimnázium tornatanára is. Mármint, amikor letelepszene az uzsonnázni a fűre, a latin nyelv tudora előkap egy átalag bort, és nekivetemedik, hogy kihúzza az üveg dugóját. De a dugó erősebb, mint a tanár. Nem jön ki az üvegből. (Tersánszki Józsi Jenő)
Még ifjú korában sem lehetett <u>Adonisz</u> , de akkor és ott – mosolyogva – elrémisztő volt. Az az elcsuszamló arc, az a ferde vicior... Ha akkor tükörbe néz, talán, talán nagy nehezen felfedezi a csúnya mosoly fogalmát. (Nemes Nagy Ágnes)
Ha nem vagy megelégedve magaddal, akkor minél hamarabb személyesen ismerkedj meg a kiszemelt fickóval, ebben az esetben minimális az esélye, hogy elkezd fantáziálni arról, hogyan is nézhetsz ki. Nem minden csaj bombanő, és nem minden pasi <u>Adonisz</u> , de arról viszont lehet tenni, hogy ne úgy guruljon be valaki az ajtón... (fórum)
Lehet barátság fiú és lány között, valamint az is igaz, hogy az ilyen barátságoknak van egy csöppnyi különös hangulata. Hiszen én a barátság során is férfi (fiú?) vagyok, míg a leányzó is Nő. De ez miért lenne baj? Nekem az elmúlt nyolc-kilenc évben a legjobb barátaim Nők voltak. (Igen, így nagy betűvel.) Én értékeltem az ő Nőiességüket, ők pedig elfogadtak engem férfinak (mielőtt félreértenétek: nem vagyok <u>Adonisz</u>) (fórum)

Ezekhez a példákhoz még hozzáadhatunk két olyan megoldást, amelyben jelző előzi meg az *Adonisz*-t:

Csokonai összes kortársai vallomásai szerint nem tartozott a férfiszépségek közé, nem volt <u>éppen Adonisz</u> . De azért mégiscsak Csokonai Vitéz Mihály volt. A mi Csokonai Vitéz Mihályunk. Tehát nem szabad összetéveszteni a költő fizikai, sőt akár szellemi jelenlétét sem a verssel. Ez két dolog. (Nemes Nagy Ágnes)
Imádom Lionel Messit. Pedig alacsony, nem is különösebben jóképű, nem <u>afféle Adonisz</u> vagy férfiideál, mégis vonz. Talán a titokzatossága, az egyszerűsége, az életstílusa miatt. Csodálom, ahogy él. Csak semmi sztárallűr, semmi túlkapas, semmi kínos nőügy. Van egy gyönyörű barátnője, immár – ha jól tudom – gyermeke is, és őt bizony nem kapták le lesifotósok valamelyik strand szélén smárolva sem Buenos Aires-i, sem barcelonai 125 örömlánnyal. Tisztességes gyerek, ritka, mint a fehér holló. (közösségi)

Látjuk, hogy az MNSZ2-ben **a nyelvőrök által kevésbé megfelelőnek tartott formák dominálnak**. A nyelvűvelő ideálnak megfelelő formák többsége az „**irodalmi**” alkorpuszból való.

Az MNSZ2 adatai is alátámasztják tehát azt a feltételezést, hogy az **egy határozatlan névelő nélküli** formák inkább a **választékos** stílusra jellemzőek, a **bizalmas** stílusban a **névelős** forma a természetes.

Formális stílusban ez a hasonlatszerű metafora nyilvánvalóan nem használatos, sőt a formális stílusban nem is nagyon szoktak előfordulni hasonlatszerű metaforák, nem számítva a szaknyelvi regiszterek bizonyos válfajait.

Saját nyelvhasználatunkban bátran támaszkodhatunk a **nyelvértékünkre**; mások szövegeit **nem javítjuk**.

2020. október 31. 9:33

Berki Krisztián szívszorító sorai: "Ő egy angyal én pedig csak ember vagyok..."

Minden politikus egy szemétláda

Vízer Balázs
2018. december 14.

És azok is szemétládák, akik a politikusok lábához dörgölöznek, derül ki Paolo Sorrentino új filmjéből, ahogy azt is megtudjuk, hogy egy szemétláda is lehet időnként elbűvölő. Igaz történet alapján, természetesen.

A Berki Krisztián-idézet jól szemlélteti a nyelvművelő szabályt: akire utal, valójában nem angyal, hanem ember, vagyis metaforikus használatról van szó („Ő egy angyal”), ahol a névelő a nyelvőrök szerint megfelelő. Berki maga viszont valóságos ember, így ott a névelőtlenség felel meg a nyelvőrök elvárásainak („én pedig csak ember vagyok”).

b) Ha a beszélő több közül egy személyre vagy dologra utal

Ugyancsak **elfogadják** a nyelvőrök a névszói-igei állítmány előtti egy határozatlan névelőt olyankor, amikor a szerző a sok közül, **hangsúlyozottan egy, bár közelebbről meghatározatlan** dologra, személyre akar rámutatni.

A nyelvőrök véleménye szerint főleg **személyek értékelésében**, elsősorban **lekicsinylő, roszszálló, szerénykedő** állításban gyakori ez a szerkesztésmód:

1. Nem vagyok én bajnok, csak <u>egy földönfutó</u> (Arany: Toldi XII.)
2. S mi vagyok én kérde? <u>Egy népi sarjadék</u> (Arany: Válasz Petőfinek).
3. A kend ura csak <u>egy béres</u> (népdal).
4. Az én rózsám <u>egy egyszerű leány</u> (népdal).
5. „Az én babám <u>egy fekete nő</u> ” (régí táncdalszöveg)
6. Régi vágya <u>egy balatoni telek</u> és rajta <u>egy kis nyaraló</u> .

Egyáltalán nem evidens, hogy mondjuk a 3. sz. mondatban hangsúlyozottan egyetlen béresre kellene gondolni. Mi a különbség *A kend ura csak egy béres* és *A veréb csak egy madár* mondatok közt?

Kétséges az is, hogy a lekicsinylés jelentésmozzanatától függne e mondatok helyessége, vagyis *csak* nélkül már helytelen volna: *A kend ura egy béres* vagy *A veréb egy madár*. A nyelvművelők itt belegabalyodnak a maguk alkotta szabályokba.

A nyelvművelők ennél a „kivételnél” is hangsúlyozzák, hogy a *névelőtlen forma is kifogástalan*, sőt az „**hagyományosabb**, s ezért **magyarosabb**”.

A szeretőm <u>nyalka gyerek</u> (Petőfi).
Látod, én <u>szegény költő</u> vagyok: Örökök hát nem sokat hagyok (Arany: Fiamnak).
Uram, én <u>szegény, kósza szolgálta, Elhasznált, nagy bolond</u> vagyok (Ady: Az őš kaján).

A **hagyományosság** és a **magyarosság** ilyen **összecsúsztatása nem indokolt**. Hiszen ma is jönnek létre olyan formák, amelyek nem hagyományosak, mégis magyarosabbak a meglévőknél, pl. *Unom ezt a sok utazást busszal* hagyományosabb, mint az *Unom ezt a sok buszozást* forma, ez utóbbi mégis magyarosabb, pedig a *buszozás* képzett főnév később alakult ki.

Természetesen az igaz, hogy a **névelőtlen** formák is **kifogástalanok** ebben a jelentésben is, az idézett példákban, ám nem lehet tudni, hogy mi a helyzet a nem költői és nem szépirodalmi nyelvben, mert nem biztos, hogy ott is ugyanolyan szabályok működnek.

Ennél a típusnál is azt tudjuk ajánlani, hogy saját nyelvhasználatunkban a **nyelvérzékünkre** támaszkodjunk, mások fogalmazásába pedig ne javítsunk bele. Itt még könnyebben megtehetjük ezt, hiszen a nyelv művelők is elfogadják mind a két formát, bár inkább a névelőset kedvelik.

c) Ha az állítmány mértékjelölő kifejezés

A harmadik kivételt az az eset képviseli, amikor a szóban forgó **névszó** vagy annak **jelzője mértékjelölő** kifejezés.

Ez a harmadik kivétel eltér az előzőektől. Itt ugyanis a határozatlan névelős megoldás nem a „második legjobb”, mint az a) és b) esetben, hanem ellenkezőleg: a *Nyelvművelő kézikönyv* szerzői szerint ilyenkor az *egy* névelőt „okvetlenül ki kell tenni”.

Én csak egy kis pont vagyok.
Az én aratásom egy marék virág (Kiss J.: Tüzek).

Az első mondat idetartozása kétséges, de tény az, hogy mindkettőben valóban szükségesnek látszik az *egy* határozatlan névelő.

EGÉSZSÉG

Csak egy kis nátha?

Egy kis náthába nem lehet belehalni: meggyötör, de aztán ahogy jött, úgy megy is – gyakori vélekedés ősszel-télen. Így is van ez a felnőtteknél. Ám a gyenge képességű újszülöttekre, csecsemőkre nézve életveszélyes is lehet az RS-vírus fertőzése.

ÚJ SZÓ ONLINE | 2004. december 11. 08:00

tweet

d) Ha jelentésbeli eltérés van a névelős és névelőtlen forma közt

Végül a *Nyelvművelő kézikönyv* és a *Nyelvművelő kéziszótár* a kivételek közé sorolja azt az esetet is, amikor a határozatlan névelős és a névelőtlen megoldás **nem azonos jelentésű**.

<i>Névelőtlen</i>	<i>Névelős</i>
1. <u>Profi</u> lett a wimbledoni teniszbajnokság győztese.	<u>Egy profi</u> lett a wimbledoni teniszbajnokság győztese.
2. <u>Színész</u> lett az Egyesült Államok elnöke.	<u>Egy színész</u> lett az Egyesült Államok elnöke.

A *Nyelvművelő* kézikönyv szerzőinek az 1. sz. példához fűzött magyarázata szerint a **névelőtlen** mondat **kifogástalan**, sőt csak így, határozatlan névelő nélkül helyes akkor, ha a szerzője azt akarja vele kifejezni, hogy a szóban forgó teniszező hivatásos versenyző lett, profiszerződést írt alá. Ha ellenben azt akarja közölni, hogy egy hivatásos játékos nyerte meg az említett versenyt, akkor csakis a **névelős** változat fogadható el helyesnek.

A 2. sz. példánál a **névelőtlen** mondat azt jelenti, hogy az elnök színészi pályára adta a fejét, feladva posztját. A **névelős** változat azt jelenti, hogy egy olyan ember lett az Egyesült Államok elnöke, aki foglalkozására nézve színész.

Természetesen egyetértünk azzal, hogy ha a két forma eltérő jelentésű, a **gondozott** és a **rendezett** szövegekben elvárható, hogy ügyeljünk a kettő megkülönböztetésére, s mások kéziratát is ennek megfelelően javítsuk.

Ez utóbbi esetben tehát nem beszélhetünk váltakozásról, mivel a váltakozás feltétele, hogy a két vagy több nyelvi forma jelentése, ill. funkciója azonos legyen.

2. Elvont főnevek és nem megszámlálható dolgok neve előtt

Az előző fejezetben a névszói állítmány előtti határozatlan névelővel foglalkoztunk. Ha a határozott névelő nem állítmányi helyzetben van, főként arra kell figyelni, hogy a szó, amire vonatkozik, **nem elvont főnév-e**, ill. **nem megszámlálható dolgok nevére vonatkozik-e**.

1. A nyelvőrök véleménye szerint **elvont** főnevek és **megszámlálható** főnevek **nem kapnak határozatlan névelőt**, ha **általános értékűek**. Ezért nem tartják helyesnek a bal oldali oszlopban található mondatokat:

<i>Névelős</i>	<i>Névelőtlen</i>
Alapítványunk <u>egy átfogó tervet</u> dolgozott ki a pályakezdők támogatására.	Alapítványunk <u>átfogó tervet</u> dolgozott ki a pályakezdők támogatására.
A látottak <u>egy komoly aggályra</u> adnak alapot.	A látottak <u>komoly aggályra</u> adnak alapot.
Két esemény között <u>egy hasonlóságot</u> vélt fölfedezni.	Két esemény között <u>hasonlóságot</u> vélt fölfedezni.
A kormány <u>egy céltudatos idegenforgalmi politikát</u> folytat.	A kormány céltudatos idegenforgalmi <u>politikát</u> folytat.
Ilyen módon tettek nemzetünknek <u>egy hasznos szolgálatot</u> .	Ilyen módon tettek nemzetünknek <u>hasznos szolgálatot</u> .

A **névelőtlen** változat valóban **helyénvalóbbnak** látszik az idézett mondatokban. Ahhoz azonban, hogy az összes ilyen típusú mondatról véleményt tudjunk mondani, az egyes stílus-

rétegek függvényében, empirikus vizsgálatokra volna szükség. Lehetséges, hogy a **névelős** változatok **kontaktusváltozatok**, és (rossz) fordítások révén terjedtek el.

Addig is, amíg empirikus vizsgálatok során tisztázódnak a részletek, azt javasoljuk, hogy a **formális** és a **választékos** stílusú **gondozott** és **rendezett** szövegekben elvont főnevek és megszámlálhatatlan dolgokra vonatkozó szavak előtt ne használjunk határozatlan névelőt. A **névelős** forma még a **bizalmas** stílusban is **jelöltnek**, **kissé idegenszerűnek** tűnik, de ott persze **tetszésünkre** van bízva, melyik formát választjuk.

2. Ha az **elvont főnevek** nem általános értékűek, hanem **egyedi jelentésűek**, a nyelvőrök szerint szükség van a határozatlan névelőre:

1. Van egy jó gondolatom.

2. Ma egy nagy öröm ért.

Ezzel természetesen – legalábbis az idézett mondatok vonatkozásában – teljesen **egyetért-hetünk**: az 1. sz. mondat névelő nélkül talán nem is volna grammatikus. A 2. sz. mondat viszont névelő nélkül is kifogástalan (*Ma nagy öröm ért*), sőt úgy sokkal természetesebb.

Egyedítő szerepet – úgy látszik – bármire ráfoghatunk, s ez remek kibúvót jelenthet azoknak, akik vonakodnak követni a nyelvművelő szabályt... ☺

Empirikus adatok nélkül nem tudhatni, hogy a váltakozás milyen esetekre terjed ki, s melyik forma milyen stílusértékű szövegekben szokott jellemző módon előfordulni.

A legjobb, ha saját használatunkban a **nyelvérzékünkre** támaszkodunk **minden stílusváltatban**, s lehetőleg mások kéziratába **nem javítunk bele**, hacsak nem érezzük akár a névelős, akár a névelőtlen formát indokolatlan **stílustörésnek**.

3. Mértékjelölő kifejezések előtt

Mértékjelölő kifejezések (határozatlan mértéket, mennyiséget jelentő névszók és határozószók) előtt **széleskörű váltakozást** találunk, elsősorban az **informális** nyelvben, a határozatlan névelős és a névelőtlen formák között.

Szemben az előző esetekkel, ahol a nyelvőröknek inkább a **határozott névelő megléte** okozott problémát, a mértékjelölő kifejezéseknél a nyelvőrök inkább a **határozatlan névelős** változatot támogatják.

A *Nyelvművelő kézikönyvtár* (NymKsz.² 2005: 128) szerint a **névelős forma választékosabb**, ugyanakkor a beszélt nyelv „eltűri, sőt néha meg is kívánja a névelőtlen formát”:

<i>Névelőtlen változat</i>	<i>Névelős változat</i>
Kis sajtot ennék.	<u>Egy</u> kis sajtot ennék.
Kevés cukrot tett a teába.	<u>Egy</u> kevés cukrot tett a teába.
Darab ideig vártunk.	<u>Egy</u> darab ideig vártunk.
Kicsit korán van ehhez.	<u>Egy</u> kicsit korán van ehhez.
Cseppet sem félt.	<u>Egy</u> cseppet sem félt.
Csomó újság volt az asztalon	<u>Egy</u> csomó újság volt az asztalon.

Sem az idézetből, sem a szövegkörnyezetéből nem derül ugyan ki, hogy a beszélt nyelv mikor csupán megtűri, s mikor még kívánja is a névelőtlen formát, de annak örülhetünk, hogy a **váltakozás tényét** a nyelvőrök is **elfogadják**, s azzal is egyetérthetünk, hogy a **névelős** forma **választékosabb**.

**Feltöltés alatt, kis türelmet kérünk.
Köszönjük szépen!**

A *Nyelvművelő kézikönyvtár* külön említi a **mértékjelölő szavak -nyi képzős alakjait**, melyekről elismeri, hogy egyes állandósult kifejezésekben **névelő nélkül is állhatnak**, de azt ajánlja, használjuk őket **inkább névelővel**:

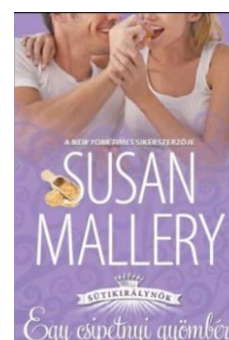
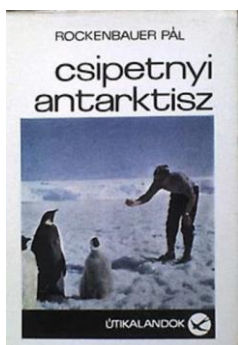
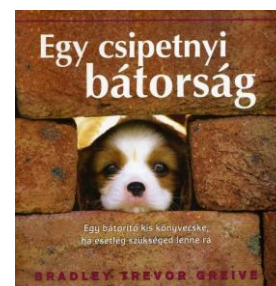

<i>Névelőtlen változat</i>	<i>Névelős változat</i>
1. <u>Csipetnyi</u> sót szórj a levesbe.	<u>Egy csipetnyi</u> sót szórj a levesbe.
2. <u>Jottányit</u> sem enged.	<u>Egy jottányit</u> sem enged.
3. <u>Ujjnyi</u> vastagon állt a jég a szélvédőn.	<u>Egy ujjnyi</u> vastagon állt a jég a szélvédőn.
4. <u>Tenyérnyi</u> széles öv volt rajta.	<u>Egy tenyérnyi</u> széles öv volt rajta.

Az 1. és a 2. sz. példánál a **névelőtlen** változat valóban inkább **bizalmas**, a névelős **választékosabb**.

A 3. és a 4. sz. példánál viszont a **névelőtlen** forma **közömbös** stílusértékűnek tűnik, a nyelvőrök által szorgalmazott **névelős** forma viszont mintha **erőltetett** lenne; de ezt is meg kellene empirikusan vizsgálni.

Tótfalusi István meglátása szerint a **határozatlan névelő elhagyása** esetenként **félrevezető** is lehet. Ha barkácmunka közben *egy kis szöveget* kérek segítőmtől, akkor ad fél marékkal, ha viszont *kis szöveget* mondok, akkor az apró méretűek közül ad, ami nem biztos, hogy megfelel az igényeimnek.

Ez egy **kimódolt példa** (vagy: Ez kimódolt példa 😊), a valóságban ilyen helyzetben **egyáltalán nem áll fenn a félreértés veszélye**, az **eltérő hangsúlyozás** miatt: *kis 'SZÖget* 'kevés szöget', '*KIS szöget* 'kisméretű szöget'. A hangzó nyelvben a különbség teljesen egyértelmű, vagyis még a **beszédhelyzet** és a **világismeret** figyelembevételével **nélkül is félreérthetetlen** a névelőtlen használat.

Tótfalusi ([1999]: 97) szerint „[a]ki nem *egy kevés*, hanem *kevés* cukrot tesz a teájába, az nem fogja azt elég édesnek találni”.

Ebben sincs Tótfalusinak igaza, **itt is teljesen egyértelmű a különbség**: 'KEvés cukrot tesz a teába: nem lesz benne elegendő cukor, de: *kevés* 'CUKrot esz, akkor 'egy keveset' tesz.

Tótfalusi további példája: ha valaki jelez, hogy beszélni akar velem, és azt felelem: *kevés időm van*, az illető ezt rideg elutasításnak érti, ezért jobb, ha azt mondom: *egy kevés időm van ma*.

Ez is egy **kimódolt példa**, valójában nemcsak a **beszédhelyzetből** és a **hanghordozásból** volna egyértelmű, hogy elutasításról van-e szó vagy elfogadásról, hanem **ilyen szórend mellett nagyon erős hangsúly esne a van szóra**:

<i>Elutasítás</i>	<i>Elfogadás</i>
A: Beszélni szeretnék veled. B: (Sajnos) 'KEvés időm van. (Úgyhogy nem tudunk beszélni).	A: Beszélni szeretnék veled. B: <u>Kevés</u> 'időm VAN. (Úgyhogy tudunk beszélni).

De a **normális, természetes szórend más lenne**, és akkor valószínűleg megjelenne az *egy* is:

<i>Rossz szórend</i>	<i>Jó szórend</i>
A: Beszélni szeretnék veled. B: Kevés 'időm VAN. (Úgyhogy tudunk beszélni).	A: Beszélni szeretnék veled. B: 'VAN egy kevés időm. (Úgyhogy tudunk beszélni).

Ő Tivadar.

Tivadar lát valamit az Interneten, ami megdöbbeneti.

Tivadar kis ideig mérges lesz.

Tivadar tovább lép.

Tivadar eszes.

Légy olyan, mint Tivadar.

A *Nyelvművelő kézikönyvtár* szerzői szerint (NymKsz.² 2005: 128) zavaró volna a *Csomó retket kérek* mondat, mert ebben a *csomó*nak konkrét jelentése volna. „Ezért okvetlenül elébe kívánkozik az *egy* névelő: *egy csomó retket kérek*.”

Ez is **kiagyalt példa**: ha a *Csomó retket kérek* mondatban a *csomó* szó szerinti értelmében van használva, akkor senki sem hagyja el az *egy*-et, mert ilyenkor az *egy* nem névelő, hanem számnév, vö. *nem egy, hanem két csomó retket kérek*. Ennek semmi köze a 'sok' jelentésű *egy csomó* beszélt nyelvi kifejezéshez; ez utóbbi mellől maradhat el a névelő, de ott semmiféle zavart nem okoz, mert teljesen mást jelent.

A nyelvművelői intelmekből annyit érdemes megfogadnunk, hogy **formális és választékos** stílusú szövegekben **inkább a határozatlan névelős** formákat (*egy csipetnyi* stb.) érdemes használni. **Informális** stílusú szövegekben azonban **tetszésünk szerint választhatunk** a két forma közt.

4. Mondatkezdő helyzetben, főhangsúlyos mondatrész előtt

1. Ebben a fejezetben is olyan esetről van szó, amikor a **határozatlan névelős** forma a **jelöletlen**, az **elhagyása** pedig **jelölt** megoldás.

Amint a határozott névelőnél is láttuk, a határozatlannál is előfordul az **ellipszis**, a szövegkörnyezetből és beszédhelyzetből kikövetkeztethető határozatlan névelő elhagyása. Valószínű, hogy az előző fejezetben tárgyalt eset is az ellipszis körébe tartozik.

Itt most a határozatlan névelő elhagyásának leggyakoribb esetéről lesz szó, amikor a **főhangsúlyos alany** vagy valamely **bővítmény** – akár jelzővel kiegészülve – **a mondat élén áll**. Ilyenkor a **határozatlan névelő a mondat éléről törlődhet**.

Erre a nyelvőrök egyaránt találtak példát a **köznyelvben**, a **népnyelvben**, a **szépirodalom** nyelvében és az **újságnyelvben**:

A köznyelvben:

Ravasz tervet eszeltünk ki.

Sötét réten jártam,
Homályos volt minden,
Ittam én már eleget,
Vidd a metilt innen!

Zöld erdőben jártam,
Barna medvét láttam,
Voltak vele bocskok,
Szeretlek te mocsok!

A népnyelvben:

Zöld erdőben jártam, virágok között (gyermekdal).

Nestlé

Átfogó tervet jelentett be a világ egyik legfontosabb növényénél a Nestlé

2022. január 27. 16:31

kakaóbab

A szépirodalomban:

Ócska dolmányt szerze s egy ütött-kopott szűrt (Arany)

Pór menyecske jött. Korsó kezében (Petőfi: A Tisza).

Dongó ődöng az erdő szélénél. / Harkály kopog, gyík ragyog. Marha bőg (József A.: Határ).

József Attila példája **nem biztos, hogy ideillik**, mivel eléggé valószínűtlen, hogy a költő egyetlen dongóra, harkályra, gyíkra, marhára gondolt volna.

A sajtónyelvben, újságcímekben:

Elegáns férfi a tettes.
Hűtlen postást vett őrizetbe a rendőrség.

Mindezekben az esetekben az **egy elhagyásával még jobban kiemelődik** a mondat élén álló, s ebből adódóan többnyire **főhangsúlyos mondattag**.

A nyelvművelők – főleg a sajtónyelvben – **zavarónak** tartják, hogy a jelző „túlságosan erős” nyomatékot kap a jelzett szó rovására.

Bár előfordulhat, hogy a **jelző kiemelése szándékolt** (pl. az első mondatban hátha az újságíró számára nem az elkövető neve volt a fontos, hanem eleganciája), ez **bizonyára nem mindig** van így (pl. a második mondatban a *postás* szó is fontos információt hordoz). Ezért **némely esetben** célszerű lehet a **határozatlan névelős** változatot választani.

Hasonlítsuk össze a két változatot néhány fenti példában:

Névelőtlen	Névelős
Ravasz tervet eszeltünk ki.	Egy ravasz tervet eszeltünk ki.
Ócska dolmányt szerze s egy ütött-kopott szűrt (Arany)	Egy ócska dolmányt szerze s egy ütött-kopott szűrt (átírt)
Pór menyecske jött. Korsó kezében (Petőfi: A Tisza).	Egy pór menyecske jött. Korsó kezében (átírt).
Zöld erdőben jártam, virágok között (gyermekdal).	Egy zöld erdőben jártam, virágok között.
Hűtlen postást vett őrizetbe a rendőrség.	Egy hűtlen postást vett őrizetbe a rendőrség.
Elegáns férfi a tettes.	Egy elegáns férfi a tettes.

A két változat közötti különbségnek a laikus beszélők által való megítélését érdemes volna empirikusan vizsgálni.

Addig is, amíg nem tudunk többet erről a kérdésről, a névelőtlen vagy névelős forma kiválasztásában – a szöveg stílusától függetlenül – támaszkodjunk a **nyelvérzékünkre**. Mások kéziratába nem tanácsos belejavítani.

2. Érdekes, hogy a hivatalos nyelvművelői állásponttal szembehelyezkedik Tótfalusi István, aki **homlokegyenest ellentétes véleményt** hangoztat: szerinte a mondat élén álló, kiemelt mondatrészhez tartozó **határozatlan névelő szabályszerűen marad el**:

Névelővel a mondat élén	Névelő nélkül a mondat élén	Névelővel a mondat belsejében
Egy körözött betörőt fogtak el a razzia során.	Körözött betörőt fogtak el a razzia során	Elfogtak egy körözött betörőt a razzia során.
Egy előnyös szerződést kötöttünk.	Előnyös szerződést kötöttünk.	Kötöttünk egy előnyös szerződést.

Tótfalusi szerint „fölösleges” a mondat elején álló névelő.

Valójában empirikus vizsgálatok nélkül nem tudjuk megítélni, melyik félnek van igaza, s újra csak azt tudjuk hangsúlyozni: legjobb, ha a **nyelvérzékünkre** támaszkodva választunk a két, ill. – a szórendváltoztatással is számolva – három lehetőség közül.

ÚJ GÉPJÁRMŰ A KÖZÉTKEZTETÉS SZOLGÁLATÁBAN

Új gépjármű a közétkeztetés szolgálatában

& A HATÁROZOTT ÉS A HATÁROZATLAN NÉVELŐ VÁLTAKOZÁSA

1. A sajtónyelvben

A *Hivatalos nyelvünk kézikönyvének* megfigyelése szerint (HivKk. 1978: 107) a „sajtónyelvben, főleg hivatalos tudósítások, hírek címében, gyakran találkozunk határozott névelővel olyan helyen, ahol logikailag megfelelőbb lenne a határozatlan névelő”.

<i>Határozott névelő</i>	<i>Határozatlan névelő</i>
Tragédiát okozott <u>a</u> figyelmetlen gépkocsivezető.	Tragédiát okozott <u>egy</u> figyelmetlen gépkocsivezető.
Kifosztotta <u>a</u> raktárt <u>az</u> álnyomozó.	Kifosztott <u>egy</u> raktárt <u>egy</u> álnyomozó.

A *Hivatalos nyelvünk kézikönyve* szerzőinek érvelése szerint mivel az említett gépkocsivezetőről, ill. raktárról és álnyomozóról az olvasó eddig még semmit sem tudott, úgy lennének számára természetesek az idézett mondatok, ahogy a második oszlopban szerepelnek.

Szerencsére a szerzők nem a **nyelvi logicizmus** ideológiáját érvényesítik, hanem inkább a **nyelvi expresszivismus** felé hajlanak, amikor **felmentik az ilyen címeket** a teljes helytelenség vádjá alól, az arra való hivatkozással, hogy **szuggesztív erejük, sajátos szerepük** van. A sajátos szerep hangsúlyozásában a **nyelvi necesszizmus** működését is felismerhetjük.

A váltakozás értékelésével teljes mértékben egyetértünk, a címadásban a határozott névelő használatát ilyen helyzetben **stílusesszköznek** tekintjük, és a legkisebb mértékben sem hibáztatjuk.

2. Hasonlító szerkezetben

Hasonlító szerkezetekben **hármás váltakozást** találunk: a **határozott névelős**, a **határozatlan névelős** és a **névelőtlen** formák egyaránt előfordulnak. Vannak esetek, amikor a változatok alapvetően **egyenrangúak**, de vannak olyanok is, amelyekben **jelentős különbség** van az egyes változatok használata, ill. elfogadottsága közt. Ezért külön-külön alfejezetben tárgyaljuk a lényegében egyenrangú és a nem egyenrangú változatok váltakozását.

A) Lényegében egyenrangú változatok váltakozása

Néha a nyelvhasználóknak gondot okozhat, hogy a *mint* kötőszóval kapcsolatos hasonlító szerkezetekben a hasonlóként megjelölt tárgy, dolog vagy személy közszoji neve elé kell-e névelő, s ha igen, akkor határozott vagy határozatlan kell-e:

1.	2.	3.
Áll, mint a <u>szikla</u> .	All, mint <u>egy szikla</u> .	Áll, mint <u>szikla</u> .

A *Nyelvművelő kézikönyv* mind a három változatot kifogástalannak tartja, arra hivatkozva, hogy az írók mind a három változatot gyakran használják.

Nagyon örülünk annak, hogy a *Nyelvművelő kézikönyv* szerzői mind a három változatot tárt karokkal fogadják, ám az érvelés módjával nem érthetünk egyet: attól, hogy a **szépirodalomban váltakozás** van, még **nem biztos, hogy ezek minden stílusban egyenrangú**, stilisztikailag jelöletlen változatok.

A **nyelvi belletrizmus**, a **nyelvi konzervativizmus** és a **nyelvi homogenizmus** mutatkozik meg abban a magatartásban, hogy ha egy forma a szépirodalomban használatos, a nyelvőrök már nem is foglalkoznak azzal, hogy más szövegtípusokban mennyire helyénvaló.

Az író által használt forma	1. alternatív megoldás	2. alternatív megoldás
Alant röpül a nap, mint a <u>fáradt madár</u> (Petőfi: A pusztá, télen).	Alant röpül a nap, mint <u>egy fáradt madár</u> .	Alant röpül a nap, mint <u>fáradt madár</u> .
Csillanó tükrén a tónak / <u>Mint az árnyék leng a csónak</u> (Vajda: Nádas tavon).	Csillanó tükrén a tónak / <u>Mint egy árnyék leng a csónak</u> .	Csillanó tükrén a tónak / <u>Mint árnyék leng a csónak</u> .
Olyan vagy, mint <u>egy suttogó faág</u> , / ha rám hajolsz (Radnóti: Hasonlatok).	Olyan vagy, mint <u>a suttogó faág</u> , / ha rám hajolsz.	Olyan vagy, mint <u>suttogó faág</u> , / ha rám hajolsz.
Mint <u>komor bikáé</u> , olyan a járása (Arany: Toldi).	Mint <u>a komor bikáé</u> , olyan a járása.	Mint <u>egy komor bikáé</u> , olyan a járása.
Mellézuhan tam, átfordult a teste, / s feszes volt már, mint <u>húr</u> , ha pattan (Radnóti: Razglednicák).	Mellézuhan tam, átfordult a teste, / s feszes volt már, mint <u>a húr</u> , ha pattan.	Mellézuhan tam, átfordult a teste, / s feszes volt már, mint <u>egy húr</u> , ha pattan.
Úgy bánt velem, mint <u>egy szolgálával</u> (Kodolányi: Süllyedő világ).	Úgy bánt velem, mint <u>a szolgálával</u> .	Úgy bánt velem, mint <u>szolgálával</u> .

Az idézett példák többségében valóban mindhárom megoldás elképzelhető, tehát úgy néz ki, hogy a **szépirodalmi stílusba mind a három beleillik**. Ám súlyos mulasztás nem foglalkozni azzal, hogy mi a helyzet más szövegtípusokban, hiszen a **beszélők túlnyomó többsége soha nem ír szépirodalmi műveket**.

A legutolsó idézett példa olyan, amely nem korlátozódik a szépirodalmi stílusra, ezért ehhez hasonló szerkezeteket kerestünk az MNSZ2-ben. Azért is érdemes ezt a példát kiemelni, mert itt a határozott névelős és a névelőtlen változat kevésbé tűnik természetesnek, legalábbis e sorok írója számára.

Határozatlan névelővel

1. M. barátunk építészmérnök, német származású felesége révén az NSZK-ban remél új életet kezdeni. Helyi kivándorlási bizottságunk főnöke lehordta őt a szándéka miatt, haza-

<p>árulónak nevezte és fölszólította: kérelmét azonnal vonja vissza, különben... És megfenyegették. Miklós, aki végtelen türelemmel viseli évek óta már a hányódást, a létbizonytalanságot, csöndes mosollyal meséli: – Úgy bántak <u>velem</u>, mint <u>egy apagyilkossal</u>. Hirtelenében azt sem bírtam kinyögni annak az üvöltő pasasnak, hogy emberi jogok, meg Helsinki... (Sütő András)</p>
<p>2. – Azt hiszem, igaza van – mondta Anna –, de maga nem tudja elképzelni, mennyit kínlódtam Miklóssal. El akarta pusztítani magát, minden órában újra vissza kellett adni az életkedvét. És mikor már állt a talpán, rá kellett beszélni, hogy visszatérjen az emberek közé. Irtózott a politikától, el akart bújni valahol a hegyek között vagy az erdőben. Úgy kellett bánni <u>vele</u>, mint <u>egy gyerekkel</u>, éjszakánként tartottam az ölemben a fejét, vigasztaltam, magyaráztam neki. (Moldova György)</p>
<p>3. Egy nyilatkozata szerint a francia rendőrökkel is meggyűlt a baja, amikor kábelt lopott a párizsi metróból. Ez lehet, hogy kamu, de volt már dolga a rendőrséggel: évekkal ezelőtt Kótai Mihály kérésére 4,5 millió forintot adott kölcsön Sz. Gábor vállalkozónak, majd amikor nem kapta vissza a pénzét, felhívta a férfit, és a vád szerint megfenyegette. A rapper-műsorvezető a Frizbiben fakadt ki, elmondta, úgy bántak <u>vele</u>, mint <u>egy bűnözővel</u>, háromszor rabosították, DNS-mintát vettek tőle, a lakásán hallgatták ki a rendőrök. (sajtó)</p>
<p>4. És persze akadt szóbeli komment is. „Nincs semmi baj az országgal, de az túrhetetlen, hogy az unióban úgy bánnak <u>velünk</u>, mint <u>egy cafattal</u>”, horgadt fel egy középkorú női ballonkabát még a menet kezdetén. „Na, most mehetnek a szocik meszelni az unióhoz, ennyi magyar ellen nem lehet mit tenni” – szólt egy idős bajusz sapkája alól. (sajtó)</p>
<p>5. Az ügyvéd szerint Schuszter úr nem követett el szabálysértést, viszont maga sértettje volt egy ellene irányuló támadásnak. Egyelőre nem döntöttek el, hogy az intézkedő rendőrök ellen kezdeményeznek-e jogi lépéseket. „Miután előállították védencemet, úgy bántak <u>vele</u>, mint <u>egy elfogott zsebtolvajjal</u>” – közölte az ügyvéd. Az előállított férfi szerint hat órán át tartották őrizetben, ezalatt senkinek sem telefonálhatott, sőt még az illemhelyre sem engedték ki. (sajtó)</p>
<p>6. – Zoltánnak hívják az úriembert, és a Ferrarit az új klipem forgatására adta nekem kölcsön. Mivel a videóban is vezetnem kell az autót, megengedte, hogy két hétig furikázzak vele, szokjam meg, milyen kezelni. De be kell vallanom, nem igazán mertem sokat használni, mert még akkor is rettegtem, hogy meghúzom, amikor a garázsba beálltam vele. Egy ilyen karcolás is milliós tétel, ha javításra kerül sor, úgyhogy úgy bánok <u>vele</u>, mint <u>egy hímes tojással</u> – mesélte Tomi. (sajtó)</p>
<p>7. Mindez a csúfság feltehetően azért történt, mert a film elhanyagolta a legsajátosabb és legérzékenyebb hajtását, a montázst. A filmesztétika úgy bánik <u>vele</u>, mint <u>egy félreállított, hajdan nagyra becsült munkatárssal</u>, akit az öregség és érdemei tekintélyes, de hatáskör nélküli területre szorítanak vissza. Hogy jelenlétét igazolják, zárt vagy belső montázsra hívatkoznak. Erre vonatkozó filmesztétikai mondatok „tulajdonképpen”-nel kezdődnek és Eisenstein nevével fejeződnek be. (tudományos)</p>
<p>8. Fellini a kétes alakok között keresett egy prostituáltat, akit Róma jelképének szánt a film plakátján. A város szívében talált rá a keresett nőre. Az 50 körüli, természetes hölgy dühösen utasította vissza a rendező ajánlatát, de aztán mégis elment a Cinecittàba, a próbafelvétele. Fellini úgy bánt <u>vele</u>, mint <u>egy igazi színésznővel</u>: kisminkeltette, jelmezbe öltöztette, mintha már el is dőlt volna, hogy övé a szerep. A nő gátlásai feloldódtak, nevetgél, játszadozott. Végül valóban megkapta a kicsiny szerepet. (tudományos)</p>
<p>9. Tessék tudomásul venni, hogy egy parlamenti <u>pozícióval</u> nem lehet úgy bánni, mint <u>egy zsák krumplival</u>, hogy egyszer odaadom valakinek, utána visszaveszem. Nem lehet azt mondani egyik nap egy parlamenti pozícióról, hogy kérem, én erről a pozícióról lemondok, és másnap azt mondani, hogy nem mondtam le, hanem feltételhez kötöttem, tévedésben voltam; abban a tévedésben voltam, hogy engem miniszternek jelölnek, és ezt a tévedésemet úgy próbálom korrigálni, hogy én mégsem mondtam le. (hivatalos)</p>

10. Tehát a történet elején a Bojti, a családjával együtt él, tehát a sok testvérével és a mamájával. A gazdájuk kidobja őket, aztán Bojti útra kel és megpróbál barátokat találni vagy egyáltalán megismerni a világot, először egy elkényeztetett kislány lesz a gazdája, és hát úgy bánik vele, mint egy játékszerrel, tehát nem igazán tudja, hogy ez egy élőlény, aztán pedig a Bojti menhelyre kerül, és onnan pedig elviszik egy helyre, ahol vakvezető kutyának képzik ki. (beszne)

11. Jó kérdés tehát, hogy milyen szülést választana a születendő – aki azt gondolja, hogy nem jó kérdés, mert egy majdnem-új-szülött még nem választásképes személy – nos az éppen az, aki utána elmondja azt is, hogy a gyerekek csak négyhónapos korukban kezdenek el látni, meg hogy nem fontos a születési élmény (erről is prédikáltam már régebben) – azaz azok, akik a gyereküket tárgyiasítják, kezdettől akár öntudatlanul és heveny utyuluputyuluzások közepette, de úgy bánnak vele, mint egy tárggyal – ami persze sokkal nagyobb baj, mint egy rossz szülés. (fórum)

12. A 27 éves kameruni csatár nem tanúsított túl nagy megbánást, a Facebookon a következőt írta az esettel kapcsolatban: „A futball a leghálátlanabb szó, amely létezik. Ma még sztár vagy, de ha már nincs rád szükség, akkor úgy bánnak veled, mint egy banditával.” (közösségi)

13. – Úgy bánnak velem, mint egy cseléddel – zsörtölt mostohaanyám. De nekünk sose volt cselédünk, így nem állt rendelkezésemre a tertium comparationis. Viszont gazdagabb osztálytársaimnál, például Reitleréknél megfigyeltem, hogy a cseléd lányok fekete klottruhát viselnek, helyes kis fehér kötényt, sőt némelyik még csipke fityulát is, bőséges borralalókat kapnak, és vasárnap kimenőjük van. Mindebből mostohaanyámnak semmi sem jutott. Ehelyett viszont az idegenek nagyságos asszonynak szólították. Ez is valami. (közösségi)

Az idézett példák – éppúgy, mint a nem idézettek – azt mutatják, hogy a szerkezetnek ez a formája **közömbös** stílusértékű. Jellegéből fakadóan csak egyes számú névszókkal fordulhat elő. A nyelvtani értelemben vett páciens – a bánásmód elszenvetője – többnyire egyes számú, de a 4. sz. példa bizonyossága szerint többes számú is lehet.

A határozatlan névelős szerkezethez hasonlóak azok a példák, melyekben a „hasonlót” jelölő szó előtt jelzői szerepű határozatlan vagy ahhoz hasonló jelentésű mutató névmás áll (*valami, valamilyen, holmi; afféle*):

Jött, megállt kendőjében a küszöbön, s mialatt én munka közben háttal kerültem nekik, éreztem, hogy jelt adnak mögöttem, amire előbb ő, aztán Sanyi is befelé indul. Hogy ezeket a hátam mögötti sutyorgásaikat, jelváltásaikat megokolják, úgy bántak velem, mint valami kíméletre szoruló nagybeteggel. Nellit nem szabad ezzel is terhelnünk. Eléggé meg van törve szegény – mondhatták még egymásnak is, hogy magukra maradtak. (Németh László)

„A modern költészet minden törekvése arra irányul – írják a szerzők –, hogy úgy bánjon a költészettel, mint valami különlegesen érzékeny anyaggal, amely jobban érvényesülhet, ha hagyjuk, hogy magától kristályosodjon ki, mint ha előre kész formákba öntjük: ezért van, hogy a modern kritika, megfosztva a formai kérdések tárgyalásának lehetőségétől, homályos metafizikai észrevételekkel próbálja azt helyettesíteni.” (Somlyó György)

Olyan szenvedélyes beleéléssel érveltem, hogy Feri végül is kénytelen volt meghátrálni. Azt mondta, amikor elbúcsúzott: – Csodálatos nő vagy. Irigyellek. De Isten azért te sem vagy. Majd hozzátette még: – Ez a férfi nem a te tulajdonod. Ezt se felejtsd el. – Miért, hát úgy bánok én vele, mint valami vacak tárggyal? Feri megesküdött, hogy nem, nem erre gondolt, de egy embert, akármennyire beteg is, nem szabad megfosztani a szabad akaratától. (Grendel Lajos)

Az amerikaiak a filmben úgy bánnak az olaszokkal, mint valami különös afrikai bennszülött törzssel, az olaszok pedig kereskednek, ügyeskednek, áruba bocsátják lányaik, feleségeik,

fiúgyermekük testét, konzervért, sonkáért, s egyéb szükséges javakért. (tudományos)

Csak mi magunk érhetjük el a boldogságunkat, ha végre a saját lábunkra állunk, és megmutatjuk nem, velünk ezt nem tehetitek meg. Ez a Világ nagy igazsága. Az Erőszakra pedig erőszak a válasz. Elnyomásra és Igazságtalanságra, Kizsigerelésre pedig a Forradalom, Lázáadás és Felkelés!! Ne tűrjük tovább azt, hogy úgy bánjanak velünk mint valami ócska kis homokszákkal, akikbe akkor törölhetik bele sáros cipőjük talpát, és akkor üthetnek vághatnak, és rúghatnak belénk, amikor kedvük tartja. (közösségi)

Gondolkozz kicsit a munkaerő fejével is: Te mekkora lelkesedéssel dolgoznál egy kilátástalan világban, alamizsnáért, unalmas, nehéz munkával, amelyből lehetőséged sincs kitörni, ráadásul mind e közben úgy bánnának veled mint valami szardarabbal, és furtonfurt felhívják a figyelmedet rá, hogy hálásnak kellene lenned ezért az elbánásért is? (közösségi)

– Mi keresni valóm van nekem ebben a Babilonban? Nem való vagyok én ide. És micsoda remek orgonisták lehetnek itt, szent Úristen! És ez a szegény páter abban a rongy faluban mit nem képzel, hogy micsoda jövő vár itt énrám. – De ez a tanár úr is, hogy ez is mit akar az én beszédeimtől? Talán megőrült! - Ez sértette a legjobban, hogy ővele úgy bánnak itt, mint holmi falusi éhenkórással. (Füst Milán)

KIS MIKLÓS Sem a magam, sem uraimék megkeseredett szíve nem hágy engem többet munkálkodni. Ha ezt elérték, még többet kívánnak. Eddig is úgy bántak velem, mint holmi egyházfival. BETHLEN A győzelmük megengeszteli őket. S ezután hadd legyen az ő kevély fejük szerint. Ne cirmold te többet az ortográfiájukat; inkább küldd el nekik kétszer is a szedést, hadd lássák, hogy bölcsességük nélkül egy jottában sem mersz dönteni. (Németh László)

A 12. szakasz előtt sztrájkba léptek, s szószólójuk, a francia Laurent Jalabert útján közölték: addig nem vágnak neki az aznapi távnak, amíg biztosítékokat nem kapnak, hogy nem bántanak velük úgy, mint holmi bűnözőkkel. Tehát megszűnnek a házkutatások, a hatósági – tehát rendőri, s nem versenyrendezői – doppingvizsgálatok, a letartóztatások. (sajtó)

Bevallotta, hogy a nyolc nap alatt, amióta a főparancsnokságot átvette, többet vesztettek, mint amennyit hat hónap alatt nyertek. A főhadiszálláson nem volt operációs terv, úgy bántak a sereggel, mint holmi kis különítménnyel. Ezt tudta, de a parancsnokságot át kellett vennie. (tudományos)

A tao maga, „mint dolog”, homályos és megfoghatatlan – írja Lao-ce a XXI. részben – azonban benne van minden dolog, azok eredete, és az igazság. A természet úgy bánik minden létezővel, mint valamilyen élettelen tárggyal. A bölcs embernek is úgy kell viszonyulnia a többi emberhez, mint valami mulandó élettelen tárgyhoz. Lao-ce a szalmakutya-hasonlatot használja a tao mélyebb értelmének megmutatására: „A bölcs ember sem emberséges, úgy bánik az emberekkel, mint afféle szalmakutyákkal”. (A szalmakutyát az ókori kínaiak a temetésekben áldozat gyanánt égették el.) (tudományos)

Amint láthatjuk, a névmás ilyenkor helyettesíthető volna az *egy* határozatlan névelővel, de a névmás választása – mint ritkább, különlegesebb megoldás – **stílusosabb**.

Határozott névelővel

1. Krisztina tavaly szeptemberben eszmélt rá először arra, hogy mindig Apa vagy Nagymama megy le tüzelőért a pincébe, ha a szokott fahordó bácsi nem ér rá, és sosem ő. Neki nem szólnak, mintha itt se volna a családban; úgy bánnak vele, mint a beteggel. Az ő házuk olyan, mint a Csipkerózsikáé, mindenki álomba merülve él benne, pedig más családok más-képpen élnek. (Szabó Magda)

2. Undorodott már a kórháztól, a bentléttől, pedig úgy bántak vele, mint a hajas babával.

<p>Undorodott a műanyag rolóktól... pedig az életét jelentették. Kinek jut egyágyas szoba? Persze neki, aki jó kolléga. Bár annak örült, hogy nem kellett maga mellett végignéznie öreg kimúlók fetrengő szenvedéseit... Akkor meg mit haragszik rájuk? (Gyurkovics Tibor)</p>
<p>3. Apám szeretői hozták a hírt a virtuális apámról, édesanyám meg a valódiról. Édesapám raritása abban állott, hogy nem tett különbséget virtuális és valós közt. Így a <u>szeretőivel</u> úgy bánt, mint a <u>feleségével</u>, <u>anyámmal</u> meg, akár <u>egy lángeszű macával</u>. (Esterházy Péter)</p>
<p>4. A családi gazdaságok talpon maradásában és megerősödésében a kormányzat is érdekelt kell hogy legyen. Jelen pillanatban a körzetemben közel négyszáz ember megélhetéséről van szó, a családok már felélik tartalékaikat, hiszen az állatoknak, a teheneknek naponta kell abrakot és szálás takarmányt biztosítani, a fejőgépek naponta energiát fogyasztanak és a villanyszámlás havonta kasszíroz. Lassan negyed éve nem jutnak hozzá követelésükhöz. A mai napon is jóhiszeműen adják át a tejet a Mizo átvevőinek a tejcserkényekben, hiszen a megtermelt tej naponta képződik. Nem lehet <u>vele</u> úgy bánni, mint a <u>gabonával</u>, hogy berakjuk a raktárba. (sajtó)</p>
<p>5. – Elég kellemetlen körülmények között várakoztunk. Valójában úgy bántak <u>velünk</u>, mint a <u>hadifoglyokkal</u>. Szögesdrót kerítések között fegyveres őrk vigyáztak ránk. Nem hagyhattuk el a tábort. Szinte semmiről sem tudtunk semmit. Csak annyit hallottunk, hogy Ausztria minden tábora megtelt magyar menekültekkel, és a nemzetközi szervezetek is először az osztrákokkal tárgyalnak. Nagyon kilátástalan volt minden. (sajtó)</p>
<p>6. Ezenfelül a Gödör Klub bevételei a jegyekből, szponzorációkból, üzleti és egyéb rendezvényekből származnak, a büfé átalányt fizet – utóbbi, kisebb kihagyásokkal, nyolc éve ugyanaz a cég működteti. Úgy bánnak <u>vele</u>, mint a <u>leprással</u>. Az épület körüli bizonytalanságok mellett – vagy éppen ezért – az ingatlan állapota folyamatosan romlik. (sajtó)</p>
<p>7. Rojkó Edit napi 14 órát dolgozott Belgiumban gyermekfelügyelőként. Két kicsire vigyázott, segített a háztartásban, és mellette iskolába is járt. Ezért húszezer belga frankot kapott. – A család még üdülni is elvitt, ám úgy bántak <u>velem</u>, mint a <u>rabszolgával</u>. Az éjszakák és nappalok egybefolytak, annyit kellett dolgoznom – tette hozzá. (sajtó)</p>
<p>8. Alapvetően persze mindig az erőpolitikáról van szó. Az Európai Unió úgy bánik <u>velünk</u>, mint a <u>ronggyal</u>, mi úgy bánunk koldusbotra jutott <u>szomszédainkkal</u>, mint a <u>ronggyal</u>. Nem tudunk mit kezdeni a társadalmi problémákkal (a szegénységgel, az egyenlőtlenséggel, az intézményes igazságtalansággal s a vele járó civilizációs válsággal), hát gyűlöletkampányt indítunk a faji-etnikai-kulturális-szexuális kisebbségekkel szemben. (sajtó)</p>
<p>9. Az ilyen éttermek és kávézók gyorsan váltak a japán otaku kultúra egyik fő részévé. Normális kávézókhöz hasonlítva a cosplay kávézók kiszolgálásába az egészen más légkör kialakítása is beletartozik. A <u>felsőszolgálat</u> úgy bánnak a <u>vásárlókkal</u> mint a <u>fiatalurakkal</u> vagy a <u>kisasszonyokkal</u>, akik a saját rezidenciájukban élnek. (tudományos)</p>
<p>10. Az ókor és a középkor népei hitték, hogy a fában szellemek lakoznak. László Gyula kutatásai szerint az erdei cseremiszek a halottak emlékére hársfabotot vágtak, és azzal úgy bántak, mint az <u>élő személlyel</u>. (tudományos)</p>
<p>11. Ennek az országnak minden értékében, minden kövében, minden egyes megtermett gyümölcsében, minden örömeiben és minden bánatában részvénye van minden határon túli magyarnak. Azoknak, akik építették, őrizték, védték, vigyázták, gyarapították, elvesztették, óvták és herdálták ezt a hazát, pontosan úgy mint mi mindannyian. Egy évezreden át. Éppen úgy mint mi mindannyian. Azután egyszer csak közölték velük, ők többé nem tagjai ennek az országnak, ennek a nemzetnek, és nem kérdezték meg tőlük, mit szólnak mindehhez. S kiebrudalásuk óta úgy bánnak <u>velük</u>, mint a <u>kutyával</u>. (fórum)</p>
<p>12. Az SZDSZ-ről el tudom képzelni, hogy a hatalom érdekében a MIÉP-pel koalícióra lép (tudom, te nem), de a MIÉP-ről a fordítottját nemigen. A többi <u>párttal</u> azonban úgy kellene bánnotok mint a <u>hímes tojással</u>, legalábbis addig, amíg az SZDSZ 50%-ot nem kap. Nekem az tetszik inkább, hogy az MSZP-től vegyetek el szavazatokat. A jobboldaltól azért nehezebb, mert ott főleg azok gyűltek össze, akik nem szavaznának az MSZP-re. (fórum)</p>

13. Nagypám mindig azt mondta hogy a németek sosem voltak gonoszok, náluk volt hadifogoly... úgy bántak velük mint a családtagjaikkal... (közösségi)

14. Hogy érzed magad, mikor a környékemet járod, / Ezt elfoglaltuk, vágod? / Mint a Pál utcai srácok! / A nyomor téglájából építem a sáncot, stabil vagyok, állom a gáncsot! / Leparittyázlak, bátya, mint a Dávid Góliátot, / Te csak a csalit látod én meg szákolom a lájkot! / Ha nem vigyázol, könnyen rád dobom az átkot, / Hiába sztrájkolod a májkot, mer... / Megjöttem tesó, itt vagyok a Bustával, / Úgy bánok a rímekkel, mint Messi a labdával! Csak nyomulunk a bandával, és te bajba vagy, / Mert meggyőző vagyok, mint a megrögzött nagy! (közösségi)

Ha megnézzük az idézett – és a nem idézett – példákat, könnyen észrevevesszük, hogy ezek közt több olyan is van, amely nem vesz részt hármass váltakozásban, mivel a nyelvi változó egyes változatait nem a szöveg stílusa vagy más külsődleges tényező szabja meg, hanem a határozott névelő használatának **jelentéstani** és/vagy **nyelvtani** okai vannak.

Így például a 4. sz. példában nem helyettesíthető a határozott névelő határozatlannal, mivel a *gabona* anyagnév, ezért előtte nem állhat határozatlan névelő.

A 10. sz. példában a szóban forgó hársfabottal nem úgy bántak, mint egy akármilyen élő személlyel, hanem mint azzal a konkrét személlyel, aki meghalt, s akinek az emlékére a hársfabotot vágják. Éppen ezért ez esetben sem a határozatlan névelős, sem a névelőtlen forma nem jöhet számításba.

Ugyanígy kizárhatjuk a váltakozásból azokat az eseteket, amikor a „hasonlóra” utaló szó birtokos személyjelet tartalmaz, mint a 13. sz. példában, hiszen a birtokos személyjel a birtokszót határozottá teszi. Konkrétan: németekről itt az az állítás fogalmazódik meg, hogy úgy bántak a hadifoglyokkal, mint saját családtagjaikkal, nem valamiféle általában vett családtagokkal.

A birtokos személyjeles példákhoz hasonlít a 14. sz. idézet is, melyben ugyan nincs birtokos személyjel (bár lehetne: *úgy bánok a rímekkel, mint Messi a labdájával*), de a mondat személyjel nélkül is ugyanazt a jelentéstani kapcsolatot fejezi ki, csak éppen implicit módon (arról a labdáról van szó, amely épp Messinél van, nem egy általában vett labdáról).

Jól mutatja a névelőválasztás nyelv-, ill. jelentéstani meghatározottságát a 3. sz. példa, melyben két hasonlító szerkezetet is találunk, az egyikben határozott névelő áll a „hasonlóra” utaló szó előtt (*mint a feleségével*), a másikban határozatlan névelő (*mint egy lángeszű macával*).

Vannak a példák közt olyanok, amelyekben a páciensre, az „elszenvedőre” többes forma utal: többes számú névszó (9. sz.: *vásárlókkal*; 14. sz.: *rímekkel*) vagy többes számú birtokos személyjelet tartalmazó főnév vagy személyjeles határozószó (5. és 8. sz.: *velünk*, 3.: *szeretőivel*, 8. sz. példa: *szomszédainkkal*, 11. és 13. sz.: *velük*). Ilyenkor az „elszenvedőre” és a „hasonlóra” utaló szó közt többnyire számbeli egyezést találunk, így ezek a formák csak névelőtlenel váltakozhatnak, határozatlan névelőssel nem. Kivétel a 8. és a 11. sz. példa, ahol a hasonlítottra utaló szó egyes számban marad (*mint a ronggyal, mint a kutyával*).

A határozott névelős példákról is megállapítható, hogy használatuk nem kötődik valamely stílushoz, vagyis ezek is alapvetően **közömbös** stílusértékűek.

Névelő nélkül

<p>1. – Nyilván az ő nevén van a ház. A telek a Mátééké volt, s egyszerűen ráépítette a vagyonodat. Én a birtok eladásakor kikötöttem... Nem fejezte be, ő is hibásnak érezte magát. Utána kellett volna néznie, hogy Józsi betáblázta-e a vagyont a házra. De Józsi úgy bánt <u>vele</u>, mint <u>okvetetlenkedővel</u>, s ha Eszternek előhozta, rajta is csak az aggodalmat látta, hogy megbántják az urát... (Németh László)</p>
<p>2. A döntésnek még egy tényezője volt: Rákosi Mátyás. <u>Rákosival</u> a Szovjetunióban egyáltalán nem úgy bántak, mint <u>bukott politikussal</u>. Szép, tengerparti villában lakott a Krimben, Hruscsov egyszer meghívta vadászni is, s rendszeresen találkozott a Szovjetunió és a népi demokratikus országok vezetőivel. A magyar eseményekről jól tájékozott volt, s helyzete miatt is egyre borúlátóbb. (Gyurkó László)</p>
<p>3. Középiskolás korában, amikor már tűrhetően beszélt landvirrül, egy iskolai kirándulás alkalmával járt War-Show-ban; akkor szerezte azt a súlyos tapasztalatát, hogy ha a helybeliek anyanyelvén megszólal, úgy is bánnak <u>vele</u>, mint <u>bennszülöttel</u>, vagyis kutyába se veszik, amiből Vonna többé nem kért, míg a landvirrül nem beszélőket, az úgynevezett „külföldieket” kétezer éves alsóbbrendűségi komplexusuk folytán imádják. (Spiró György)</p>
<p>4. Károlyi és Jászi Oszkár nehezen állták meg, hogy ne utasítsák vissza ezt az arrogáns hangnemet, még akkor is, ha a szavakban volt némi igazság. Károlyi és Jászi az antant és a nemzetiségek barátaként érkeztek Belgrádba, mégis úgy bántak <u>velük</u>, mint <u>ellenségekkel</u>. A Károlyi vezette küldöttség keményen tárgyalt a francia főparancsnokkal a kedvezőbb fegyverszüneti feltételek kiharcolásáért. (sajtó)</p>
<p>5. Varga László kereszténydemokrata képviselő arról beszélt, hogy a hatályos jog szerint az ember jogalanyisága a halál pillanatában megszűnik, a kegyeleti jog pedig a hozzátartozóké, ugyanakkor kérdés, hogy meddig tart az emberi méltóság, az utolsó szívdobbanásig vagy tovább. A képviselő szerint nem mindegy, hogyan bánunk az <u>elhunytainkkal</u>: úgy, mint <u>emberekkel</u> vagy mint <u>tárggyal</u>, és az sem, hogy a temetőben milyen állapotok vannak. (sajtó)</p>
<p>6. Úgy bánik <u>Gyurcsánnyal</u>, mint <u>hímes tojással</u>. (sajtó)</p>
<p>7. A szegedi bíróságon elítéltek egy társaságot, mert éveken keresztül úgy bántak a <u>lányokkal</u>, mint <u>saját tulajdonukkal</u>. Egyetlen alkalommal sem nyilatkoztak a sajtónak a megalázott nők. Főleg azért, mert félelmük nem szűnt meg, úgy érezték, a jövőben is áldozatokká válhatnak. (sajtó)</p>
<p>8. Thérèse állítólag nagyon csúnya lány volt, emellett sem írni, sem olvasni nem tudott, Rousseau pedig a vallomásokban azt írta, hogy soha nem is volt szerelmes beléje. Kapcsolatuk alatt Thérèse rákapott az ivásra és gyakran megcsalta Rousseau-t. Bár soha nem házasodtak össze, Rousseau úgy bánt <u>vele</u>, mint <u>hitvesével</u>; előkelő ismerőseitől is elvárta, hogy megismerjék és elfogadják Thérèse-t. (tudományos)</p>
<p>9. Nagy gondot fordított a beszédhangok helyes kiejtésére, és elsőként ismerte fel a szájról olvasás fontosságát a siketek beszédtanításában. Az olvasást és írást párhuzamosan tanította, így az írva-olvasatató eljárás egyik úttörője volt. Gondot fordított a beszéd tartalmi felépítésére is. „Mikor született siket tanítványom olvas, és az én beszédemet már némileg utánozni tudja, úgy bánok <u>vele</u>, mint <u>üres lappal</u> és a világ új lakójával” – mondta. (tudományos)</p>
<p>10. A németekkel kapcsolatban végre országgyűlési határozat mondja ki, őket elhurcolták, s ennek az emléknapja január 19., mert 1946-ban Budafokról ezen a napon ebrudalták ki az első csoportot a hazájukból. Eddig a hivatalos meghatározása e gyalázatos cselekedetnek a kitelepítés volt, holott teljes vagyonekzobzás mellett úgy bántak el <u>velük</u>, mint <u>háborús bűnösökkel</u>. (közösségi)</p>

A névelőtlen példák közt is találunk olyanokat, melyekben a névelőtlenséget nyelv-, ill. jelentéstan okok magyarázzák: a 7. és a 8. sz. példában az „elszenvedőre” utaló szó birtokos személyjellel van ellátva (*tulajdonukkal; hitvesével*). A birtokos személyjeles szavaknál – amint főntebb *A határozott névelő használata egyes szófajok, mondatrészek előtt* című fejezet 2. alfejezetében láttuk – váltakozás van a határozott névelős és a névelőtlen formák közt.

A névelőtlen formák is valószínűleg **közömbös** stílusértékűek, bár elképzelhető, hogy ezek használata – egyes számú „hasznló” esetén – az informális stílusú szövegekre kevésbé jellemző, ott a határozatlan névelős forma látszik természetesebbnek.

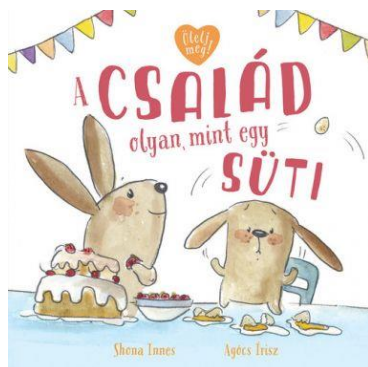
A **névelőtlen** változat **ritkábbnak** tűnik a másik kettőnél, ám érdemes óvatosságnak lenni az általánosítással, mivel **az egyes formák gyakorisági aránya akár kifejezésenként is változhat**.

Például a határozatlan és a határozott névelős változatok általában véve nagyjából egyforma gyakoriságúaknak látszanak (talán némi túlsúllyal a határozatlan névelő javára), ám az *úgy bánik vele, mint a hímes tojással* kifejezés ebben a formában, vagyis határozott névelővel messze a leggyakoribb, míg a másik kettő valószínűleg jóval ritkább. Az MNSZ2 33 releváns találatot adott a kifejezésre, ebből csak 5 találat tartalmazza az *egy* határozatlan névelős formát, s mindössze 3 a névelőtlen. A főnti táblázatokban mindhárom változatra találunk egy-egy példát.

Az idézett és a nem idézett példák alapján egyértelműnek tűnik, hogy a vizsgált szerkezet **nem kötődik határozottan valamilyen stílushoz**. Nem tudni, hogy ez mennyire általánosítható minden hasonlító szerkezetre, de az biztosnak látszik, hogy a **szépirodalmi**, sőt általánosabban a **választékos** stílusba **mind a három változat** beleillik.

Azt, hogy mi a helyzet más stílusváltozatokban, empirikus kutatások híján nem tudjuk, de valószínűnek látszik, hogy egyik stíusból sem rí ki kifejezetten egyik forma sem, így bátran támaszkodhatunk a **nyelvérzékünkre**.

LAPOZÓ: Shona Innes - A család olyan, mint a süti

Jól mutatja a „határozatlan : határozott névelő” váltakozás eleveenségét, hogy a bal oldali képen látható könyvet, melynek címében határozatlan névelő van, a Facebookon határozott

névelős formában ismertetik, ahogy ezt a jobb oldali képernyőkép mutatja. A képhez fűződő szöveg így kezdődik:

Lapozó: A család olyan, mint a süti. Újra megjelennek Shona Innes pszichológus könyvei, amelyek a gyerekek nehezen megválaszolható kérdéseire segítenek választ adni. A család olyan, mint a süti a család fogalmát járja körül. Illusztráció: Agócs Írisz, megmutatjuk közelebről is!

Úgy látszik, a bejegyzés szerzőjének idiolektusában a határozott névelős forma a természetes, s talán észre sem veszi, hogy a könyv címét pontatlanul idézi. (Névelő nélkül viszont nem volna a cím megfelelő, ami jól mutatja, hogy a névelőtlen változat erősen kötődik a szépirodalomhoz, s talán nem is a maihoz.)

B) Nem használatos mindegyik változat

Egyaránt van példánk arra az esetre, hogy a határozatlan névelő nem használatos és arra, hogy a határozott névelő nem használatos, ezért két alfejezetben tárgyaljuk ezeket az eseteket.

a) A határozatlan névelő nem használatos

A *Nyelvművelő kézikönyv* szerint több ilyen eset is van, de a szerzők csak az egyikkel foglalkoznak: „ha a hasonlításban szereplő szó anyagnév, elvont főnév vagy az általa felidézett fogalom egész körére utaló szó” (NyKk. II. 1985: 286–287), a határozatlan névelő nem használatos.

Rejtelmes ízű vagy, / olyan vagy, mint a mák (Radnóti: Hasonlatok).

Még nem gépfegyver-züm-züm e betű. Váj, mint a nyomor, csíp, mint a tetű (József A.: Tűnődő).

Gyöngye vagy, mint az új fű, oly friss, mint a hóvirág (Szabó L.: Menj haza).

Jöttek mindenfelől az udvarlók, mint mézre a darázsok (Mikszáth).

Továbbá:

tiszta, mint a víz

savanyú, mint az ecet

sír, mint a záporosó

A *Nyelvművelő kézikönyv* szerint ilyenkor általában a **határozott névelős megoldás van helyén**, bár – néhol egy **kissé régies** színezettel – a **névelőtlen** szerkesztés is előfordul, és az sem hibás. (Sajnos a névelőtlen megoldásra egyelőre nincs példánk.)

A nyelvújítóknek ezek a megállapításai helytállóknak látszanak, de fontos lenne a kérdést empirikusan is vizsgálni. Addig is a **nyelvérzékünkre** érdemes támaszkodnunk.

b) A határozott névelő nem használatos

A *Nyelvművelő kézikönyv* szerint nem használhatunk *a*, az névelőt a hasonlító szerkezetben olyankor, ha a hasonlított fogalom szavának **határozatlan mennyiséget, mértéket vagy időtartamot jelölő jelzője** van, vagy amikor általában **fontos, hogy a hasonlatban szereplő dolog, tárgy, személy határozatlan voltát** – esetleg köznevesítés végett – **hangsúlyozzuk**.

Mint <u>egy nagy csoroszllya</u> , lóg ki zöldes nyelve [a farkasnak] (Arany: Toldi V.)
Úgy vártunk, mint <u>egy püspököt</u> (Mikszáth).
Mint <u>egy tányér krumplipaprikás</u> , / lassan gőzölög lusta, / langy estében a piros palás, / rakás falucska (József A.: Falu).

Továbbá:

úgy ül, mint <u>egy apátúr</u>	akkorát hazudott, mint <u>egy ház</u>
szép, mint <u>egy Adonisz</u>	fekszik, mint <u>egy darab fa</u>

A *Nyelvművelő kézikönyv* szerzői szerint ilyenkor leginkább a **határozatlan névelős** szerkesztésmód a kívánatos, bár nemritkán a névelőtlen megoldás is jó, sőt olykor az a szebb, patinásabb. Erre sajnos a szerzők nem hoznak példát. A kérdés további vizsgálatot igényel.

3. Olyan szavak előtt, amelyek egy egész fajt képviselő egyedre vonatkoznak

A hasonlító mondatokhoz hasonlóan **hármass váltakozást** találunk olyankor, amikor az állítás, tagadás, felszólítás stb. a szóban forgó fajfogalom körébe tartozó bármely egyedre érvényes:

<i>Határozott névelő</i>	<i>Névelőtlen</i>	<i>Határozatlan névelő</i>
<u>A színész</u> számára a legfontosabb a szerep.	<u>Színész</u> számára a legfontosabb a szerep.	<u>Egy színész</u> számára a legfontosabb a szerep.

A nyelvőrök itt is elfogadják mind a három változatot, csupán szemléletbeli különbséget látnak köztük:

A határozott névelős forma jobban általánosít – s ezért a hagyományos, magyaros szemléletmódnak ez felel meg jobban –, az <i>egy</i> névelővel szerkesztett pedig, bár
--

szintén általánosító jelleggel, inkább az egyénre veti a hangsúlyt. A névelőtlen megoldást ilyen szempontból semlegesnek tekinthetjük, olykor azonban némi régies, patinás színezete van. (NyKk. I. 1983: 466)

Ez (egy) mintaszerű hozzáállás: ilyen módon kellene minden nyelvhelyességi jelenséggel bánni, elmagyarázni az egyes változatok közötti értelmi és stílusbeli különbséget.

Annak az oka, hogy nyelvünk őrei mindhárom változatot elfogadják, nyilvánvalóan az, hogy **mindháromra vannak példák a klasszikus szépirodalomból**; tehát ebben a magatartásban a **nyelvi belletrizmus**, tágabban pedig a **nyelvi elitizmus** nyilvánul meg.

A nyelvművelők által hozott **szépirodalmi** példákat idézzük, mindegyik megoldásra egyetlen:

Az író olyan, mint a havasi kürt: csak messziről jó hallgatni (Mikszáth).

Szegényember sose kér kalácsot, Szegényember sose kap kalácsot (József A.: Szegényember szeretője).

Egy szolgabírónak körülbelül mindenhez érteni kellett Magyarországon (Krúdy).

Mivel a nyelvőrök mind a három lehetőséget elfogadják, bátran támaszkodhatunk a **nyelvér-zékünkre**, bármilyen stílusú szöveget írunk is. Természetesen mások kéziratába nem javítunk bele.

A SZÍNÉSZ OLYAN, MINT EGY POLIP

Beszélgetés Seress Zoltánnal

A férfi olyan, mint a hűtőtáska. Töltsd meg sörrel és bárhova magaddal viheted.

4. Időhatározó előtt

Főntebb, a határozott névelőnél már beszéltünk az időhatározó előtti határozott névelőről vagy annak hiányáról. Itt most hozzáveszünk még egy esetet, a **határozatlan névelő** használatát.

Az **év-, ill. napszakot** jelentő időhatározók egy részénél **háromféle megoldást** találunk: állhatnak határozott névelővel, névelőtlenül vagy határozatlan névelővel. A *Nyelvművelő kézikönyv* szerint a szöveggörnyezettől függ, melyik a jobb.

<i>Határozott névelő</i>	<i>Névelőtlen</i>	<i>Határozatlan névelő</i>
az este	este	egy este
az éjjel	éjjel	egy éjjel
a nyáron	nyáron	egy nyáron

Amint a határozott névelőnél láttuk, a **határozott névelős** forma a **beszédhelyzetből** adódóan többnyire a **legutóbbi** vagy a **legközelebbi** estét, éjjelt, nyarat stb. jelenti. Azt is láttuk, hogy a **névelőtlen** forma **általános idővonatkozást** fejez ki. Ami a **határozatlan** névelős formát illeti, az egy **közelebről meg nem jelölt egyetlen időszakra** utal.

Mivel tehát az egyes megoldások közt fogalmi jelentésbeli különbség van, nem beszélhetünk váltakozásról, vagyis **nem a szöveg stílusát** kell figyelni, hanem **az érintett szövegrészlet fogalmi jelentését**. Ez azonban valószínűleg nem okoz gondot, ha a **nyelvérzékünkre** támaszkodunk.

& EGYÉB KÉRDÉSEK

1. Határozatlan és határozott névelő együtt

Előfordul, hogy a határozatlan és a határozott névelő **egymás mellé kerül**. A határozatlan névelő egy **távolabbi** szóra vonatkozik, az utána következő határozott névelő pedig egy **igeneves jelzős szerkezet előtt** áll:

Az alkoholizmusról volt szó egy, a hétvégén megrendezett konferencián.

Példánkban az *egy* határozatlan névelő valamely távolabbi szóra, a *konferencián* főnévre vonatkozik, a beékelődő *hétvégén megrendezett* bővítmény első tagja, a *hétvégén* szó pedig határozott névelőt vonz.

Különösen a **formális** regiszterekben, a **tudományos** és **szaknyelvi** szövegekben jönnek létre ilyen találkozások:

Egyre nagyobb lett a zaj, amelyet egy a közelben működő erőgép keltett.

Számolnunk kell egy a dolog természetéből fakadó nehézséggel.

A *Magyar nyelvhasználati szótár* szerint ezek a szerkezetek **nehézkések**, amin **átfogalmazással** segíthetünk:

<i>Határozatlan + határozott névelő</i>	<i>Más megoldás</i>
Az alkoholizmusról volt szó <u>egy, a hétvégén</u> megrendezett <u>konferencián</u> .	Az alkoholizmusról volt szó <u>egy</u> hétvégi konferencián. Az alkoholizmusról volt szó <u>egy</u> konferencián a hétvégén.
A falumúzeumot átköltöztették <u>egy, a kilencvenes évek legelején</u> megvásárolt <u>parasztházba</u> .	A falumúzeumot átköltöztették <u>egy</u> olyan parasztházba, amelyet <u>a</u> kilencvenes évek legelején vásároltak meg.

A szöveg **stílusától** függ, hogy **szükség van-e átfogalmazásra**, a fenti példákban **nincs**. A szaknyelvekben nem tekinthetők az ilyen szerkezetek különösebben nehézkesnek, bátran lehet őket használni. A **bizalmas** és a **választékos** stílusba azonban ezek **nem illenek**, ott csakugyan nehézkesnek éreznék őket.

Vesszőhasználat

A nyelvújító kiadványok **ellentmondásosan** ítélik meg a vesszőhasználat szükségességét.

A *Nyelvművelő kézikönyvtárban* ez áll: „Olykor az *egy* és az *a* vagy az közé vesszőt is tesznek; bonyolultabb mondat szerkezet esetén ez nem is baj.” (NymKsz.² 2005: 127)

Ezzel szemben a *Magyar nyelvhasználati szótár* ezt írja: „Az *egy*, *a* szerkezetben, mivel közbeékelésről van szó, mindig vesszőt kell tenni a két szó közé.” (Balázs–Zimányi 2007: 59)

Az Osiris helyesírás (Laczkó–Mártonfi 2004: 350) így fogalmaz:

Egymás mellé kerülhet a határozatlan és a határozott névelő akkor, ha a határozatlan névelő a jelzős szerkezet alaptagjára vonatkozik, a jelző pedig igenév, és bővítménye határozott névelős főnév. A két névelő között ajánlatos vesszőt tenni: *Egy, a vállalkozó által nemrég felépített ház igen rossz műszaki állapotban van*. Ugyanez a mondat vessző nélkül is használható: *Egy a vállalkozó által nemrég felépített ház igen rossz műszaki állapotban van*.

A szerzők a saját szövegükben is élnek a vessző kitételének lehetőségével, az első mozgósábály megfogalmazásakor:

Ha egy, a szótagszám miatt kötőjellel már tagolt, többszörösen összetett szóhoz újabb utótag kapcsolódik, az első kötőjelet – mivel alapvetően közsói alárendelő összetételekben két kötőjel nem jelenhet meg – ki kell hagyni, vagyis az eredetileg kötőjelezett tagokat egybeírjuk, és az új utótagot kapcsoljuk kötőjellel [...]

Vessző nélkül (*Ha egy a szótagszám...*) az olvasó egy kis időre úgy is értelmezhetné a mondatkezdést, hogy a szerző az *egy* szótagú szavakról akar mondani valamit.

Mivel a vessző megkönnyíti a mondat szerkezetének áttekintését, s ezzel a megértést is, **célszerű kitenni**, annak ellenére, hogy nem kötelező. Kivéve persze azokat az eseteket, amikor a szerzőnek az a szándéka, hogy megnehezítse az olvasó dolgát.

2. Az *egyik* névmás a határozatlan névelő funkciójában

A nyelvőrök megfigyelték, hogy az **egyik** névmás a **határozatlan névelő funkciójában** is használatos, sőt ez a használat **terjed**. Véleményük szerint ez „veszélyezteti a gondolatközlés pontosságát, hiszen az *egyik* névmás nem a határozatlanságnak, hanem a több egyed közül való kiemelésnek a kifejezésére hivatott” (Grétsy szerk. 1976: 64–65).

Nem helyénvaló szerintük az *egyik* például ebben a mondatban:

<u>Egyik</u>	<u>Egy</u>
Az <u>egyik</u> magyar <u>diplomata</u> négy évi távollét után Teheránba visszatérve, úgy mondja, nem ismert rá a városra.	<u>Egy</u> magyar <u>diplomata</u> négy évi távollét után Teheránba visszatérve, úgy mondja, nem ismert rá a városra.

Csak tágabb kontextus alapján tudnánk megítélni, hogy az *egyik* vagy az *egy* illik-e jobban bele a mondatba. Ha az **előzményekben több diplomata van említve**, teljesen **helyénvaló** az *egyik* használata. Ha **nincs az előzményekben más diplomata említve**, a **határozatlan névelő** tűnik **helyénvalóbbnak**, legalábbis **gondozott** szövegekben.

Nem tudni, mennyire használatos az *egyik* ilyen funkcióban, és az sem, hogy milyen beszédhelyzetekben, így **nem is tudjuk megítélni** a nyelv művelői vélemény helytállóságát.

Amint fentebb láttuk, a határozatlan névelővel is ki lehet emelni egy dolgot a több közül. Van tehát egy **funkcióbeli átfedődés** az egy névelő és az *egyik* névmás között. Ez is közrejátszott abban, hogy az *egyik* névmás egy másik funkcióban is az *egy* szinonimájává válhatott.

Az azonban valószínűtlen, hogy az *egyik* használata határozatlan névelői funkcióban veszélyeztetné a gondolatközlés pontosságát. Ezt a való életből vett példákkal kellene bizonyítani, de ilyeneket nem ismerünk.

Addig is, amíg nem állnak rendelkezésünkre empirikus adatok, az *egy* és az *egyik* közötti választásban a **nyelvérzékünkre** érdemes támaszkodni minden stílusváltozatban.

3. Határozatlan névelő jelző és jelzett szó között

Amikor egy névszói vagy névszói igei állítmány névszójának jelzője van, a határozatlan névelő a **jelző és a jelzett szó közé** is kerülhet:

Nocsak hitvány <u>egy</u> élet / Az a komédia! (Petőfi: Egy estém otthon)
Aranyos <u>egy</u> kislány ez a Klárka.
Furcsa <u>egy</u> ember ez a Józsi, de azért szeretem.
Pompás <u>egy</u> ötlet, valósítsuk meg!
Kínos <u>egy</u> ügy, borítsunk rá fátylat!

Ezt a szerkezetet a nyelv művelők **kifogástalannak**, sőt **magyarosnak** tartják, nyilván azért, mert a klasszikus **szépirodalomban** is megtalálható, ami **nyelvi belletrizmus**, tágabban pedig **nyelvi elitizmus**.

A *Nyelv művelő kéziszótár* szerint ebben a szerkezetben az *egy* határozatlan névelő **fokozó szerepű**, a jelzővel kifejezett tulajdonság **nyomósítására**, **kiemelésére** szolgál.

Mindezekkel természetesen egyetértünk. Az elmondottakat azonban szükséges kiegészíteni azzal, hogy ez a szerkezet **stilisztikailag jelölt**, s ezért csak a **bizalmas** és a **választékos** szövegekben szokásos a használata, a **formális** szövegekben **furcsán** venné ki magát.

Néhány internetes példa a szerkezet használatára:

<u>Különös egy figura</u> volt ez a kereskedő: óriási koponyája sima volt, mint a golyó, és fehér hajának gyér koronája övezte, ami élénkebben emelte ki a bőrének világos vörös lazacszínét, és megtévesztő leg a patriarchális kedélyesség arckifejezését kölcsönözte neki, amelyet egyébként megjavított két kis sárga szemének pislogása, amik úgy remegtek a gödrükben, mint két aranypénz, ha kénesőre teszik.
Ez a Fipe előbb-utóbb börtönbe kerül, <u>sötét egy alak!</u> — suttoztam és rémülten körülnéztem. — Szépen vagyunk! — mondta Pancso felháborodva.
" <u>Remek egy párt!</u> " a Magyar Kétfarkú Kutypárt (MKKP) - mondta a szervezet képviselőjében

Tóth Imre szimpatizáns szerda reggel a közmédia adásában.

Csinos egy hölgy vagy.

Amikor Buttont arról kérdezték, hogy milyen nehéz két top kvalitású versenyzőt kezelni egy csapaton, ezt felelte: „Nehéz egy eset, de jól kell kezelni őket, ami szerintem a tavalyi szezonban nem nagyon ment a Ferrarinak.

Elképesztő egy hely! Nem is tudtam, hogy van ilyen! – Az igazi London.

Nagyot sóhajtott, amint meglátta a házukat. Rozzant egy vityilló. A konyhaablakon kiszűrődő világosságból ítélve apja ugrásra készen várja, hogy mikor ér haza. Mint minden egyes alkalommal.

Eszméletlen egy fickó vagy! És az összes végigjátszásod király! A szöveged állati (Y) Szakadok rajta :) Legfőképp a Penumbra végigjátszás tetszik a legjobban :D Semmiképp ne hagyd abba ezt a dolgot, mert nagyon jól csinálod!

& A JEGYZETBEN EMLÍTETT NYELVI IDEOLÓGIÁK

Nyelvi belletrizmus. *Makroszinten* megfogalmazva az a meggyőződés, hogy a szépírók által használt nyelvi regiszterek, ill. az írók által létrehozott szövegek nyelvi szempontból különleges értékűek és jelentőségűek. *Mikroszinten* megfogalmazva az a meggyőződés, hogy a szépírók által használt nyelvi formák eredendően helyesebbek, mint a más foglalkozású emberek által használt nyelvi formák.

Nyelvi decentizmus. *Makroszinten* az a meggyőződés, hogy az olyan beszédmód, amely az udvariassági szabályokra tekintettel van, nyelvileg eredendően jobb, mint az, amely ezt a szempontot nem érvényesíti. *Mikroszinten* megfogalmazva az a meggyőződés, hogy az udvarias beszédmódra jellemző nyelvi formák eredendően jobbak, mint azok, amelyek inkább a nem udvarias beszédben fordulnak elő.

Nyelvi elitizmus. *Makroszinten* megfogalmazva az a meggyőződés, hogy az iskolázottabb társadalmi rétegek nyelvhasználata eredendően értékesebb, jobb, helyesebb a kevésbé iskolázott társadalmi rétegekénél. *Mikroszinten* megfogalmazva az a meggyőződés, hogy az iskolázottabb társadalmi rétegek által használt nyelvi formák eredendően helyesebbek, mint a kevésbé iskolázott társadalmi rétegek által használt nyelvi formák.

Nyelvi expresszivizmus. *Makroszinten* megfogalmazva az a meggyőződés, hogy a stilisztikailag jelölt, expresszív, az átlagosnál nagyobb érzelmi töltésű közlés abszolút érték.

Mikroszinten megfogalmazva az a meggyőződés, hogy a stilisztikailag jelölt, expresszív, érzelmileg telített nyelvi forma eredendően megfelelőbb a stilisztikailag jelöletlen, expresszív érték nélküli nyelvi formánál.

Nyelvi homogenizmus. Általánosabb nyelvi ideológiaként megfogalmazva az a meggyőződés, hogy a nyelvi és nyelvváltozati sokféleség, valamint a nyelvi változatosság negatív jelenség. Hívei ezért a nyelvi egységet, ill. egységes nyelvet szorgalmazzák a nyelvi és nyelvváltozati sokféleség, valamint a nyelvi változatosság rovására. Nyelvhelyességi ideológiaként *makroszinten* megfogalmazva az a meggyőződés, hogy a nyelvileg homogén nyelvhasználat eredendően helyesebb a különféle nyelvek vagy nyelvváltozatok formáit vegyítő közveleges, ill. kódváltásos nyelvhasználatnál, hasonlóképpen a nyelvileg egységesebb nyelvváltozatok eredendően értékesebbek a valamilyen szempontból kevert nyelvváltozatoknál. *Mikroszinten* megfogalmazva az a meggyőződés, hogy a homogén nyelvi formák eredendően helyesebbek, mint a kevert, hibrid (pl. két vagy több különböző nyelvből, nyelvváltozattól származó vagy akár azonnyelvi formákból szöveggyűléssel keletkezett) nyelvi formák.

Nyelvi izomorfizmus. *Mikroszinten* megfogalmazva az a meggyőződés, hogy az egyetlen funkcióval, ill. jelentéssel rendelkező nyelvi formák eredendően helyesebbek, mint azok, amelyeknek több funkciójuk, ill. jelentésük van.

Nyelvi karakterizmus. Az a meggyőződés, hogy a nyelv tükrözi az azt beszélő nép jellemjeit és észjárását. Az idegen hatásra bekövetkező nyelvi változások ezt az összefüggést megzavarják, s ezért az ilyen változások nem kívánatosak.

Nyelvi konzervativizmus. Általánosabb nyelvi ideológiaként megfogalmazva az a meggyőződés, hogy a nyelv hagyományos formái különleges értéket képviselnek, megőrzésük társadalmi, sőt kulturális és nemzeti érdek. Hívei nem riadnak vissza az olyan nyelvalkító tevékenységtől sem, melynek célja a nyelvi változások fékezése vagy akár visszafordítása. Nyelvhelyességi ideológiaként *makroszinten* megfogalmazva az a meggyőződés, hogy az archaikusabb, több régies formát tartalmazó nyelvek vagy nyelvváltozatok (pl. nyelvszigetek, nyelvjárasszigetek, nyelvcsaládok peremhelyzetű nyelvei, peremnyelvjárások) eredendően értéke-

sebbek a nagyobb változáson átment nyelveknél, nyelvváltozatoknál. *Mikroszinten* megfogalmazva az a meggyőződés, hogy a hagyományos, a nyelvben régebb óta meglévő nyelvi formák eredendően helyesebbek, mint az újabban létrejöttek vagy bekerültek.

Nyelvi logicizmus. *Mikroszinten* megfogalmazva az a meggyőződés, hogy a gondolkodás törvényeinek megfelelő, „logikus” nyelvi forma eredendően helyesebb annál a nyelvi formánál, amely kevésbé van összhangban a gondolkodás törvényeivel.

Nyelvi mentalizmus. Az a meggyőződés, hogy közvetlen kapcsolat van a helytelennek bélyegzett nyelvi formák használata és a beszélők értelmi képessége között, azaz a helytelennek tartott nyelvi formák használata alacsonyabb intelligenciára vall.

Nyelvi moralizmus. Általánosabb nyelvi ideológiaként megfogalmazva az a meggyőződés, hogy kapcsolat van a helytelennek bélyegzett nyelvi formák használata és a beszélők erkölcsisége közt, azaz a helytelennek tartott formák használata etikailag is kifogásolható cselekedet, s akik rendszeresen élnek ilyen eszközökkel, erkölcsi deficitről tesznek tanúbizonyságot. Nyelvhelyességi ideológiaként *makroszinten* megfogalmazva az a meggyőződés, hogy az erkölcsi szempontból negatívan értékelt egyénekre, társadalmi rétegekre jellemző nyelvhasználat, ill. a sajátosan rájuk jellemző nyelvváltozatok (pl. az ún. tolvajnyelv, a szleng) eredendően rosszabbak, mint az erkölcsi szempontból pozitívan értékelt egyének, társadalmi rétegek által használt nyelvváltozatok. *Mikroszinten* megfogalmazva az a meggyőződés, hogy a pozitív morális értékkel bírónak láttatott nyelvi forma eredendően helyesebb, mint a negatív morális értékkel bírónak láttatott nyelvi forma.

Nyelvi necesszizmus. Nyelvhelyességi ideológiaként *makroszinten* megfogalmazva az a meggyőződés, hogy két vagy több szinonim nyelvi forma közül az egyik – a hagyományos, kodifikált, standard – forma szükséges és helyes, a később kialakult egy vagy több forma viszont fölösleges, és így kevésbé helyes vagy helytelen.

Nyelvi platonizmus. Az a meggyőződés, hogy a nyelvnek van egy ideális formája, amely mindegy független a tényleges közlésekben található nyelvi alakulatoktól. Egy-egy nyelvi forma helyessége tehát nem függ attól, mennyire elterjedt, és kik használják.

Nyelvi purizmus. *Makroszinten* megfogalmazva az a meggyőződés, hogy a hagyományos, nem idegen eredetű nyelvi formákat előnyben részesítő beszédmód eredendően értékeesebb, mint az, amely nagyobb számban tartalmaz idegen eredetű nyelvi formákat.

Mikroszinten megfogalmazva az a meggyőződés, hogy a hagyományos, nem idegen eredetű nyelvi formák eredendően helyesebbek, mint az idegen eredetű nyelvi formák. Hasonlóképpen az idegen minta nélküli, belső keletkezésű nyelvi formák eredendően helyesebbek, mint azok, melyeket idegen mintára alkottak.

Nyelvi racionalizmus. Az a meggyőződés, hogy a nyelvi szerkezeteket az emberi elmében található kognitív szerkezetek határozzák meg, azaz a szavak és a nyelvtani formák azért jönnek létre, hogy (eredendően meglévő) gondolatainkat ki tudjuk fejezni. Ebből következik, hogy a szavak (jelentések) és a nyelvtani formák levezethetők az elme működéséből. Ebből a meggyőződésből ered az az elvárás, hogy a nyelvi rendszer legyen összhangban az emberi gondolkodás törvényszerűségeivel, azaz legyen „logikus”.

Nyelvi redundanzizmus. *Mikroszinten* megfogalmazva az a meggyőződés, hogy a redundáns nyelvi formák eredendően helytelenebbek, mint a nem redundánsak, s hasonlóképpen a kevésbé redundáns formák eredendően helyesebbek, mint a nagyobb mértékben redundánsak.

Nyelvi szisztemizmus. *Mikroszinten* megfogalmazva az a meggyőződés, hogy a nyelvi rendszerbe jobban beágyazódó, a nyelv hagyományos eszközkészletével harmonikus egységben

lévő nyelvi formák eredendően helyesebbek, mint azok a formák, amelyek kevesebb nyelven belüli párhuzammal rendelkeznek, netán inkább más nyelvekben van párhuzamuk.

Nyelvi szkriptizmus. *Makroszinten* megfogalmazva az a meggyőződés, hogy az írott nyelvi termékek eredendően helyesebbek a beszélt nyelveknél. *Mikroszinten* megfogalmazva az a meggyőződés, hogy az írott nyelvi formák eredendően helyesebbek a beszélt nyelvi formáknál. Ez az ideológia nyilvánul meg abban a törekvésben, hogy a beszélt nyelvben is az írott nyelv normája érvényesüljön.

& NYELVMŰVELŐ IRODALOM ÉS SZAKIRODALOM

A határozott névelő általános kérdései

- Balázs Géza 2001. határozott névelő (a, az). *Magyar nyelvhelyességi lexikon*. Budapest: Corvina. 94–95.
- Balázs Géza–Zimányi Árpád 2007. határozott névelő. Balázs Géza–Zimányi Árpád szerk., *Magyar nyelvhasználati szótár*. Celldömölk: Pauz-Westermann. 92.
- Bárczi Géza 1974. A mondatban. *Nyelvművelésünk*. Budapest: Gondolat. 76–84. [Az erre a témakörre vonatkozó részek.]
- Bencédy József 1968. A névelő. *Nyelvművelő tanácsok*. Budapest: Tankönyvkiadó. 79–81.
- Grétsy László szerk. 1976. A határozott névelő használata. *Mai magyar nyelvünk*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 62–64.
- HivKk. 1978. határozott névelő. Grétsy László szerk., *Hivatalos nyelvünk kézikönyve*. Budapest: Pénzügyminisztérium, Államigazgatási Szervezési Intézet. 108–109.
- MGr. 2000. A névelő. Keszler Borbála szerk., *Magyar grammatika*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó. 282–288.
- NyKk. I. 1983. a, az névelő. Grétsy László–Kovalovszky Miklós szerk., *Nyelvművelő kézikönyv I.* Budapest: Akadémiai Kiadó. 76–78.
- NymKsz. 2005. a, az névelő. Grétsy László–Kemény Gábor szerk., *Nyelvművelő kézisótár*. Budapest: Tinta Kiadó. 13.
- Tótfalusi István é. n. [1999]. A határozott névelő. *Kis magyar nyelvklinika*. Budapest: Anno Kiadó. 93–96.

A határozott névelő alakváltozatai

- NymKsz. 2005. a, az névelő mozaikszó előtt. Grétsy László–Kemény Gábor szerk., *Nyelvművelő kézisótár*. Budapest: Tinta Kiadó. 13.
- Sebestyén Árpád 1994. A apuci, a anyuci. *Értsünk Szót! Útvesztők és útjelzők mindennapi nyelvhasználatunkban*. Debrecen: KLTE Magyar Nyelvtudományi Tanszéke. 40–41.

A határozott és a határozatlan névelő „felcserélése”

- HivKk. 1978. határozott és határozatlan névelő fölcserélése. Grétsy László szerk., *Hivatalos nyelvünk kézikönyve*. Budapest: Pénzügyminisztérium, Államigazgatási Szervezési Intézet. 107–108.

A határozott névelő „elmaradása”

A határozott névelő „elmaradása” ellipszisként

- Bencédy József 1968. A névelő. *Nyelvművelő tanácsok*. Budapest: Tankönyvkiadó. 80.
- Grétsy László szerk. 1976. A névelők. *Mai magyar nyelvünk*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 62–63.
- Nádasdy Ádám 2003. Ilyen állat – van. *Ízlések és szabályok*. Budapest: Magvető. 62–65.
- Nádasdy Ádám 2007. Mondat eleji névelő. Kálmán László–Nádasdy Ádám, *Hajnali hárompercesek a nyelvről*. Internet. 138–139.
- Nádasdy Ádám 2008. Lemegyünk uszodába. *Prédikál és szónokol. Újabb írások, beszélgetések a nyelvről 2003–2007*. Budapest: Magvető. 281–284.
- NyKk. I. 1983. a, az névelő népies, régies elhagyása. Grétsy László–Kovalovszky Miklós szerk., *Nyelvművelő kézikönyv I*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 94–95.
- NymKsz. 2005. a, az névelő népies, régies elhagyása. Grétsy László–Kemény Gábor szerk., *Nyelvművelő kézisztár*. Budapest: Tinta Kiadó. 16.
- Szepes Gyula 1986. „Bort megissza magyar ember, jól teszi”. *Nyelvi babonák*. Budapest: Gondolat Kiadó. 214–220.

A határozott névelő „elmaradása” a hivatali nyelvben

- Bárczi Géza 1974. Aggasztó-e nyelvünk mai állapota? / 2 | A mondattan / 30. *Nyelvművelésünk*. Budapest: Gondolat. 10. 76.
- Grétsy László 1964. „Olvasó” mit szól hozzá? *Szaknyelvi kalauz*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. 181–186.
- Grétsy László szerk. 1976. A névelők. *Mai magyar nyelvünk*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 63.
- HivKk. 1978. határozott névelő hibás elhagyása hivatalos kifejezések előtt. Grétsy László szerk., *Hivatalos nyelvünk kézikönyve*. Budapest: Pénzügyminisztérium, Államigazgatási Szervezési Intézet. 114–115.
- NyKk. I. 1983. a, az névelő hiánya hivatalos ízü kifejezések előtt. Grétsy László–Kovalovszky Miklós szerk., *Nyelvművelő kézikönyv I*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 89–90.
- NymKsz. 2005. a, az névelő hiánya hivatali nyelvi kifejezésekben. Grétsy László–Kemény Gábor szerk., *Nyelvművelő kézisztár*. Budapest: Tinta Kiadó. 15.
- Tótfalusi István é. n. [1999]. „tanú kijelenti”. *Kis magyar nyelvklinika*. Budapest: Anno Kiadó. 93–94.

A határozott névelő elmaradása közbeékelés miatt

- HivKk. 1978. határozott névelő hibás elhagyása közbeékelte jelzői bővítmény hatására. Grétsy László szerk., *Hivatalos nyelvünk kézikönyve*. Budapest: Pénzügyminisztérium, Államigazgatási Szervezési Intézet. 115–116.

Tótfalusi István é. n. [1999]. „a lakosság hajléktalanok”. *Kis magyar nyelvklinika*. Budapest: Anno Kiadó. 94–95.

Határozott névelő köznévi előtt

Határozott névelő birtokos névmás előtt

NyKk. I. 1983. a, az névelő birtokos névmás előtt. Grétsy László–Kovalovszky Miklós szerk., *Nyelvművelő kézikönyv I*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 79.

Határozott névelő birtokos személyjeles szó előtt

Bencédy József 1968. A névelő. *Nyelvművelő tanácsok*. Budapest: Tankönyvkiadó. 82.

Benyhe János 2005. Fáj a fejünk. *Dohogó. Nyelv-őr-járat*. Budapest: Kortárs Kiadó. 126–127.

HivKk. 1978. határozott névelő birtokos személyragos szó előtt. Grétsy László szerk., *Hivatalos nyelvünk kézikönyve*. Budapest: Pénzügyminisztérium, Államigazgatási Szervezési Intézet. 109–110.

NyKk. I. 1983. a, az névelő birtokos személyragos szó előtt. Grétsy László–Kovalovszky Miklós szerk., *Nyelvművelő kézikönyv I*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 79–82.

NymKsz. 2005. a, az névelő birtokos személyjeles szó előtt. Grétsy László–Kemény Gábor szerk., *Nyelvművelő kéziszótár*. Budapest: Tinta Kiadó. 13–14.

Határozott névelő birtokos szerkezet előtt

HivKk. 1978. határozott névelő birtokos szerkezet előtt. Grétsy László szerk., *Hivatalos nyelvünk kézikönyve*. Budapest: Pénzügyminisztérium, Államigazgatási Szervezési Intézet. 110–112.

NyKk. I. 1983. a, az névelő birtokos szerkezet előtt. Grétsy László–Kovalovszky Miklós szerk., *Nyelvművelő kézikönyv I*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 82–84.

NymKsz. 2005. a, az névelő birtokos szerkezet előtt. Grétsy László–Kemény Gábor szerk., *Nyelvművelő kéziszótár*. Budapest: Tinta Kiadó. 14.

Határozott névelő felsőfok előtt

HivKk. 1978. határozott névelő felsőfok előtt. Grétsy László szerk., *Hivatalos nyelvünk kézikönyve*. Budapest: Pénzügyminisztérium, Államigazgatási Szervezési Intézet. 113.

NyKk. I. 1983. a, az névelő felsőfok előtt. Grétsy László–Kovalovszky Miklós szerk., *Nyelvművelő kézikönyv I*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 85–87.

NymKsz. 2005. *a, az névelő felsőfok előtt.* Grétsy László–Kemény Gábor szerk., *Nyelvművelő kézisztár.* Budapest: Tinta Kiadó. 14.
Tótfalusi István é. n. [1999]. „legjobban járnak”. *Kis magyar nyelvklinika.* Budapest: Anno Kiadó. 93.

Határozott névelő időhatározó előtt

Bencédy József 1968. A névelő. *Nyelvművelő tanácsok.* Budapest: Tankönyvkiadó. 82.
NyKk. I. 1983. *a, az névelő időhatározók előtt.* Grétsy László–Kovalovszky Miklós szerk., *Nyelvművelő kézikönyv I.* Budapest: Akadémiai Kiadó. 90–91.
NymKsz. 2005. *a, az névelő időhatározó előtt.* Grétsy László–Kemény Gábor szerk., *Nyelvművelő kézisztár.* Budapest: Tinta Kiadó. 15–16.

Határozott névelő -ik jeles névszó előtt

NyKk. I. 1983. *a, az névelő -ik jeles névszó előtt.* Grétsy László–Kovalovszky Miklós szerk., *Nyelvművelő kézikönyv I.* Budapest: Akadémiai Kiadó. 91.

Határozott névelő birtokos szerkezetben, -nak/-nek rag után

Nagy J. Béla 1953. Nyelvhelyességi babonák. Lőrincze Lajos szerk., *Nyelvművelésünk főbb kérdései.* Budapest: Akadémiai Kiadó. 252.
NyKk. I. 1983. *a, az névelő.* Grétsy László–Kovalovszky Miklós szerk., *Nyelvművelő kézikönyv I.* Budapest: Akadémiai Kiadó. 93–94.
NymKsz. 2005. *a, az névelő -nak, -nek rag után.* Grétsy László–Kemény Gábor szerk., *Nyelvművelő kézisztár.* Budapest: Tinta Kiadó. 16.

Határozott névelő szerkezetes jelző előtt

Bencédy József 1968. A névelő. *Nyelvművelő tanácsok.* Budapest: Tankönyvkiadó. 80.
Grétsy László szerk. 1976. A névelők. *Mai magyar nyelvünk.* Budapest: Akadémiai Kiadó.
NyKk. I. 1983. *a, az névelő szerkezetes jelző előtt.* Grétsy László–Kovalovszky Miklós szerk., *Nyelvművelő kézikönyv I.* Budapest: Akadémiai Kiadó. 76–78.
NymKsz. 2005. *a, az névelő szerkezetes jelző előtt.* Grétsy László–Kemény Gábor szerk., *Nyelvművelő kézisztár.* Budapest: Tinta Kiadó. 17.

Határozott névelő halmozott egynemű mondatrészek közt

- Bencédy József 1968. A névelő. *Nyelvművelő tanácsok*. Budapest: Tankönyvkiadó. 81.
- Grétsy László szerk. 1976. A névelők. *Mai magyar nyelvünk*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- NyKk. I. 1983. a, az névelő egy helyett | a, az névelő halmozott egynemű mondatrészek előtt. Grétsy László–Kovalovszky Miklós szerk., *Nyelvművelő kézikönyv I.* Budapest: Akadémiai Kiadó. 84–85. 87.
- NymKsz. 2005. a, az névelő. Grétsy László–Kemény Gábor szerk., *Nyelvművelő kézisótár*. Budapest: Tinta Kiadó. 15.

Határozott névelő megszólítás előtt

- NyKk. I. 1983. a, az névelő megszólítás előtt. Grétsy László–Kovalovszky Miklós szerk., *Nyelvművelő kézikönyv I.* Budapest: Akadémiai Kiadó. 92–93.
- NymKsz. 2005. a, az névelő megszólítás előtt. Grétsy László–Kemény Gábor szerk., *Nyelvművelő kézisótár*. Budapest: Tinta Kiadó. 16.

A határozott névelő köznevek előtt való használatának egyéb esetei

- Nádasdy Ádám 2008. A The Game. *Prédikál és szónokol. Újabb írások, beszélgetések a nyelvről 2003–2007*. Budapest: Magvető. 213–216.
- Tótfalusi István é. n. [1999]. utolsó. *Kis magyar nyelvklinika*. Budapest: Anno Kiadó. 93.

Határozott névelő tulajdonnév előtt

Általában

- HivKk. 1978. határozott névelő tulajdonnév előtt. Grétsy László szerk., *Hivatalos nyelvünk kézikönyve*. Budapest: Pénzügyminisztérium, Államigazgatási Szervezési Intézet. 116–120.
- Nádasdy Ádám 2003. A név előtti névelő. *Ízlések és szabályok*. Budapest: Magvető. 247–250.
- NyKk. I. 1983. a, az névelő tulajdonnév előtt / Bevezetés. Grétsy László–Kovalovszky Miklós szerk., *Nyelvművelő kézikönyv I.* Budapest: Akadémiai Kiadó. 97–98.
- NymKsz. 2005. a, az névelő tulajdonnév előtt. Grétsy László–Kemény Gábor szerk., *Nyelvművelő kézisótár*. Budapest: Tinta Kiadó. 17–18.

Határozott névelő személy- és állatnév előtt

- Balázs Géza 2001. személynevek és a névelő. *Magyar nyelvhelyességi lexikon*. Budapest: Corvina. 187–188.
- Balázs Géza–Zimányi Árpád 2007. személynevek előtti névelőhasználat. Balázs Géza–Zimányi Árpád szerk., *Magyar nyelvhasználati szótár*. Celldömölk: Pauz-Westermann. 215.
- Bencédy József 1968. A névelő. *Nyelvművelő tanácsok*. Budapest: Tankönyvkiadó. 82.
- Grétsy László szerk. 1976. A névelők. *Mai magyar nyelvünk*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 63–64.
- NyKk. I. 1983. a, az névelő tulajdonnév előtt / II. Névelőhasználat személynevek előtt. III. Névelőhasználat állatnevek előtt. Grétsy László–Kovalovszky Miklós szerk., *Nyelvművelő kézikönyv I*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 102–103. 103–104.
- NymKsz. 2005. a, az névelő állatnevek előtt | a, az névelő személynevek előtt. Grétsy László–Kemény Gábor szerk., *Nyelvművelő kézisztár*. Budapest: Tinta Kiadó. 13. 17.
- Szilágyi Ferenc 1987. A Gyöngyi meg a Richárd. Bachát László szerk., *Szépén magyarul – szép emberül*. Budapest: Hazafias Népfront Országos Tanácsa–Kossuth Könyvkiadó. 122–123.
- Tótfalusi István é. n. [1999]. „a Jóska”. *Kis magyar nyelvklinika*. Budapest: Anno Kiadó. 95–96.

Határozott névelő a helynév előtt

- Balázs Géza 2001. földrajzi nevek előtti névelőhasználat. *Magyar nyelvhelyességi lexikon*. Budapest: Corvina. 74–75.
- Balázs Géza–Zimányi Árpád 2007. földrajzi nevek előtti névelőhasználat. Balázs Géza–Zimányi Árpád szerk., *Magyar nyelvhasználati szótár*. Celldömölk: Pauz-Westermann. 80.
- NyKk. I. 1983. a, az névelő tulajdonnév előtt / Bevezetés. I. Névelőhasználat földrajzi és csillagászati nevek előtt. Grétsy László–Kovalovszky Miklós szerk., *Nyelvművelő kézikönyv I*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 97–102.
- NymKsz. 2005. a, az névelő földrajzi és csillagászati nevek előtt. Grétsy László–Kemény Gábor szerk., *Nyelvművelő kézisztár*. Budapest: Tinta Kiadó. 14–15.

Határozott névelő intézménynév előtt

- NyKk. I. 1983. a, az névelő tulajdonnév előtt / IV. Névelőhasználat intézménynevek előtt. Grétsy László–Kovalovszky Miklós szerk., *Nyelvművelő kézikönyv I*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 104.
- NymKsz. 2005. a, az névelő intézménynevek előtt. Grétsy László–Kemény Gábor szerk., *Nyelvművelő kézisztár*. Budapest: Tinta Kiadó. 16.

Határozott névelő címek előtt

- NyKk. I. 1983. a, az névelő tulajdonnév előtt / V. Névelőhasználat címek előtt. Grétsy László–Kovalovszky Miklós szerk., *Nyelvművelő kézikönyv* I. Budapest: Akadémiai Kiadó. 104.
- NymKsz. 2005. a, az névelő címek előtt. Grétsy László–Kemény Gábor szerk., *Nyelvművelő kéziszótár*. Budapest: Tinta Kiadó. 14.

Határozott névelő tárgyak, építmények és egyéb létesítmények neve előtt

- NyKk. I. 1983. a, az névelő tulajdonnevek előtt / VI. Névelőhasználat épületek, építmények (mű)tárgyak és egyéb létesítmények neve előtt. Grétsy László–Kovalovszky Miklós szerk., *Nyelvművelő kézikönyv* I. Budapest: Akadémiai Kiadó. 104–105.
- NymKsz. 2005. a, az névelő épületek, építmények neve előtt. Grétsy László–Kemény Gábor szerk., *Nyelvművelő kéziszótár*. Budapest: Tinta Kiadó. 14.

Egyéb használat

- NyKk. I. 1983. a, az névelő tulajdonnevek előtt / VII. Névelőhasználat sajátos nyelvtani helyzetben levő tulajdonnevek előtt. Grétsy László–Kovalovszky Miklós szerk., *Nyelvművelő kézikönyv* I. Budapest: Akadémiai Kiadó. 106–108.
- NymKsz. 2005. a, az névelő sajátos nyelvtani helyzetű tulajdonnév előtt. Grétsy László–Kemény Gábor szerk., *Nyelvművelő kéziszótár*. Budapest: Tinta Kiadó. 16–17.

Határozatlan névelő – általános kérdések

- Adamikné Jászó Anna–Fodor István 2003. A határozatlan névelő használatának terjedéséről. *Magyar Nyelv* 99/2, 215–224.
- Balázs Géza 2001. határozatlan névelő (egy). *Magyar nyelvhelyességi lexikon*. Budapest: Corvina. 91.
- Balázs Géza–Zimányi Árpád 2007. határozatlan névelő. Balázs Géza–Zimányi Árpád szerk., *Magyar nyelvhasználati szótár*. Celldömölk: Pauz-Westermann. 91.
- Bárczi Géza 1974. A mondattan. *Nyelvművelésünk*. Budapest: Gondolat. 76–84. [Az erre a témakörre vonatkozó részek.]
- Bíró Ágnes 1992. Ez is egy névelő. Kemény Gábor–Szántó Jenő szerk., *Mondd és írd! Válogatott nyelvművelő cikkek*. Budapest: Auktor Kiadó. 256–257.
- Grétsy László szerk. 1976. A határozatlan névelő használata. *Mai magyar nyelvünk*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 64.
- HivKk. 1978. határozatlan névelő. Grétsy László szerk., *Hivatalos nyelvünk kézikönyve*. Budapest: Pénzügyminisztérium, Államigazgatási Szervezési Intézet. 104–105.
- Nagy J. Béla 1953. Nyelvhelyességi babonák. Lőrincze Lajos szerk., *Nyelvművelésünk főbb*

- kérdései*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 263–264.
- NyKk. I. 1983. egy / III. Névelő. Grétsy László–Kovalovszky Miklós szerk., *Nyelvművelő kézikönyv I.* Budapest: Akadémiai Kiadó. 464–468.
- Tolcsvai Nagy Gábor 2004. Nyelvhelyesség és megismerés. *Nyelv, érték, közösség*. Budapest: Gondolat. 266–277.
- Tótfalusi István é. n. [1999]. A határozatlan névelő. *Kis magyar nyelvklinika*. Budapest: Anno Kiadó. 96–97.

Határozatlan névelő névszói állítmány előtt

- Bárczi Géza 1974. Aggasztó-e nyelvünk mai állapota? / 2 | A mondattan. *Nyelvművelésünk*. Budapest: Gondolat. 10. 77.
- Bencédy József 1968. A névelő. *Nyelvművelő tanácsok*. Budapest: Tankönyvkiadó. 84.
- Benyhe János 2005. Nem egy... *Dohogó. Nyelv-őr-járat*. Budapest: Kortárs Kiadó. 54–55.
- Grétsy László szerk. 1976. A névelők. *Mai magyar nyelvünk*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 64.
- Lanstyák István–Szabó Mihály Gizella 1997. A 0 + névszói állítmány: *egy* + névszói állítmány mint típusváltozó. *Magyar nyelvhasználat – iskola – kétnyelvűség*. Pozsony: Kalligram. 51–54.
- NymKsz. 2005. *egy* névelő névszói állítmány előtt. Grétsy László–Kemény Gábor szerk., *Nyelvművelő kézikönyvtár*. Budapest: Tinta Kiadó. 128.
- Tótfalusi István é. n. [1999]. Egy is sok. *Kis magyar nyelvklinika*. Budapest: Anno Kiadó. 96–97.

Határozatlan névelő mértékjelölő kifejezések előtt

- Bencédy József 1968. A névelő. *Nyelvművelő tanácsok*. Budapest: Tankönyvkiadó. 83.
- Grétsy László szerk. 1976. A névelők. *Mai magyar nyelvünk*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 64.
- NymKsz. 2005. *egy* névelő mértékjelölő kifejezés előtt. Grétsy László–Kemény Gábor szerk., *Nyelvművelő kézikönyvtár*. Budapest: Tinta Kiadó. 127–128.
- Sebestyén Árpád 1994. „Kis figyelmet kérek...”. *Értsünk Szót! Útvesztők és útjelzők mindennapi nyelvhasználatunkban*. Debrecen: KLTE Magyar Nyelvtudományi Tanszéke. 154–155.
- Tótfalusi István é. n. [1999]. Egy kell ide! *Kis magyar nyelvklinika*. Budapest: Anno Kiadó. 97.

Határozatlan névelő időhatározó előtt

- NymKsz. 2005. *egy* névelő időhatározó előtt. Grétsy László–Kemény Gábor szerk., *Nyelvművelő kézikönyvtár*. Budapest: Tinta Kiadó. 127.

Határozatlan névelő mondat elején

Tótfalusi István é. n. [1999]. Egy kell ide! *Kis magyar nyelvklinika*. Budapest: Anno Kiadó. 97.

Határozatlan névelő tulajdonnév előtt

Bencédy József 1968. A névelő. *Nyelvművelő tanácsok*. Budapest: Tankönyvkiadó. 83.

NymKsz. 2005. egy névelő tulajdonnév előtt. Grétsy László–Kemény Gábor szerk., *Nyelvművelő kéziszótár*. Budapest: Tinta Kiadó. 128–129.

Határozatlan névelő jelző és jelzett szó között

Bencédy József 1968. A névelő. *Nyelvművelő tanácsok*. Budapest: Tankönyvkiadó. 83.

Kiss István 1987. Derék egy ember. Bachát László szerk., *Szépen magyarul – szépen emberül*. Budapest: Hazafias Népfront Országos Tanácsa–Kossuth Könyvkiadó. 123–124.

NymKsz. 2005. egy névelő jelző és jelzett szó között. Grétsy László–Kemény Gábor szerk., *Nyelvművelő kéziszótár*. Budapest: Tinta Kiadó. 127.

Tótfalusi István é. n. [1999]. Egy is sok. *Kis magyar nyelvklinika*. Budapest: Anno Kiadó. 96–97.

Határozatlan és határozott névelő együtt

Laczkó Krisztina–Mártonfi Attila 2004. A minőség- és mennyiségjelzők. *Helyesírás*. Budapest: Osiris Kiadó. 350.

NymKsz. 2005. egy névelő + a, az. Grétsy László–Kemény Gábor szerk., *Nyelvművelő kéziszótár*. Budapest: Tinta Kiadó. 127.

Tótfalusi István é. n. [1999]. „egy, a nyáron látott film”. *Kis magyar nyelvklinika*. Budapest: Anno Kiadó. 98–99.

Az egyik névmás a határozatlan névelő funkciójában

Grétsy László szerk. 1976. A névelők. *Mai magyar nyelvünk*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 64–65.

& VIZSGATÉTELEK

Jelmagyarázat

÷ gyakorlati kérdés (a megszerzett ismereteket mondatokba foglalt konkrét nyelvi formák nyelvi helyénvalósági megítélésében kell alkalmazni; nem szükséges elméletileg ismerni az érintett nyelvi formák nyelvhelyességi és a nyelvi helyénvalósági megítélését)

BEVEZETÉS

1. A névelő mibenléte. *
2. A határozott és a határozatlan névelő mibenléte, funkciója. *
3. **A határozott névelő eredete.**
4. A határozatlan névelő mibenléte, funkciója. Példák. *
5. **A határozatlan névelő eredete.**

A HATÁROZOTT NÉVELŐ ALAKI KÉRDÉSEI

1. A határozott névelő alakai kérdései. *

A HATÁROZOTT NÉVELŐ HASZNÁLATA EGYES SZÓFAJOK, MONDATRÉSZEK ELŐTT

1. A határozott névelő használata birtokos névmás előtt – általános áttekintés. *
2. A birtokos névmás mibenléte. A birtokos névmások felsorolása. *
3. Határozott névelő birtokos személyjeles szó előtt – általános áttekintés. *
4. Határozott névelő birtokos személyjeles szó előtt, ha a birtokos személyjeles szó az állítmány előtt áll (*A kalapját elsodorta a szél* típus). ÷
5. Határozott névelő birtokos személyjeles alany előtt, ha a birtokos személyjeles szó igei állítmány után áll (*fáj a feje* típus). ÷
6. Határozott névelő birtokos személyjeles szó előtt, ha a birtokos személyjeles szó igei állítmány után áll, és nem alanyi szerepű (*lesütötte a szemét* típus). ÷
7. Határozott névelő birtokos személyjeles szó előtt, ha a birtokos személyjeles szó igei állítmány után áll, és a személyjeles szónak minősítő jelzője van (*megtalálta elveszett gyermekét* típus). ÷
8. Határozott névelő birtokos személyjeles szó előtt, ha a birtokos személyjeles szó névszói vagy névszói-igei állítmány után áll (*piszkos a keze* típus). ÷
9. Határozott névelő birtokos személyjeles szó előtt, ha kijelölő szerepű jelzője van (*a bal lábára sántít* típus). ÷
10. A határozott névelő használata, amikor a birtokos személyjeles szó határozatlan vagy részelő értelmű. ÷
11. Határozott névelő birtokos szerkezet és -é birtokjeles szó előtt – általános áttekintés. *
12. Mitől függ, hogy van-e váltakozás a határozott névelős és a névelőtlen formák közt a birtokos szerkezetben és az -é birtokjeles szó előtt? ÷
13. Határozott névelő felsőfok előtt. ÷
14. Határozott névelő időhatározó előtt. ÷
15. Határozott névelő -ik toldalékkal ellátott névszó előtt. ÷

16. Határozott névelő *az utolsó* melléknév előtt. ÷
17. Határozott névelő birtokos szerkezetben a birtokszó előtt – általános áttekintés. *
18. **Határozott névelő a birtokszó előtt többszörös birtokos szerkezetben (a ház átépítésének terve típus). A névelős és névelőtlen formák váltakozása. Példák.**
19. Határozott névelő a vonatkozó névmási kötőszó után (a *melynek tetejét* típus). ÷
20. Határozott névelő a névutószerűen használt ragos főnév előtt (az *aminek következtében* típus). ÷
21. Határozott névelő birtokos szerkezetben, mutató névmási kijelölő jelző után (az *ennek a háznak padlásán* típus). ÷

A HATÁROZOTT NÉVELŐ HELYE NAGYOBB EGYSÉGEKBE

1. A határozott névelő elmaradásának esetei szerkezetes jelző előtt – általános áttekintés. *
2. **A határozott névelő kitétele hosszú felsorolásokban. Példa.**
3. **A hosszú felsorolás mibenléte. Példa.**
4. **Hogyan lehet a határozott névelő segítségével jelölni a halmozott mondatrészek szoros összetartozását? Példa.**

A HATÁROZOTT NÉVELŐ HASZNÁLATA PRAGMATIKAI FUNKCIÓ SZERINT

1. A határozott névelő használata pragmatikai funkció szerint – általános áttekintés. *
2. **Határozott névelő használata tisztség szerinti a) megszólításkor, b) említéskor.**
3. **A határozott névelő magasabb tisztségek megnevezése előtt.**

A HATÁROZOTT NÉVELŐ HASZNÁLATA STÍLUSRÉTEGEK SZERINT

1. **A határozott névelő használatának sajátosságai a jogi és a hivatali szaknyelvben. Példák.**
2. **A határozott névelő használatának sajátosságai a szóbeli közleményekben. Példák.**
3. **A határozott névelő használatának sajátosságai a feliratokon. Példák.**
4. **A határozott névelő elmaradása a mindennapi besznyében. Példák.**
5. **A határozott névelő „hiánya” népies, régies megkövesedett kifejezésekben. Példák.**

A HATÁROZOTT NÉVELŐ TULAJDONNEVEK ELŐTT

1. A határozott névelő tulajdonnevek előtt – általános áttekintés. *
2. A határozott névelő személynevek előtt – általános áttekintés. *
3. **A határozott névelő használata a keresztnévek előtt, a névelős és névelőtlen forma váltakozása, ennek megítélése. Példák.**
4. **A határozott névelő használata a családnevek előtt, a névelős és névelőtlen forma váltakozása, ennek megítélése. Példák.**
5. **A határozott névelő használata a teljes egyéni nevek előtt, a névelős és névelőtlen forma váltakozása, ennek megítélése. Példák.**
6. **Határozott névelő az ismert személyiségek neve előtt. Példák.**
7. A határozott névelő használata a tájnevek előtt, különös tekintettel a *Kárpátalja* és a *Vajdaság* tájnévre. ÷

A HATÁROZATLAN NÉVELŐ HASZNÁLATA

1. A határozatlan névelő használata névszói állítmány előtt – általános áttekintés. *
2. **Határozatlan névelő az állítmány előtt – a nyelvművelők megítélése s annak cáfolata. A névelős és névelőtlen forma váltakozása. Példák.**
3. Határozatlan névelő állítmány előtt – a nyelvőrök által is helyesnek tartott használat esetei. *
4. Határozott névelő állítmány előtt, ha az állítmányi szerkezet hasonlatszerű, metaforikus. ÷
5. Határozott névelő állítmány előtt, ha a beszélő több közül egy személyre vagy dologra utal. ÷
6. Határozott névelő állítmány előtt, ha az állítmány mértékjelölő kifejezés. ÷
7. **Határozatlan névelő elvont főnevek és nem megszámlálható dolgok neve előtt, a névelős és névelőtlen forma váltakozása, ennek megítélése. Példák.**
8. **Határozatlan névelő mértékjelölő kifejezések előtt, a névelős és névelőtlen forma váltakozása, ennek megítélése. Példák.**
9. **A határozatlan névelő hiánya mondatkezdő helyzetben, főhangsúlyos mondatrész előtt. A névelős és névelőtlen forma váltakozása, ennek megítélése. Példák.**

A HATÁROZOTT ÉS A HATÁROZATLAN NÉVELŐ VÁLTAKOZÁSA

1. A határozott és a határozatlan névelő váltakozása a sajtónyelvben. *
2. A határozott névelő, a határozatlan névelő és a névelőtlenség váltakozása hasonlító szerkezetben. *
3. Névelőhasználat olyan szavak előtt, amelyek egy egész fajt képviselő egyedre vonatkoznak. *
4. Határozatlan névelő időhatározó előtt. *

EGYÉB KÉRDÉSEK

1. **Határozatlan és határozott névelő együtt. Az ilyen használat helyénvalósági kérdései. Példák.**
2. Az *egyik* névmás a határozatlan névelő funkciójában. *
3. **Határozatlan névelő jelző és jelzett szó között, ennek megítélése. Példák.**

NYELVI IDEOLÓGIÁK

1. **A nyelvi belletrizmus mibenléte.**
2. **A nyelvi decentizmus mibenléte.**
3. **A nyelvi elitizmus mibenléte.**
4. **A nyelvi expresszvizmus mibenléte.**
5. **A nyelvi homogenizmus mibenléte.**
6. **A nyelvi izomorfizmus mibenléte.**
7. **A nyelvi karakterizmus mibenléte.**
8. **A nyelvi konzervativizmus mibenléte.**
9. **A nyelvi logicizmus mibenléte.**
10. **A nyelvi moralizmus mibenléte.**

11. **A nyelvi necesszizmus mibenléte.**
12. **A nyelvi platonizmus mibenléte.**
13. **A nyelvi purizmus mibenléte.**
14. **A nyelvi racionalizmus mibenléte.**
15. **A nyelvi redundanzizmus mibenléte.**
16. **A nyelvi szisztemizmus mibenléte.**
17. **A nyelvi szkriptizmus mibenléte.**

& JELMAGYARÁZAT

nyelvhelyességi ítélet, szabály, kívánalom

helyénvalósági ítélet, nyelvhasználati tanács

cáfolat, részleges vagy teljes ellenvélemény, korrekció, kiegészítés

stílusérték, használati érték

nyelvi ideológiák, más magyarázat

ellentét; fontos!

tudománytalan, elfogadhatatlan megállapítás, rossz példa vagy rossz eljárás, gyakorlat

sokkolóan tudománytalan, elfogadhatatlan megállapítás, rossz példa vagy rossz eljárás, gyakorlat

örvendetesen helyálló megállapítás

humor

& A SZERZŐSÉG KÖTETEI

2022

- Nyelvi váltakozások az igék körében. Nyelvhelyességi és nyelvi helyénvalósági kérdések.* Pozsony: Szenci Molnár Albert Egyesület. ISBN 978-80-974359-0-5. 208 p.
https://fphil.uniba.sk/fileadmin/fif/katedry_pracoviska/kmjl/2023_LI_01_Igek_v3.pdf
- Nyelvi váltakozások az igenevek körében. Nyelvhelyességi és nyelvi helyénvalósági kérdések.* Pozsony: Szenci Molnár Albert Egyesület. ISBN 978-80-974359-1-2. 97 p.
https://fphil.uniba.sk/fileadmin/fif/katedry_pracoviska/kmjl/2023_LI_02_Igenevek_v03.pdf
- Nyelvi váltakozások az igekötős igék körében. Nyelvhelyességi és nyelvi helyénvalósági kérdések.* Pozsony: Szenci Molnár Albert Egyesület. ISBN 978-80-974359-2-9. 180 p.
https://fphil.uniba.sk/fileadmin/fif/katedry_pracoviska/kmjl/2022_LI_03_Igekotos_igek_v5.pdf
- Nyelvi váltakozások a névszók körében. Nyelvhelyességi és nyelvi helyénvalósági kérdések.* Pozsony: Szenci Molnár Albert Egyesület. ISBN 978-80-974359-3-6. 252 p.
https://fphil.uniba.sk/fileadmin/fif/katedry_pracoviska/kmjl/2023_LI_04_Nevszok_v02.pdf
- Nyelvi váltakozások a névutók körében. Nyelvhelyességi és nyelvi helyénvalósági kérdések.* Pozsony: Szenci Molnár Albert Egyesület. ISBN 978-80-974359-4-3. 246 p.
https://fphil.uniba.sk/fileadmin/fif/katedry_pracoviska/kmjl/2023_LI_05_Nevutok_v02.pdf

2023

- Váltakozások a magyar nyelvben nyelvhelyességi és nyelvi helyénvalósági szempontból.* Pozsony: Szenci Molnár Albert Egyesület. ISBN 978-80-974359-9-8. 94 p.
https://fphil.uniba.sk/fileadmin/fif/katedry_pracoviska/kmjl/2023_LI_Valtozasok_a_magyar_nyelvben_nyelvhelyessegi_es_nyelvi.pdf
- A magyar nyelvi váltakozások dialektális háttere.* Pozsony: Szenci Molnár Albert Egyesület. ISBN 978-80-69002-05-0. 88 p.
https://fphil.uniba.sk/fileadmin/fif/katedry_pracoviska/kmjl/Nyeal_Dialvalt_1.pdf
- A magyar nyelvi váltakozások kronolektális háttere.* Pozsony: Szenci Molnár Albert Egyesület. ISBN 978-80-69002-06-7. 86 p.
https://fphil.uniba.sk/fileadmin/fif/katedry_pracoviska/kmjl/Nyeal_Kronvalt.pdf
- A magyar nyelvi váltakozások stílusbeli háttere.* Pozsony: Szenci Molnár Albert Egyesület. ISBN 978-80-69002-08-1. 122 p.
https://fphil.uniba.sk/fileadmin/fif/katedry_pracoviska/kmjl/Nyeal_Stilvalt.pdf
- A magyar nyelvi váltakozások érzelmi háttere.* Pozsony: Szenci Molnár Albert Egyesület. ISBN 978-80-69002-07-4. 115 p.
https://fphil.uniba.sk/fileadmin/fif/katedry_pracoviska/kmjl/Nyeal_Expvalt.pdf

Magyar nyelvi váltakozások vizsgálata a Magyar nemzeti szövegtár segítségével. Pozsony:
Szenci Molnár Albert Egyesület. 978-80-69002-09-8. 125 p.

https://fphil.uniba.sk/fileadmin/fif/katedry_pracoviska/kmjl/Korpvalt.pdf

A személytelenség kifejezésének eszközei. Nyelvhelyességi és nyelvi helyénvalósági kérdések.

Pozsony: Szenci Molnár Albert Egyesület. ISBN 978-80-69002-00-5. 149 p.

https://fphil.uniba.sk/fileadmin/fif/katedry_pracoviska/kmjl/Szemelytelenseg.pdf

ISBN 978-80-69002-12-8